

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์
ของ
สุกัญญา อุดมโภชน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

เมษายน 2553

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์
ของ
สุกัญญา อุดมโภชน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา
เมษายน 2553
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
สุกัญญา อุดมโกชน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา

เมษายน 2553

สุกัญญา อุดมโกชนันท์. (2553). การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม.(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขจรศรี ชาติกานนท์.

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 45 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) จำนวน 1 ห้อง ใช้ระยะเวลาในการทดลอง จำนวน 18 ชั่วโมง

ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized One Group Pretest – Posttest Design

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ t-test แบบ Dependent Sample

ผลการศึกษาพบว่า

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน มีประสิทธิภาพ 80.11/83.26

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

THE DEVELOPMENT OF SUPPLEMENTARY READING BOOKS ON TRADITIONS
IN THAI LITERATURE "KHUNCHANG KHUNPHAN" FOR MATHAYOMSUKSA III STUDENTS,
RATTANAKOSINSOMPOTCH BANGKHEN SCHOOL, BANGKOK.

AN ABSTRACT

BY

SUKANYA UDOMPOCH

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University

April 2010

Sukanya Udompoch. (2010). *The Development of Supplementary Reading Books on Traditions in Thai Literature "Khunchang Khunphan" for Mathayomsuksa III Students, Rattanakosinsompotch Bangkhen School, Bangkok*. Master's Project, M.Ed. (Secondary Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Assist. Prof. Kachornsri Jatikananda.

The purpose of this research was to develop supplementary reading books on traditions in Thai literature "Khunchang Khunphan" for mathayomsuksa III students, Rattanakosinsompotch Bangkhen school, Bangkok.

The samples consisted of 45 mathayomsuksa III students in the second semester of the 2009 academic year, Rattanakosinsompotch Bangkhen school, Bangkok. They were randomly selected by Cluster Random Sampling Technique for one classroom and were taught through the supplementary reading books on traditions in Thai literature "Khunchang Khunphan" for 18 periods. The Randomized One Group Pre-test and Post-test Design was used in the study.

The instruments used in this study included the supplementary reading books on traditions in Thai literature "Khunchang Khunphan" and learning achievement tests. The data were statistically analyzed by t-test Dependent Sample.

The results of this research were:

1. The efficiency of the supplementary reading books on traditions in Thai literature "Khunchang Khunphan" was 80.11/83.26
2. The students learning achievement on traditions in Thai literature "Khunchang Khunphan" was significantly higher after the experiment at .01 level.

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษา และคำแนะนำอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขจรศรี ซาติกานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมานิน รุ่งเรืองธรรม รองศาสตราจารย์ ดร.บังอร พานทอง รองศาสตราจารย์ อัจฉรา สุขารมณีย์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา วัฒนศิริ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ อาจารย์दनัย ซาทิพสดี อาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร จังหวัดสกลนคร ที่ได้กรุณาตรวจดูเครื่องมือ กลั่นกรองภาษาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมและ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างละเอียดให้เป็นอย่างดียิ่งเยี่ยม

ขอขอบคุณ อาจารย์อุษา นารอด ครูชำนาญการผู้สอนวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร ที่กรุณาให้คำแนะนำพร้อมทั้งให้คำปรึกษา เป็นอย่างดียิ่งเยี่ยมเกี่ยวกับขั้นตอนของการทำวิจัยเป็นผลให้สารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบใจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ห้อง 9 โรงเรียน รัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร ที่ให้ความร่วมมือในการหาคุณภาพเครื่องมือใน การทดลองเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ คุณสันติภาพ ชารัมย์ พนักงานฝ่ายพิสูจน์อักษรสำนักพิมพ์ชาวหุ่น ที่ได้ช่วยใน การตรวจสอบการใช้ภาษาและการเขียนสะกดคำตลอดจนรูปแบบของหนังสืออ่านเพิ่มเติมให้มีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ เพื่อนๆ สาขาวิชาการมัธยมศึกษา (กลุ่มการสอนภาษาไทย) ที่ให้คำปรึกษาและ ช่วยเหลือรวมทั้งเป็นกำลังใจให้ในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ

สุดท้ายผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณบุคคลสำคัญที่สุดในชีวิต คุณพ่อสมชิต-คุณแม่บุญวาสน์ อุดมโกชน์ ผู้ให้ทุนทรัพย์และกำลังใจอันมีค่า คุณสุภชัย โกจารย์ศรี คุณกิตติ อุดมโกชน์ พี่ชายและ น้องชายที่เป็นแรงบันดาลใจ และให้กำลังใจตลอดมา จนเกิดความสำเร็จ

กราบขอบพระคุณ ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนและประสิทธิ์ประสาทวิทยาการต่างๆ ให้แก่ผู้วิจัย คุณค่าและประโยชน์ของปริญญาบัตรฉบับนี้ หากพึงมี ขอโน้มบูชาในพระคุณพ่อ-แม่ และครูอาจารย์ทุกท่าน

สุกัญญา อุดมโกชน์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
ความสำคัญของการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
สมมติฐานในการวิจัย	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน.....	8
ความหมายของประเพณีไทย.....	8
บทบาทและความสำคัญของประเพณีไทย.....	9
ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน	10
ประเพณีการเกิด.....	10
ประเพณีโกนจุก.....	14
ประเพณีทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ.....	16
ประเพณีบวช	18
ประเพณีแต่งงาน	21
ประเพณีทำศพ	26
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม	30
ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม	30
ความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม	32
ประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม	33
ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี	35
การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม	36
การประเมินคุณค่าของหนังสืออ่านเพิ่มเติม.....	40
งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม.....	43

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	44
ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	44
จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	45
ประเภทของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	46
ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	56
3 วิธีดำเนินการวิจัย	59
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	59
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	59
การสร้างและหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม	60
การสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย หนังสืออ่านเพิ่มเติม	67
การเก็บรวบรวมข้อมูล	69
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	71
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	76
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	76
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	77
5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	79
ความมุ่งหมายของการวิจัย	79
ความสำคัญของการวิจัย	79
สมมติฐานของการวิจัย	79
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	80
วิธีการดำเนินการทดลอง	81
การวิเคราะห์ข้อมูล	84

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
สรุปผลการวิจัย	84
การอภิปรายผลการวิจัย	84
ข้อเสนอแนะ	87
บรรณานุกรม	88
ภาคผนวก	94
ภาคผนวก ก.....	95
ภาคผนวก ข	97
ภาคผนวก ค.....	120
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์	127

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงแบบแผนการวิจัยในการทดสอบสมมติฐาน.....	69
2 ผลการหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตามเกณฑ์ 80/80.....	77
3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดนโกสินทร์สมโภชบางเขน ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยหนังสือ อ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน.....	78

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

6

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติที่มีเอกลักษณ์แสดงถึงความเป็นไทย ปัจจุบันนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญในการเรียนวิชาภาษาไทย ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย แต่ปัจจุบันเป็นยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางข้อมูลข่าวสาร ทั่วโลกสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว โดยอาศัยเทคโนโลยีที่ทันสมัย นักเรียนส่วนใหญ่จึงไม่เห็นความสำคัญของการเรียนวิชาภาษาไทย และมองว่า ภาษาไทยเป็นวิชาที่น่าจะเรียนง่ายเพราะเป็นภาษาแม่ที่ได้ยิน ได้ฟังเข้าใจ มาตั้งแต่เล็กๆ แต่ขาดความตระหนักรู้ว่า วิชาภาษาไทย ไม่ได้สอนเพียงหลักภาษาไทยเท่านั้น แต่ยังสอดแทรกวัฒนธรรมเอกลักษณ์ความเป็นไทยไว้อย่างแยบยล เช่น การเรียนวรรณคดีไทย นอกจากจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับความงามของภาษาแล้ว ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของสังคมไทย ยุคสมัยต่างๆ แต่กลับถูกมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว และไม่น่าสนใจ ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือประกอบการจัดการเรียนรู้ เป็นสำคัญ

การอ่าน เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ ความเพลิดเพลิน ตลอดจนเป็นทักษะหนึ่งในการใช้ภาษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (2551: 9) ได้ระบุไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ ๑ การอ่านมาตรฐาน ท ๑.๑ ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ให้ความสำคัญเรื่องทักษะการอ่าน อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะด้านอื่น เนื่องจากยิ่งอ่านมากก็ยิ่งเกิดความชำนาญมาก และยิ่งได้รับประโยชน์มาก ดังที่ สมถวิล วิเศษสมบัติ (2525: 11) กล่าวว่าไว้ว่า การอ่านทำให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้ว่า การอ่านมีประโยชน์และมีความสำคัญเพราะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ทำให้ผู้อ่านมีความรอบรู้ สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับที่ ฌวีลักษณ์ บุญยกาญจน์ (2523: 34) กล่าวว่าไว้ว่า การอ่านเปรียบเสมือนกุญแจไขไปหาความรู้ที่มีอยู่มากมายในโลก และถ้านำความรู้จากการอ่านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาให้แก่สังคมแล้ว บุคคลเหล่านี้ จะเป็นพลเมืองดีของสังคม สังคมใดมีบุคคลที่มีประสิทธิภาพในการอ่านอยู่มาก สังคมนั้นก็ย่อมเจริญอย่างรวดเร็ว

การอ่านเป็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอน เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการอ่าน คือ หนังสือ หนังสือเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา เป็นบ่อเกิดแห่งการเรียนรู้ เสมือนคลังที่รวบรวมเรื่องราว ความรู้ ความคิด วิทยาการทุกด้าน ทุกอย่าง หนังสือจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ แม้นมาส ชวลิต (2530: 7) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งจำเป็นสำหรับการรณรงค์เพื่อให้รู้หนังสือและให้อ่านเป็นกิจนิสัยก็คือ หนังสือ ซึ่งจะต้องมีมากจนเพียงพอแก่ความต้องการของผู้อ่าน ต้องมีหนังสือในสาขาวิชาต่างๆ ทุกวิชา มีหนังสือซึ่งให้ความจรรโลงใจ มีรสนิยมดี และช่วยพัฒนากล่อมเกลารวมและแนวทางความคิดที่ถูกต้องด้วยศีลธรรม เหตุผล และมนุษยธรรม เช่นเดียวกับคำกล่าวของ ก่อ สวัสดิพิบูลย์ (2532: 3) เสนอไว้ในเรื่องชุมทรัพย์ในหนังสือว่า หนังสือแต่ละเล่มเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา มาก ยิ่งได้อ่านหนังสือที่มีคุณภาพสูงเป็นประจำแล้ว คุณสมบัติทางปัญญาที่ได้ก็จะดีตามไปด้วย

หากต้องการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนสนใจอ่านหนังสือและมีนิสัยรักการอ่าน ควรจัดหาหนังสือที่เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจและวัยของนักเรียน ตลอดจนความหลากหลายของหนังสือที่นักเรียนสามารถเลือกอ่านได้ ดังเช่น ทศนิยม ศุภเมธี (2527: 17) เสนอว่า ไม่ควรยึดหนังสือเรียนเพียงเล่มเดียวในการสอนภาษาไทย กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้มีหนังสืออ่านประกอบหรือหนังสืออ่านเพิ่มเติมขึ้นในหลักสูตรวิชาภาษาไทย ซึ่งหลักสูตรได้กำหนดให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่าน และใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือและแหล่งความรู้อื่นๆ ดังนั้น หนังสืออ่านอื่นๆ นอกเหนือจากหนังสือเรียนหรือหนังสืออ่านประกอบที่กำหนดให้แล้ว อาทิเช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ้างอิง เป็นต้น หนังสือเหล่านี้ไม่บังคับให้เด็กซื้อ แต่เป็นหนังสือที่จัดหาไว้ในห้องสมุด หรือตามมุมหนังสือในห้องเรียนเพื่อให้เด็กมีโอกาสอ่าน อันเป็นการส่งเสริมให้ท้องถิ่นและเอกชนเขียนหนังสือเหล่านี้เพิ่มเติมให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสอ่านหนังสือที่มีสาระเกี่ยวกับประสบการณ์จริงในท้องถิ่นของตนและมีความรู้กว้างขวางตลอดไป

ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยยังขาดหนังสืออ่านประกอบที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณคดีที่เรียนซึ่งส่งผลให้นักเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและถูกต้องเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณคดี อันเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเรื่องราวประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ (2551: 9) ได้กล่าวไว้ในสาระที่ ๕ วรรณคดีและวรรณกรรมมาตรฐาน ท ๕.๑ เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิจาร์ณวรรณคดี และวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน อันเป็นเรื่องที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ว่าเป็นยอดของหนังสือประเภทกลอนเสภา มีสำนวนโวหารที่ไพเราะคมคาย มีคติเตือนใจ สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตและสังคมความเป็นอยู่ของคนไทยให้ความรู้

เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย ซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาไทยที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ดังนั้นการให้นักเรียนได้มีโอกาสแสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยการอ่านหนังสือจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการพัฒนา และส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่าน และได้ทราบถึงประเพณีวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย ที่อยู่คู่กับคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน

การสร้างจิตสำนึกในความเป็นไทยและกลมกลืนกับวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเร่งปลูกฝังแนวคิด ค่านิยมไทยให้กับเยาวชนไทย เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในยุคของเทคโนโลยี ดังนั้นการเรียนรู้ถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน จึงเป็นภาพสะท้อนวิถีความเป็นไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่า ควรค่าแก่การรักษาไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อให้นักเรียนได้เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในประเพณีไทย ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน อันจะนำไปสู่ความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีไทย สามารถดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันงดงาม นอกจากนี้นักเรียนยังได้พัฒนาทักษะการอ่านอันเป็นพื้นฐานทางการศึกษา และแสวงหาความรู้ด้านต่างๆ ในระดับต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง วรรณคดีขุนช้างขุนแผน
3. เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีไทยมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 11 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 550 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 45 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

ระยะเวลาในการทดลอง

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ใช้เวลาในการทดลอง จำนวน 18 คาบ คาบละ 50 นาที ใช้เวลาสอน 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง

เนื้อหาจากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน และ ประเพณีไทย ที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **หนังสืออ่านเพิ่มเติม** หมายถึง หนังสือที่สร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมการอ่านและให้ผู้เรียนได้หาความรู้เพิ่มเติมสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยเรียบเรียงให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของนักเรียน

2. หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องประเพณีไทยในชุมชนข้างชุมชนแผน หมายถึง หนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะในการอ่าน ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ประกอบด้วยสาระเกี่ยวกับประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน แบ่งเป็น 8 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 ขุนช้างขุนแผน

หน่วยที่ 2 ประเพณีการเกิด

หน่วยที่ 3 ประเพณีโกนจุก

หน่วยที่ 4 ประเพณีบวช

หน่วยที่ 5 ประเพณีทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ

หน่วยที่ 6 ประเพณีแต่งงาน

หน่วยที่ 7 ประเพณีทำศพ

หน่วยที่ 8 คุณค่าของประเพณีไทย

3. การเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งก่อนเรียนผู้สอน จะต้องอธิบายให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับ หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน แล้วแจกหนังสืออ่านเพิ่มเติมให้นักเรียนอ่านจนครบทั้ง 8 หน่วย

4. การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง การนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นไปทดลองใช้และนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

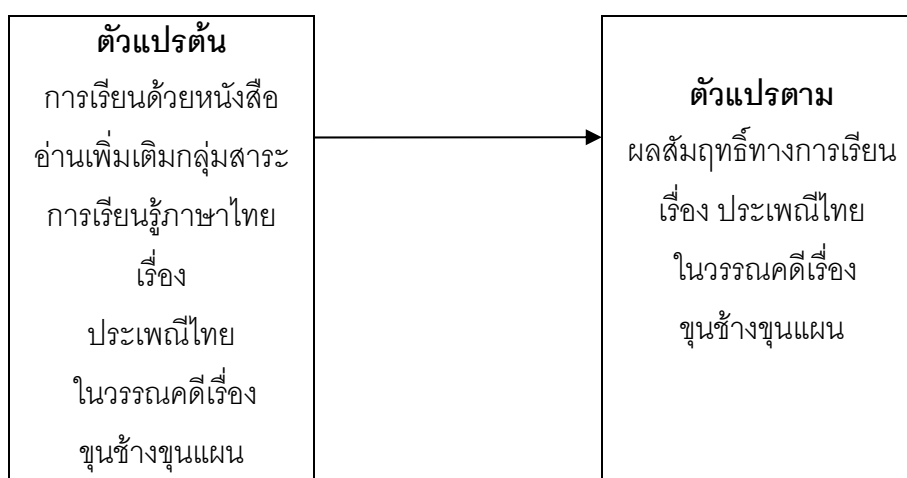
80 ตัวแรก หมายถึง ร้อยละของค่าเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน คิดเป็นร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละของค่าเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็น ร้อยละ 80

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน หมายถึง ผลที่ได้จากการอ่านเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ความจำ ความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของนักเรียนหลังจากเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ซึ่งวัดได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

6. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน หมายถึง เครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อวัดความรู้ ความจำ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นข้อสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ที่ได้สร้างและหาคุณภาพแล้ว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน
 - 1.1 ความหมายของประเพณีไทย
 - 1.2 บทบาทและความสำคัญของประเพณีไทย
 - 1.3 ประเพณีไทยในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน
 - 1.3.1 ประเพณีเนื่องในการเกิด
 - 1.3.2 ประเพณีการโกนจุก
 - 1.3.3 ประเพณีการทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ
 - 1.3.4 ประเพณีการบวช
 - 1.3.5 ประเพณีการแต่งงาน
 - 1.3.6 ประเพณีการทำศพ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.1 ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.2 ความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.3 ประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.4 ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี
 - 2.5 การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.6 การประเมินคุณค่าของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.7 งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.2 จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.3 ประเภทของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.4 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.5 งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเครื่องสะท้อนความเป็นอยู่ของคนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีบรรพบุรุษไทย เป็นผู้คิดค้นและปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อจิตใจของคนไทยที่ควรค่าแก่การรักษาไว้เป็นอย่างดีที่สุด เพื่อให้บุคคลรุ่นหลังได้เรียนรู้และปฏิบัติสืบทอดไป

1.1 ความหมายของประเพณีไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525: 569) ให้ความหมายประเพณีไว้ว่า ประเพณี หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติสืบๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของประเพณีไว้หลายท่าน ดังนี้

สมชัย ใจดี และ ยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2528: 6) ได้กล่าวถึงความหมายของประเพณีไว้ว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติต่อกันมาจนเป็นแบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่เห็นว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และมีการปฏิบัติต่อกันมา เช่น ประเพณี เกี่ยวการเกิด หมั้นหมาย แต่งงาน ตาย บวช ปลูกบ้าน เป็นต้น

มณี พยอมยงค์ (2529: 23) ได้กล่าวถึงความหมายของประเพณีไว้ว่า ความประพฤติต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนร่วม ซึ่งเรียกว่า เอกนิยม หรือพหุนิยม เช่น การแต่งงาน การเกิด การตาย การทำบุญ การรื่นเริง การแต่งกาย เป็นต้น หรือความประพฤติที่เรานำของชาติอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของเรา เพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัย และลักษณะของคนไทย ซึ่งเรียกว่า สัมพันธนิยม ตามธรรมชาติเรื่องของประเพณีนั้น บางอย่างต้องคงรักษาไว้ เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ บางอย่างต้องปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัยและบางอย่างต้องถือเป็นแบบสากล

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2542: 750) ได้ให้ความหมายของประเพณีไว้ 2 นัย ดังนี้

1. ความหมายของประเพณีที่เป็นนามธรรม คือ แนวทางแห่งความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเป็นตัวกำหนดแบบแผนความประพฤติ หรือกิจกรรมของคนในสังคม

2. ความหมายของประเพณีที่เป็นรูปธรรม เป็นความหมายด้านคติชนวิทยาและสังคมวิทยา หมายถึง การแสดงออกเป็นรูปพิธีรีตอง นั่นคือ กิจกรรมหรือพิธีการซึ่งปฏิบัติต่อกันมา โดยกิจกรรมหรือการกระทำนั้นถูกกำหนดด้วยแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่สังคมกำหนดไว้

อุดม เขยกีวงศ์ และคณะ (2548: 195) ได้กล่าวว่า ประเพณี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคล ซึ่งได้เรียนรู้หรือยึดถือสืบต่อกันมา เพื่อให้เหมาะสมเป็นที่ยอมรับของสังคม

จากความหมายของประเพณีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ประเพณี คือ ความประพฤติปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกันในแต่ละสังคม ซึ่งได้ยึดถือสืบต่อกันมา และสามารถเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลเวลาได้ การส่งเสริม สืบสานประเพณีอันดีงามให้คงอยู่จะช่วยให้คนในสังคมดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

1.2 บทบาทและความสำคัญของประเพณีไทย

ประเพณีไทย เป็นสมบัติของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิต และสังคมมาโดยตลอดอีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ซึ่งแสดงถึงความหมายและคุณค่าของวัฒนธรรมอันดีงามของไทย สมควรที่คนไทยจะรับรู้และเข้าใจในความหมายและคุณค่า เพื่อความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2542: 760) ได้กล่าวถึงบทบาทของประเพณีไว้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น การทำขวัญ 3 วัน เป็นการทำให้ขวัญเด็กแรกเกิดเกิดจัดเป็นพิธีทำให้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่เกิดความสบายใจว่า เด็กจะมีชีวิตรอดปลอดภัย
2. เป็นสิ่งควบคุมการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม ทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเป็นไปอย่างเรียบร้อยและปกติสุข เพราะคนประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลงหรือระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้นๆ ตั้งไว้
3. เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน เช่น การจัดประเพณีทำบุญสลากของชาวเหนือหรือการจัดประเพณีทำบุญสารทเดือนสิบของชาวล้านนา
4. เป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่างๆ เข้าด้วยกัน ความเชื่อต่างๆ ที่คนไทยยึดถือมาพร้อมกับความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาที่รับมาใหม่เหล่านี้ ถูกผสมผสานเข้าด้วยกัน ดังจะเห็นได้จากประเพณีโกนจุก ที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับ ขวัญ และมีพรหมณ์ เป็นเจ้าพิธี รวมทั้งมีการทำบุญเลี้ยงพระ อาจกล่าวได้ว่า พิธีโกนจุกเป็นประเพณีหนึ่งที่รวมพิธีกรรมอันเนื่องมาจากความเชื่อหลายประการเข้าด้วยกัน
5. เป็นสัญลักษณ์ซึ่งนำไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของชีวิต ประเพณีแต่ละอย่างย่อมมีแนวคิดที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม หรือในแบบแผนการปฏิบัติ และมีบทบาทซึ่งนำไปสู่การเข้าใจสาระสำคัญของชีวิตอย่างลึกซึ้ง เช่น การไว้จุก เป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นว่า เป็นเด็ก ผู้ใหญ่ก็จะได้เมตตาอุปการะ หรือการบวชก็เป็นสัญลักษณ์ของวิถีรักษาตัวให้อิสระต่อไปภายหน้า

อุดม เขยกีวงศ์ และคณะ (2548: 63) ได้สรุปความสำคัญของประเพณีไว้ ดังนี้

1. ประเพณีมีส่วนในการสนับสนุนให้ชาติบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองในทรวงศ์ที่ดีและถูกต้อง ประเพณีใดถ้าดีอยู่แล้วก็ควรรักษาไว้มิให้ประเพณีอันงามมีอิทธิพลที่เหนือประเพณีของไทย

2. ประเทศไทยมีประเพณีเป็นเอกลักษณ์ การมีประเพณีเป็นของตนเองเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งส่วนมากจะเป็นเรื่องที่แสดงอดีต และปัจจุบันของสังคมไทย

3. ประเพณีเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ แสดงถึงความเป็นมาอันเกิดจากความเจริญของสังคม มาช้านาน จึงควรภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

จากบทบาท และความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้คนประพฤติปฏิบัติอยู่ในครรลองครองธรรม แสดงถึงเอกลักษณ์ของสังคมนั้นๆ และมีส่วนช่วยให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง สร้างความภาคภูมิใจ ให้กับคนที่อยู่ในสังคม

1.3 ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

วรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ให้คุณค่าทางสติปัญญา หรือ ความรู้ ความคิด ภูมิปัญญาในด้านต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและสภาพสังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตลอดจนสำนวนโวหารที่ไพเราะ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประเพณีต่างๆ ทั้งจากประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนาและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลต่างๆ

ประจักษ์ ประภาพิตยากร (2520: 19) ได้กล่าวถึงขนบธรรมเนียมประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ไว้ว่า ขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีที่ประเสริฐอย่างหนึ่งก็คือ การสอดแทรกประเพณีต่างๆ ไว้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ขนบธรรมเนียมของไทยบางอย่างได้ปรับปรุงแก้ไขวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปหลายอย่าง แต่สามารถค้นหาได้จากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

1.3.1 ประเพณีเนื่องในการเกิด

ในสมัยก่อนวิทยาการด้านการแพทย์ยังไม่เจริญเหมือนปัจจุบัน ฉะนั้นอันตรายจากการเกิดจึงมีมาก ด้วยเหตุนี้จึงเกิดประเพณีและความเชื่อถือกันมากมาย ศาสตราจารย์ พระยาอนุมานราชธน (2532: 2-3) ได้แบ่งคติความเชื่อและกิจพิธีที่จัดเกี่ยวกับการเกิด ออกเป็นเหตุที่ทำได้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อป้องกันเหตุร้ายอันอาจมีขึ้นแก่หญิงมีครรภ์ เพราะแต่ก่อนถือกันว่าตอนที่ เป็นอันตรายได้ง่าย คือตอนที่ เป็นมารดา

2. เพื่อให้คลอดง่าย ไม่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต ถือกันว่าตอนคลอดลูกสำคัญนัก ถึงกับเปรียบเทียบหญิงมีครรภ์เหมือนออกกรบศึกของผู้หญิง หรือการเปรียบว่า เหมือนลงเรือเหล็กข้ามทะเล

3. เพื่อปกป้องรักษาครรภ์ที่คลอด ซึ่งเป็นระยะที่ร่างกายอ่อนแอ เสียชีวิตได้ง่าย ให้รอดพ้นอันตราย มีชีวิตเจริญเติบโตต่อไป

จากมูลเหตุ คติความเชื่อข้างต้น ทำให้เกิดพิธีเนื่องในการเกิด ซึ่งศาสตราจารย์ พระยาอนุমানราชธน (2532: 3-35) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

ตอนตั้งครรภ์ ตอนเริ่มตั้งครรภ์ มักจะเชื่อว่าผู้เป็นแม่จะต้องมีเหตุให้หนีมิตรไปต่างๆ นานา และบางครั้งมีการทำนายจากความฝันนั้นได้ว่าจะให้บุตรชายหรือบุตรหญิงนั้นจะมีอนาคตอย่างไร

เวลาตั้งครรภ์ มักมีอาการแพ้ท้อง ทำให้อากินของแปลกๆ เช่นกินขี้ได้ ดินสอพอง หิน ข้าวสาร อากินของแปลกตอนเวลาตั้งครรภ์ โบราณเชื่อว่าสามารถรู้ได้ว่า ลูกของตนนั้นใครมาเกิด ดังในคัมภีร์พรหมจินดามีว่า

ถ้ามารดาอยากกินผักมังสา เนื้อ ปลา และสิ่งของสดคาว ท่านว่า นรกมาปฏิสนธิ

ถ้าอยากกินน้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล ท่านว่าจะมาแต่สวรรค์ลงมาเกิด

ถ้าอยากกินดิน ท่านว่าพรหมลงมาปฏิสนธิ

ถ้าอยากกินสิ่งเผ็ดร้อน ท่านว่ามนุษย์ลงมาปฏิสนธิ

เมื่อจวนจะคลอด ก็ต้องฝากท้องกับหมอต้าแย และต้องเสียเงินค่าฝากท้องเป็นทำนองค่ามัดจำ มากน้อยก็แล้วแต่ถิ่นหรือตกลงกัน นอกจากนี้ยังต้องเตรียมฟืน เพื่อการอยู่ไฟและถือกันว่าควรจะทำฟืนราวเดือนที่ 8 ของการตั้งครรภ์ ควรใช้ฟืนไม้สะแก มะขาม ทองหลาง เฉพาะทองหลางกล่าวกันว่าป้องกันปวดมดลูกและแก้พิษเลือดได้ และยิ่งว่าการผ่าฟืนนั้นต้องสามีฝ่าให้จึงจะดี คนอื่นฝ่าไม่ดีเท่า

ตอนจะคลอด คนในบ้านต้องรีบไปล้มฟืนที่กองไว้ให้ทลายลงแล้วชักเอาฟืนมา 2-3 ดุ้นติดไฟต้มน้ำเตรียมไว้ นอกจากนี้ยังทำตามความเชื่อบางอย่าง เช่น ต้องเปิดประตูหน้าต่างไขกุญแจออกให้หมด พระเครื่องที่เป็นพระปิดทวารต้องนิมนต์ไว้นอกบ้านชั่วคราว และต้องหาทิศทางให้ดี คือต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออกหรือไม่ก็ทิศเหนือลูกจะได้คลอดง่าย และยังต้องบนบานศาลกล่าวเจ้าที่เจ้าทาง เมื่อคลอดลูกแล้วก็นำเงินบนไปซื้อของตักบาตรหรือถวายพระ ถ้าดูตามนี้จะเห็นว่าเบียดบนก็คือบนด้วยเงินนั่นเอง เพราะแต่ก่อนใช้เบียดเป็นเงินปลัก และต้องตามหมอต้าแย แล้วจัดขันข้าวสำหรับหมอต้าแย ซึ่งประกอบไปด้วย หมาก 3 ผล พลู 3 เรียง กัล้วย 1 หวี ฐู 3 ดอก เทียน 3 เล่ม เงินติดเทียนตามธรรมเนียมจะมากขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ ขันบรรจข้าว เงินต่างๆ เป็นค่าบูชาคุณหมอต้าแย หมอต้าแยนี้โดยปกติจะมาช่วยดูแลเป็นเวลา 3 วัน

ขณะที่เจ็บท้องจวนคลอด ต้องมีคนหนุนหลัง คือใช้คนเป็นเหมือนพนักให้คนเจ็บพิงหลัง คนหนุนหลังยังต้องช่วยหมอดำแย ถ้าหมอดำแยบอกให้ช่วยผลัก ก็ต้องเอามือทั้งสองกดสองข้างท้องของคนเจ็บ นัยว่าเพื่อไม่ให้เด็กในท้องดิ้นหนีไปทางอื่น ถ้าหมอดำแยบอกให้ช่วยขม ก็เอามือกดตอนเหนือของท้องคนเจ็บเพื่อช่วยกระตุ้นให้เด็กเลื่อนลงต่ำ ถ้าคนเจ็บเป็นลม ต้องนำหัวตะไคร้มาทุบให้ดม

พอเด็กคลอดออกมาถึงพื้น ตอนนี้เรียกว่า ตกฟาก ความหมายของ ฟาก คือไม้ไผ่ผ่าทุบให้แบนทำเป็นพื้นเรือนนั่นเอง เวลาต้องจดกัน เพราะสำคัญเกี่ยวกับโหราศาสตร์ สมัยก่อนไม่มีนาฬิกา จดกันเป็น ชั้นฉาย อย่างพลายแก้วคลอด ก็มีการกล่าวไว้ว่า ตกฟากเวลาสามชั้นฉาย ชั้นฉายนี้วัดจากเงาของตนเอง 1 ช่วงเท้า เท่ากับ 1 ชั้นฉาย แต่ก่อนมีมาตราเทียบไว้ดังนี้

10 อักขร	เท่ากับ	1 เมล็ดงา
4 เมล็ดงา	เท่ากับ	1 เมล็ดข้าวเปลือก
4 เมล็ดข้าวเปลือก	เท่ากับ	1 องคุลี
15 องคุลี	เท่ากับ	1 ชั้นฉาย

ต่อจากนั้นก็ทำธุระเกี่ยวกับเด็ก คือตัดสายสะดือ โดยปกติใช้ไม้รวกเผาไฟจัดการห่อเด็ก เพื่อนำไปอาบน้ำอุ่น เสร็จแล้วก็อุ้มนอนบนเบาะที่ปูอยู่ในกระดัง ถ้าเป็นเด็กผู้ชายจะจัดสมุดดินสอวางไว้ข้างตัว ถ้าเป็นเด็กหญิงก็มีเข็มด้าย เพื่อเอาเคล็ดให้เด็กู้จักเขียนอ่าน หรือเป็นเด็กช่างเย็บปักถักร้อย แล้วก็ทำพิธี ร่อนกระดัง ในเสภามีว่า ทาขมิ้นแล้วใส่กระดังร้อน คือ หมอดำแยยกกระดังขึ้นร้อนเบาๆ แล้วก็วางลง พอให้เด็กตกใจร้องแหว ทำอย่างนี้ 3 ครั้ง พลังก็พูดว่า “สามวันลูกผี สี่วันลูกคน ลูกของใครรับไปน้อ” ตอนนี้จะมีการตั้งชื่อลูกง่ายและมีความประพฤติดี จะตอบว่า “ลูกข้าเอง” หมอดำแยจะส่งกระดังให้ผู้รับไป ซึ่งเรียกว่า แม่ยก จะให้เงินหมอดำแยพอเป็นพิธีว่าซื้อไว้

เหตุทำพิธีร่อนกระดัง และแม่ซื้อหรือแม่ยกต้องซื้อเด็ก และต้องพูดว่า สามวันลูกผี สี่วันลูกคน ก็เนื่องมาจากคติที่ถือว่าคนเราเกิดมา ผีเป็นผู้สร้างให้เกิด แล้วเอาวิญญาณของสัตว์ซึ่งกรรมนำมาใส่เข้าไปในหุ่นนั้นให้มาสู่ครรภ์ ในสมัยก่อนทารกจะตายใน 3 วันมีมาก จึงเชื่อกันว่าทารกที่ตายแต่แรกคลอดนั้น เป็นเพราะผีปั้นรูปเห็นงาม ชอบใจอยากจะได้ไปเลี้ยงเอง จึงทำให้เด็กกลับเป็นผี ถ้าไม่ชอบจึงปล่อยไว้ให้มีมนุษย์เลี้ยง ความเชื่ออันนี้เป็นมูลเหตุทำอุบายต่างๆ เมื่อแรกทารกเกิดเพื่อป้องกันมิให้ผีเอาทารกกลับคืนไป บางอย่างหวังจะให้ผีกลัว

แม่ของเด็กเมื่อคลอดต้องนอนไฟหรืออยู่ไฟ ซึ่งเตาไฟสำหรับอยู่ไฟนั้นห้ามทำไว้ก่อน ยกเว้นแค่เตาไฟเตรียมไว้ได้ ผ้าอ้อมและ เมาะ ทำไว้ก่อนไม่ได้ แต่ก็อนุโลมให้ยัดหนุนก่อน แต่ห้ามเย็บปิดปากเมาะการทำเตาไฟนั้น ก่อนอื่นก็ต้องทำแควเสียก่อน คือเอาไม้กระดานเป็นแผ่นๆ ยาวประมาณหนึ่งเมตร มาปูทับกระดานเรือนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าพองาม แล้วเอาไม้กระดานอีกสี่แผ่นมาทำเป็นขอบทั้งสี่ด้าน ตัดต้นกล้วยมาเป็นท่อนๆ ผ่าสองวางเรียงลงในแม่แคว เอาดินเกลี่ยข้างบนอีกครั้งแล้วจึงติดไฟ เรียกว่า ทอดเตาไฟ

การอยู่ไฟ การอยู่ไฟนี้ต้องทำพิธีดับพิษไฟก่อน คือวงด้วยสายสิญจน์ ปิดยันต์ 5 ทิศ รอบที่อยู่ไฟ บางทีก็ใช้ถึง 10 แผ่น คือ เพิ่มข้างบนและข้างล่างด้วย ข้างล่างนั้นไว้ใต้ที่นอนใต้ถุนก็มีหนามสะไว้กันผีกระสือ และจะต้องมีการ ปักเฉลว เฉลวนี่ก็คือเครื่องหมายปักบอกเขตทำด้วยตอกไม้ไผ่หักขัดกันเป็นมุมๆ ตั้งแต่ห่ามุมขึ้นไป โดยมากมีขนาดเท่าฝ่าบาตรแล้วใช้ด้ายสีด้าสีแดง สีขาววางรอบๆ มุมเฉลว ต้องวางให้สลับสีกันด้วย แล้วเอาเฉลวผูกติดเข้าปลายไม้ไผ่ทำเป็นด้ามหรือต้นเฉลว นำไปปักไว้ที่เชิงบันไดเบื้องขวาที่จะขึ้นไปบนเรือน เหตุที่ปักเฉลวไว้ ก็เพื่อให้ผู้มาเยี่ยมได้รู้ว่าเขากำลังอยู่ไฟ จะได้ไม่ทักไปทำนองว่าร้อน เพราะจะทำให้คนอยู่ไฟเกิดแผลพุพองไปได้เขาจะปักเฉลวจนกว่าจะออกจากอยู่ไฟ จึงถอนทิ้งไปได้

ผู้อยู่ไฟต้องนุ่งเตี่ยว มีขมื่นกับปูนแดงผสมเหล้าเอาสำลีชุบปิดสะดือ และทาท้องทาหลังไว้เสมอ ทั้งนี้ว่ากันว่าเพื่อดับพิษร้อน และยังมียาโรยบนถ่านไฟสำหรับรมตา กันตาเจ็บตาแฉะ และมีน้ำโองหนึ่งตั้งไว้ข้างเตา เมื่อไฟแรงเกินไปก็จะตักน้ำราดให้บรรเทาลงได้

อาหารของผู้อยู่ไฟ มักจะเป็นข้าวกับปลาแห้งหรือข้าวกับเกลือหรือไม้ก็แกงเลี้ยง ซึ่งทำให้เกิดน้ำนมมาก และระหว่างนี้หมอด่าแยจะฝันท้องให้ทุกวัน คือเอามือกดตรงหัวเหน่า เพื่อซ่อนให้มดลูกเข้าอู่ ผู้อยู่ไฟต้องทำพิธีอีกหลายอย่าง เช่น เข้ากระโจม ประคบตัว นาบหม้อเกลือ และนั่งถ่าน

การเข้ากระโจม ก่อนเข้าต้องเอาร่วงนางคำฝนหรือดำคั้นเอาแต่น้ำผสมกับเหล้าและการบูรทาให้ทั่วตัว แล้วจึงเข้ากระโจมที่ทำด้วยไม้ไผ่ เหมือนโครงมุ้งประทุน เอาผ้าคลุมให้มิดชิด นำไปตั้งไว้บนขานหรือในที่สูงๆ ใต้ที่ตั้งกระโจม ตั้งเตาต้มหม้อยาฉนิกผา ผิงท่อกระบอกลไม้ไผ่สอดขึ้นไปในกระโจม เพื่อให้ไอน้ำยาในหม้อยาเดือดอยู่ขึ้นมาเข้าในกระโจมตามท่อ หรือจะยกหม้อยาที่ต้มแล้วกำลังเดือดพล่านเข้าไปในกระโจมก็ได้ ผู้เข้ากระโจมจะแย้มฝ่าละมีเปิดที่ละน้อยๆ และก้มหน้าลงไปปากหม้อให้ไอน้ำพุ่งขึ้นมารมหน้า ยาที่ใช้ต้มมีเปลือกส้มโอ ใบส้มป่อย ว่านน้ำ ตะไคร้ ผักบุงล้อมมะกรูดผลหนึ่งผ่าสี่เสี้ยว เกลือหิบบมือ เข้าไปอยู่ในกระโจมราวครึ่งชั่วโมง หรือนานกว่านั้นก็ได้ การเข้ากระโจมนี้ว่ากันว่าทำให้ผิวพรรณผุดผ่องละอองนวลนัย

การประคบตัว ให้เอาไพล ว่านนางคำ ขมิ้นอ้อย ใบมะขาม ใบส้มป่อยมาใส่ครกโขลกให้ละเอียดแล้วก็เคล้ากับเกลือ แล้วเอาผ้าสะอาดห่อให้แน่น เรียกว่าลูกประคบแล้วเอาลูกประคบจุ่มลงในหม้อยาที่ต้มไว้อบในกระโจม ซึ่งตอนนี้ต้องยกออกจากเตาให้อุ่นๆ แล้วเอาลูกประคบ ประคบไปตามหน้าตามตัว ตามเต้านมไม่ให้นมคัด เสร็จแล้วก็อาบน้ำอุ่น ทำเช่นนี้วันละ 2 ครั้ง จนกว่าจะออกจากอยู่ไฟ

การนาบหม้อเกลือ คือเอาเกลือบรรจุลงในหม้อดินมีฝาละมีปิดตั้งไว้บนไฟจนร้อนจัดเกลือในหม้อจะแตก ยกหม้อเกลือวางลงบนใบละหู่ หรือใบพลับพลึง และเอาผ้าฝืนสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ห่อหม้อตาลนี้ใบละหู่ หรือใบพลับพลึง ที่รองไว้ให้เกลือชายผ้าพอจะจับรวมทำเป็นกระสำหรับถือเพื่อเอาไปคลึงตามตัวให้ทั่ว โดยเฉพาะที่หัวเหน่าว่าทำเพื่อให้มดลูกหดตัวเข้าอู่ตามเดิม ทำวันละสองครั้งจนกว่าจะออกไป

การนั่งถ่าน ใช้ผิวมะกรูดตากแห้ง ว่านน้ำ ว่านนางคำ ไพล ขมิ้นอ้อย ขานหมาก ชะลูด ขมิ้นผง ใบหนาด เอามาหั่นให้ละเอียดตากแดดเตรียมไว้ก่อน ใช้โรยที่ละหีบมือลงในเตาไฟขนาดเล็ก ให้พุ่งขึ้นเป็นควันสูกันผู้นั่ง ว่ากันว่าเป็นเรื่องสมานแผลที่เกิดจากการคลอดลูก

การอยู่ไฟต้องมีกำหนดเป็นจำนวนคือ คือ 3 วัน 7 วัน 21 วัน จะกี่วันก็ได้ขอให้เป็นการจำนวนคือ ถือกันว่าทำให้ลูกห่าง ถ้าท้องสาวก็นานหน่อย เมื่อออกไฟก็ทำบัตร์พลี มีกุ่มพลาปลาย่า ใส่กระทงเล็กๆ สำหรับสังเวฆแม่เตาไฟกราบไหว้ล้าลาด้วยคารวะ แล้วจึงดับไฟ และอาบน้ำมนต์เป็นการปิดเสนียด จัญไร

เกี่ยวกับตัวเด็กนั้น มีเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งคือ การฝังรก หม้อซึ่งบรรจุรกตั้งอยู่ข้างเตาไฟ เมื่อล่วงไป 7 วัน ก็นำไปทำพิธีฝังรกได้ แต่บางรายอาจปล่อยไว้ถึง 3 เดือน การฝังรกรุนั้นต้องอาศัยทิศ อยู่เหมือนกัน อย่างในตำราพรหมชาติว่า “ถ้าคลอดเดือน 4 เดือน 5 หรือเดือน 6 ต้องฝังทิศอุดร” หรือ บางทีก็อาศัยสถานที่ เช่นมีว่า “ถ้าเด็กเกิดวันอาทิตย์ แม่ซึ่งอยู่บนจอมปลวก ต้องฝังรกที่จอมปลวก” การฝังรกกัหาคนชื่อ บุญมัน บุญคง บุญอยู่ และบุญมี มาเป็นผู้ฝังได้ก็ยิ่งดี

1.3.2 ประเพณีการโกนจุก

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (2532: 21-43) ทรงสันนิษฐานไว้ว่าเพื่อเป็นเครื่องหมายว่าเป็นเด็ก เมื่อเข้าไปปรากฏตัวอยู่ในชุมชน ผู้ใหญ่จะได้มีความเมตตาอุปการะสมภาวะที่เป็นเด็ก พอเด็กย่างเข้าชีวิตวัยเจริญ คือ เด็กชายอายุประมาณ 13 ปี เด็กหญิงอายุประมาณ 11 ปี บิดามารดา หรือผู้ปกครองก็เตรียมทำพิธีตัดจุกนั้น เรียกว่า “พิธีมงคลโกนจุก”

งานพิธีนี้ จัดเป็นงานน้อยหรือใหญ่ ตามฐานะของเจ้าภาพ หากจัดร่วมกับงานพิธีอื่นๆ เช่น ทำบุญวันเกิดหรือพิธีขึ้นบ้านใหม่ จะจัดรวมกันก็ได้ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย

การเตรียมทำงานนี้ คือ ต้องนำวันเดือนปีของเด็กลงไปให้โหรผูกดวง และกำหนดฤกษ์ให้นิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์เย็นเช้าและบอกเชิญแขกมากหรือน้อยตามฐานะ งานนี้โดยมากนิยมกำหนดเป็น 2 วัน เริ่มงานในตอนเย็นที่โหรกำหนด รุ่งขึ้นตัดจุก

ในตอนเย็นวันแรก เจ้าภาพต้องจัดแจงโกนผมของเด็กรอบจุกให้อาบน้ำแต่งตัวเกล้าจุกไว้ แต่พองาม เอาปืนปักสวมพวงมาลัยที่จุกนั้น ครั้นพระสงฆ์มาถึงเรียบบร้อย ก็พาเด็กออกมานั่งเบื้องหน้าพระเพื่อให้ฟังสวดมนต์ และข้างหน้าของเด็กนั้น ต้องจัดตั้งโต๊ะไว้ 1 โต๊ะ สำหรับรองพานเครื่องตัดจุก เตรียมจับด้ายสายสิญจน์ทำให้เป็นวงกลมสวมลงพอเหมาะแก่ผมจุกของเด็ก พอพระเริ่มสวดพระพุทธรูปก็สวมให้เด็ก แล้วเอาสายสิญจน์ที่พระจับสวดมนต์มาคล้องลงบนศีรษะเด็ก พอพระเจริญพระพุทธรูปจบแล้วก็ปลดสายสิญจน์ออกจากศีรษะเด็ก พวกพินพาทย์มโหรีก็บรรเลง แล้วให้ลั่นฆ้อง โห่ร้องเออชัย เป็นอันยุติงานในตอนเย็น

เช้าวันรุ่งขึ้น ให้เด็กอาบน้ำแต่งตัวให้เรียบร้อย นุ่งผ้าขาว ห่มผ้าขาว แล้วให้แบ่งผมจุกเด็กออกเป็น 3 ปอย เอาแหวนนพเก้าผูกปอยละ 1 วง รวม 3 วง เตรียมตัวไว้ โบราณท่านเอาใบเงินใบทอง หญ้าแพรก แขนงไว้ด้วย

เมื่อพระสงฆ์มาแล้ว อุ้มเด็กมานั่งในท่ามกลางมณฑล ครั้นได้ฤกษ์ ไห่ลั่นฆ้องขึ้น 3 หน ให้ร้องเอาชัย พระสงฆ์สวดชยันโต เหล่าดุริยางค์ดนตรีก็บรรเลงเสียง เมื่อพระสงฆ์สวดถึงบทที่ว่า “สี่เส ปฐวิโปก ขเร” ผู้เป็นประธานในพิธีก็เริ่มตัดจุกทันที ส่วนปอยที่ 2 ที่ 3 ให้ผู้ใหญ่อื่นๆ เป็นคนตัด ในระยะนี้ พวกพราหมณ์ก็เป่าสังข์ ดัดไม้บัณเฑาะว์ดับมลทินโทษทั้งปวง ครั้นแล้ว ช่างโกนผมก็เข้าไปโกนผมเด็กให้เกลี้ยงเกลาเรียบร้อย

ในขณะที่ทำพิธีนี้ ให้เอาด้านสายสิญจน์ที่พระถือสวดชยันโตนั้น มาล้อมรอบตัวเด็กและผู้ทำพิธี คือ ให้อยู่ภายในวงด้ายสายสิญจน์ (อย่าข้ามด้ายสายสิญจน์)

ครั้นโกนผมเด็กเรียบร้อยแล้ว พาเด็กไปนั่งบนที่สมควร ซึ่งต้องจัดไว้สำหรับอาบน้ำมนต์ แล้วผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งแขกและญาติมิตรสายของเจ้าภาพก็รดน้ำเด็ก ต่างให้ศีลให้พรให้จำเริญวัฒนา อยู่เย็นเป็นสุข ครั้นเสร็จแล้ว พาเด็กมานั่งเบื้องหน้าพระสงฆ์ เจ้าภาพก็ถวายภัตตาหารเมื่อพระฉันแล้ว เจ้าภาพก็ถวายเครื่องไทยธรรม พระสงฆ์อนุโมทนาเป็นอันเสร็จพิธีตอนเช้า

งานพิธีมงคลโกนจุก ถ้าเจ้าภาพมีฐานะพอประมาณ ก็มักจะยุติเพียงตอนเช้าวันนั้น หากเจ้าภาพมีฐานะดีหรือเป็นผู้ทรงเกียรติ ก็มักมีพิธีในตอนบ่ายต่อไปอีก

ในตอนบ่าย ต้องตระเตรียมเครื่องบายศรี คือ มะพร้าวอ่อน 1 ผล กล้วยน้ำว่า 1 หวี ขนมต้มขาว ขนมต้มแดง และจัดขันใส่ข้าวสารไว้ด้วย 1 ขัน สำหรับปักแวนเทียน

พอได้ฤกษ์ยามดีให้เด็กนั่งต่อหน้าเครื่องบายศรี แวดวงล้อมด้วยหมู่ผู้ใหญ่ เริ่มพิธีด้วยผู้ว่าคำเชิญขวัญ จุดธูปเทียนเครื่องสักการะแล้วว่าคำเชิญขวัญเป็นทำนอง ครั้นจบแล้ว ให้เอาด้ายสายสิญจน์ผูกข้อมือเด็กข้างละ 3 เส้น แล้วลั่นฆ้องชัย เริ่มเวียนเทียน เวียนเบื้องซ้ายมาเบื้องขวา จนครบ 7 ครั้ง ดับโบกควันแล้ว เอากระแจะจันทน์เจิมเด็กเป็นรูปอุณาโลม แล้วเอาน้ำมะพร้าวอ่อนกับไข่ขวัญ ใส่ช้อนให้เด็กกิน 3 ครั้ง ครั้นแล้วเบิกบายศรี ตีฆ้อง โห่ขึ้น พิณพาทย์มโหรีบรรเลง ผู้มาช่วยงานอำนวยความสะดวกให้เด็กอยู่เย็นเป็นสุข แล้วถ้ามีของขวัญก็ใส่ลงในขัน ให้เด็กนั้นนำไปเก็บไว้บนที่นอนเป็นเวลา 7 วัน

ผมจุกนั้น ให้ใส่กระทงบายศรี ลอยเสียในแม่น้ำหรือลำคลองที่มีน้ำไหล เป็นอันเสร็จพิธีมงคลโกนจุก ซึ่งงานเช่นนี้ มีการเลี้ยงพระ มีการกินเลี้ยงในระหว่างผู้มาในงาน มีมหรสพต่างๆ เพื่อความครึกครื้นตามฐานะของเจ้าภาพ

1.3.3 ประเพณีการทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ

ประเพณีการทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ดังที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน หลายครั้ง เช่น พิธีโกนจุก การบวช พิธีแต่งงาน ฯลฯ ประจักษ์ ประภาพิตยากร (2520: 74) ได้กล่าวถึงเรื่องการทำขวัญไว้ดังนี้

การทำขวัญ

ขวัญ คือ อรูปสัตว์ มีประจำตัวเป็นเพื่อนมนุษย์ทุกคน แม้สัตว์เดรัจฉานก็มีขวัญ เหมือนกับช้างม้าที่ขี่ตื่นเรียกว่า ขวัญอ่อน แต่เรารู้กิริยาอาการแต่ขวัญของมนุษย์ว่าถ้าอยู่ประจำกับตัวเจ้าของเจ้าของก็เป็นปกติ ถ้าขวัญทิ้งไปเสียจากตัวเจ้าของก็มักมีอันเป็นวิบัติไปต่างๆ ถ้าขวัญกลับมาอยู่กับตัวดังเดิมจึงกลับเป็นปกติดังเก่า เหตุที่ขวัญไปจากตัวเจ้าของผู้นั้นมี 3 อย่าง คือ การตกใจ การเดียดร้อน และการอยากเที่ยวเล่นไปตามลำพัง

สมเด็จพระยามะยาดำรงราชานุภาพ (2532: 56) ทรงอธิบายไว้ว่า ลักษณะการทำขวัญนั้น ผู้ใหญ่จัดอาหารอันประณีต ตกแต่งใส่ภาชนะที่งดงามเรียกว่าบายศรี เป็นทำนองเช่นขวัญ ยกมาตั้งตรงหน้าผู้ที่เป็นเจ้าของขวัญ แล้วพวกญาติมิตรที่มาประชุมกัน จึงสมมติให้ผู้สูงอายุคนหนึ่งเป็นผู้เชิญขวัญ ตักเตือนวงวอนด้วยถ้อยคำอันอ่อนหวาน ขอให้ขวัญมาอยู่ประจำทำนุบำรุงผู้นั้น ครั้นเสร็จแล้วก็เอาเครื่องกระยาหาร ซึ่งตกแต่งมาในบายศรีมอบให้ผู้เจ้าของขวัญนั้นบริโภค พิธีทำขวัญแบ่งเป็นส่วนได้ 3 ส่วน คือ

1. ผูกขวัญผูกข้อมือ
2. ตั้งบายศรีปากชาม
3. ตั้งบายศรีใหญ่และเวียนเทียน เรียกกันว่าฉลอง ถ้าเป็นของหลวงเรียกว่าสมโภช

การผูกขวัญ

การผูกขวัญ จัดทำขึ้นเพื่อให้ขวัญอยู่กับเนื้อกับตัว จะได้ไม่หนีไป วิธีทำอย่างย่อๆ คือ เอาด้ายดิบผูกข้อมือซ้ายขวาของผู้รับทำขวัญ ก่อนผูกเอาปลายด้ายบิดไปมาที่ข้อมือเสียก่อน หรือเอาปลายด้ายนั้นเผาไฟแล้วจึงเด็ดปลายออกก็มี

พอได้ฤกษ์ นำเด็กหรือผู้รับขวัญมากลางห้องพิธี ผู้ใหญ่ญาติพี่น้องและคนอื่นๆ ที่มาในงานนี้ นั่งล้อมขวัญและบายศรี ผู้ทำพิธีจะมาเป็นหมอขวัญ บัณทิต หรือใครก็ได้ที่มีความรู้นั่งตรงบายศรีและผู้จะมารับขวัญ กล่าวคำเชิญชวน เสร็จแล้วปลดผ้าขวัญจากบายศรีใหญ่พร้อมทั้งยอดใบตองอ่อน ถ้าเป็นเรื่องโกนจุกก็ให้เด็กรับขวัญถอดผ้าขวัญไว้ให้แน่น ส่วนทำขวัญบวชนาคและในงานอื่นๆ ผู้ทำขวัญถอดผ้าขวัญก็มี ที่นั่งพับเพียบพนมมืออยู่เฉยๆ ก็มี มีเสื้อผ้าของเด็กสำหรับหนึ่งวางไว้บนพานในพิธีด้วย ต่อจากนั้นผู้ทำพิธีจุดเทียนที่แว่นทั้ง 3 แว่น จากเทียนชัยเอาไปเวียนรอบโต๊ะ

ที่วางบายศรีครบสามรอบแล้ว ถือที่ปักแวนทั้งสองข้างควรวลแวน ยกขึ้นยกลง โดยโบกควันเข้าหาตัว หรือปัดออกจากตัวให้ได้ระดับเสมอศรีระ 3 ครั้ง แล้วเอาหลังมือขวาโบกปัดควันเทียนให้ไปทางตัวเด็ก เสร็จแล้วมอบแวนแก่คนที่อยู่ข้างซ้ายรับเอาไปทำอาการทำนองเดียวกัน

เมื่อเวียนครบรอบหนึ่ง คนที่ทำพิธีหยิบใบพลูวางเป็นคะแนนจนกว่าจะครบ 3 รอบ เสร็จแล้วนำไปปักไว้ในขันที่เดิม เมื่อปักครบจำนวน 3 แวนแล้ว ก็เอาแป้งหอมน้ำมันหอม และกระแฉะ จันทน์ใบพลูคะแนน วางซ้อนกัน 3 ใบ แล้วปลดเทียนที่ติดไว้ที่แวนออก พร้อมทั้งเทียนชัย และเอามา รวมทับกัน เอาใบพลูทั้ง 3 ใบดับไฟเทียน และเป่าด้วยเพื่อช่วยให้ดับเร็ว และเพื่อให้ควันเทียนพุ่งเข้าไปสู่ผู้รับขวัญแล้วจุดเทียนนั้นใหม่เอาใบพลูดับเป่าควันไปที่ผู้รับทำขวัญอีกแล้วกับอีกจุดอีก ทำอย่างนี้ ครบ 3 หน จึงนำแวนไปเสียบไว้ที่ขันตามเดิม

ผู้ทำพิธีเอานิ้วมือขวา ซึ่งสวมแหวนพิรอด หรือแหวนนพเก้าแตะแป้งหอมและกระแฉะที่ใบพลู ไปเจิมที่หว่างคิ้วผู้รับทำขวัญรูปอุณาโลม เวียนซ้าย เสร็จแล้วผู้ทำพิธีเอาช้อนตักลมข้างบายศรีตักขึ้นๆ ลงๆ 3 ครั้ง ใส่ลงในลูกมะพร้าว แล้วตักน้ำมันมะพร้าวให้ผู้รับทำขวัญกิน กินสิ่งที่เป็นลมๆ แล้วๆ พร้อมทั้ง น้ำมันมะพร้าวแล้วก็ให้กินไข่ขวัญที่เสียบอยู่ยอดกรวยและข้าวขวัญ ในกรวยของบายศรีปากชาม ถัดไป ก็มีผูกด้ายสายสิญจน์ที่มี 3 เส้นทับกันเป็นเส้นเดียวผูกเป็นเงื่อนตาย 3 เงื่อน

เมื่อผูกข้อมือแล้ว บรรดาญาติพี่น้องและแขกที่มาทำขวัญเด็กด้วยสร้อย และแหวนเล็กๆ น้อยๆ ผูกข้อมือขวา ถ้าเป็นเด็กหญิงผูกมือขวาก่อน เป็นเสร็จพิธีส่วนเครื่องอาหารของกินในบายศรี เขามักทดลองบนในตอง นำเอาไปเช่นผี

การตักขวัญ

การตักขวัญ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็กที่โตขึ้น ขวัญของเด็กที่แก่กล้าขึ้นเป็นเงาตามตัว ไม่สู้จะ ตกใจง่ายเหมือนเมื่อก่อน แม้กระนั้นเมื่อวิ่งเล่นไปหกหล่มหรือประสบกับสิ่งใดที่ปรกติก็มักตกใจ บางที ถึงกับมีอาการร้องนอนผวาเหมือนเป็นไข้ เข้าใจกันว่าขวัญหนี หรือหายไปจากเด็กตรงที่เด็กตกใจ ผู้ใหญ่ของเด็กก็จัดขันข้าวและทัพพีไปที่ตรงนั้น เอาทัพพีตักลม ใส่ลงในขันเป็นต่างว่าตักเอาขวัญที่หนี ไปกลับคืนมา แล้วเอาผ้าผืนหนึ่งที่ติดตัวไปด้วยคลุมปากขัน นำกลับบ้านและเอาขันนั้นเปิดผ้าคลุม แล้วไปวนๆ ที่เด็ก โดยเข้าใจว่าขวัญเมื่อได้กลิ่นเด็ก ผู้เป็นเจ้าของก็จำได้ จะกลับเข้าไปอยู่ในเด็กตามเดิม เด็กนั้นไม่ช้าจะหายตัวร้อนกลับเป็นปรกติ

การรับขวัญ

พิธีการรับขวัญมีการทำบายศรี พร้อมทั้งมะพร้าวอ่อนใส่พานรองไว้ เวียนเทียนครบเจ็ด รอบแล้วดับไฟ โบกควันเพื่อให้เกิดสิริมงคล ป้อนมะพร้าวอ่อนและข้าวขวัญ เอากระแฉะจันทน์เจิมหน้า เป็นรูปอุณาโลม ให้สาวชาวลาวรับขวัญและมีสาวชวามอญร้องทေးแยกกลุ่มขวัญอีกด้วย

การรับขวัญ เมื่อเด็กอ่อนนอนผวาและสะดุ้ง แล้วร้องไห้ผิดปกติเพราะตกใจอะไร ผู้ที่อยู่ใกล้เด็กจะเอามือที่อกของเด็กแตะเบาๆ และกล่าวคำปลอบพร้อมไปด้วยในคำว่า “ขวัญเอ๋ยมาอยู่กับเนือกับตัวอย่าหลบหนีไป ขอให้ยูเียนเป็นสุข อย่ารู้ใช้ไรทุกข์” หรือว่าอะไรอื่นในทำนองนี้ การพูดปลอบอย่างนี้เรียกว่า รับขวัญ เพราะเข้าใจว่าขณะนั้นขวัญกำลังหนีออกจากตัวเด็กไป จึงได้เรียกไว้ปลุกปลอบอยู่อย่างนี้จนกว่าเด็กจะหยุดร้องไห้ จึงจะถือว่าขวัญของเด็กคืนที่แล้ว เดียวนี้รับขวัญแปลว่าปลอบเอาใจไว้อย่าให้เขาโกรธหรืออย่าให้เขาเสีย

1.3.4 ประเพณีการบวช

การบวช เป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทย และถือว่าเป็นการทดแทนคุณบิดามารดา นอกจากนี้ ยังเป็นหน้าที่ของชายไทยที่นับถือศาสนาพุทธทุกคนต้องถือปฏิบัติ ซึ่งชายใดที่ได้ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว ถ้าจะไปสู่ขอหญิงใดเพื่อแต่งงานพ่อแม่ของฝ่ายหญิงก็คงจะไม่ปฏิเสธเพราะไว้ใจได้ว่าชายนั้นได้ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว ก็พอที่จะอนุมานได้ว่าชายนั้นเป็นคนดีพอสมควรและไว้ใจที่จะฝากชีวิตและอนาคตของหญิงสาวนั้นให้ฝ่ายชายดูแลต่อไป แต่ถ้าฝ่ายชายยังไม่ได้ผ่านการบวชมาก่อน การเจรจาจะสำเร็จได้โดยยากการบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนานั้น เป็นคุณประโยชน์ต่อตัวผู้บวชเอง และต่อสังคมอยู่หลายประการเป็นต้นว่า

1. ผู้บวชได้มีโอกาสที่จะเรียนรู้ธรรมะต่างๆ เพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดความสุขและความเจริญแก่ตนเอง และครอบครัว

2. ผู้บวชได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมจริงๆ ซึ่งเป็นการอบรมกายวาจาใจให้อยู่ในศีลธรรม และเป็นประโยชน์แก่ตนเองทั้งโลกนี้ และโลกหน้า

3. ผู้บวชได้มีโอกาสช่วยดำรงพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป

4. ผู้บวชได้มีโอกาสทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ และสร้างสังคมให้ดีขึ้น เช่น ได้ทำการสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน ให้ประชาชนได้มีโอกาสสร้างบุญกุศลต่อพระสงฆ์

5. ผู้บวชได้แสดงความกตัญญูตต่อผู้มีอุปการะต่อตน เช่น บิดา มารดา เป็นต้นตามหลักความเป็นจริงแล้ว การบวชไม่ใช่เรื่องที่ยุงยากอะไรนัก เพียงเตรียมผ้าไตรคือ สบง จีวร สังฆาฏิ กับเครื่องอัฐบริหารทั้ง 8 ซึ่งมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตในสถานะนักบวชแล้วเข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทขอบวชด้วยตนเองเป็นภาษาบาลีกับ อุปัชฌาย์ และกล่าวแสดงคำยืนยันในการเป็นมนุษย์ไม่มีมลทิน และพันธะไม่มีหนี้สินค้างชำระ และได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองแล้ว เป็นอันว่า บวชได้ ซึ่งพิธีต่างๆ ต้องกระทำกันในโบสถ์เท่านั้น แต่เนื่องจากคนไทยถือว่า การบวชเป็นพิธีที่สำคัญและยิ่งใหญ่สำหรับชีวิตลูกผู้ชาย จึงจำเป็นต้องมีพิธีและขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การกำหนดฤกษ์ยาม

ก่อนจะทำการบวชจะต้องหาฤกษ์อันเป็นมงคลหรือหาหมายกำหนดการที่แน่นอน โดยพ่อแม่ต้องนำบุตรชายผู้ที่จะบวชและมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ไปพบกับอุปัชฌาย์หรือท่านเจ้าอาวาส เพื่อให้ท่านตรวจวันเดือนปี และดูฤกษ์ยามกำหนดวันบวชให้ ครั้นเมื่อได้กำหนดฤกษ์ยามอันเป็นมงคลแล้ว ผู้ที่จะบวชจะต้องมาร่ำลาญาติมิตร แล้วจึงไปอยู่วัดเพื่อเตรียมฝึกหัดท่องคำขานนาคและฝึกซ้อมเกี่ยวกับพิธีบวช ในช่วงที่เข้าอยู่วัดนี้ชาวบ้านจะเรียกผู้ที่เตรียมจะบวชว่า นาค หรือ พ่อนาค”

2. การขอขมาลาญาติมิตรเพื่อเข้าอุปสมบท

หน้าที่สำคัญอันหนึ่งของผู้ที่จะบวช คือ การชักซ้อมขั้นตอนในพิธีกับพระพี่เลี้ยงและต้องท่องคำขอบวช ซึ่งเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า คำขานนาค ให้ได้ เมื่อใกล้จะถึงวันบวช จะต้องนำดอกไม้ธูปเทียนไปลาญาติพี่น้องและผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและอโหสิกรรมที่ตนล่วงเกิน ส่วนผู้ได้รับการขอขมาต้องกล่าวคำว่า อโหสิ ด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เพื่อให้มีนาคมีความสบายใจ

3. พิธีอาบน้ำนาค

เมื่อนาคมาถึงบ้านแล้ว จะมีการทำพิธีอาบน้ำนาค โดยให้เจ้านาคนั่งพนมมือบนเก้าอี้หรือใส่สถานที่อันเหมาะสม นำน้ำที่ผสมน้ำอบ เครื่องหอมต่างๆ มาอาบให้เจ้านาค โดยเริ่มจากบิฑามารดาญาติผู้ใหญ่และบรรดามิตรสหาย

4. การสวดมนต์ฉลองนาคและการเทศน์สอนนาค

ในเย็นวันสุกดิบเจ้าภาพจะนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 9 รูป มาสวดพุทธมนต์ฉลองนาค บรรดาลาญาติมิตร เพื่อนบ้านก็จะมาฟังพระสวดและร่วมทำบุญ จากนั้น พระสงฆ์จะเทศน์สอนนาคเกี่ยวกับคุณของบิฑามารดา ตลอดจนกิจวัตรของพระภิกษุสงฆ์ที่ควรปฏิบัติ เมื่อบวชแล้ว

5. การทำขวัญนาค

การทำขวัญนาค คือ การสอนให้เจ้านาครำลึกถึงคุณบิฑามารดา คุณประโยชน์ในการบวชเรียน ฯลฯ สิ่งของที่ต้องใช้ในพิธีทำขวัญนาคมี ดังนี้

- 5.1 เครื่องบายศรี 1 สำหรับ
- 5.2 เครื่องกระยาบวช 1 สำหรับ
- 5.3 มะพร้าวอ่อน
- 5.4 ไข่ 1 ฟอง (เรียกว่า ไข่ขวัญ)
- 5.5 กล้วยน้ำว่า 1 หวี
- 5.6 ชันใส่ข้าวสาร
- 5.7 เทียนชัย

เมื่อถึงฤกษ์ยามยามดีหลังจากฟังเทศน์สอนนาคแล้ว เจ้าภาพจะนำเจ้านาคมานั่งกลางวงพิธี แวดล้อมด้วยบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่และผู้ร่วมอนุโมทนา เตรียมเครื่องอัฐบริวารที่จะใช้ในการบวชนำมาวางให้พร้อม เมื่อทำขวัญแล้วจะมีการเวียนเทียน เบิกบายศรีรับขวัญ ฯลฯ ซึ่งหมอบทำขวัญเก่งๆ จะสามารถพรรณนาถึงคุณบิดามารดาได้อย่างซาบซึ้งใจ จนเจ้านาคต้องหลั่งน้ำตา เป็นการปลุกเร้าให้เจ้านาค มีความตั้งใจในการบวชทดแทนคุณบิดามารดาหลังจากเสร็จพิธีทำขวัญแล้ว จะมีการเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมอนุโมทนา และมีการร้องรำกัณอย่างสนุกสนาน หากทำพิธีโดยรวบรัด ในวันสุกดิบเพียงให้เจ้านาคโกนผม โกนคิ้ว นุ่งห่มชุดขาวอยู่ที่วัดรุ่งขึ้นจึงพาเข้าโบสถ์ทำพิธีอุปสมบท

เครื่องอัฐบริวารและเครื่องใช้อื่นๆ ที่ควรมีหรือจำเป็นต้องใช้ ได้แก่

1. ไตรครอง ได้แก่ สบง ประคตเอว อังสะ จีวร สังฆาฏิ ผ้ารัดอก ผ้ากราบ
 2. บาตร แบบมีเชิงรองพร้อมฝาถลกบาตร สายโยค ถุง ตะเคียว
 3. มีดโกน พร้อมทั้งหินลับมีดโกน
 4. เข็มเย็บผ้า พร้อมทั้งกล่องเข็มและด้าย
 5. เครื่องกรองน้ำ (ธมกรก)
 6. เสื้อ หมอน ผ้าห่ม มุ้ง
 7. จีวร สบง อังสะ ผ้าอาบ
 8. ตาลปัตร ย่าม ผ้าเช็ดหน้า ร่ม รองเท้า
 9. โคมไฟฟ้าหรือตะเกียง ไฟฉาย นาฬิกาปลุก
 10. ปิ่นโต จานข้าว ช้อนส้อม ผ้าเช็ดมือ
 11. กระจกน้ำร้อน กาต้มน้ำ ถ้วยน้ำร้อน เข็ยอกน้ำและแก้วน้ำ
 12. กระจาด
 13. ขันอาบน้ำ สบู่และกล่องสบู่ แปรงและยาสีฟัน ผ้าขนหนู กระจกชำระ
 14. สันถัด (อาสนะ)
 15. หีบไม้หรือกระเป๋าน้ำสำหรับเก็บไตรครอง
6. การแห่หน้าและการนำนาคเข้าโบสถ์

ในขบวนแห่นี้ เจ้านาคจะถือดอกไม้ธูปเทียนพนมไว้ในมือ มารดาอุ้มไตรบิดาสะพายบาตรสำหรับหมอนนั้นนิยมให้คนรัก หรือแฟนเจ้านาคเป็นคนอุ้ม เมื่อจัดขบวนเรียบร้อยแล้วก็เคลื่อนขบวนเข้าสู่พระอุโบสถ เวียนขวารอบนอกชั้นทสี่มา จนครบ 3 รอบ ก่อนจะเข้าโบสถ์ก็ต้องวันทาเสมาหน้าพระอุโบสถเสียก่อนว่า วันทามิ อาราเม พัทธะเสมายัง โพธิรุกขัง เจติยัง สัพพะ เม โทสัง ชะมะณะ เม ภันเต

เมื่อเสร็จแล้วก็ไปรยทาน โดยมีธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตามความเชื่อเกี่ยวกับ โศคกลาง คือ เมื่อวันทาเสมาแล้ว ต้องรับน้ำเจ้านาคเข้าโบสถ์ไม่ควรชกช้ำ เพื่อป้องกันเหตุร้ายหรือภพภัยที่ อาจทำให้ไม่สามารถบวชได้ โดยบรรดาญาติพี่น้องจะช่วยกันอุ้มนาคเข้าสู่พระอุโบสถให้บิดามารดา จูงติดกัน โดยไม่ให้เท้าของเจ้านาคเหยียบธรณีประตูโบสถ์ เสร็จแล้วผู้บวชก็ไปกราบพระประธาน ด้านข้างพระหัตถ์ขวาขององค์พระ รับไตรครองจากมารดาบิดา จากนั้นจึงเริ่มพิธีการบวช ในการบวชนั้น เจ้านาคจะต้องบรรพชา คือ บวชเป็นสามเณรก่อน แล้ว จึงจะอุปสมบทหรือบวชเป็นพระ

การจัดกระบวนแห่ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. หัวโต หรือหัวสิงโต (มีหรือไม่มีก็ได้)
2. แตร หรือเถิดเทิง (มีหรือไม่มีก็ได้)
3. ของถวายพระอุปัชฌาย์คู่สวด
4. ไตรครอง ซึ่งมักจะอุ้มโดยมารดาหรือบุพการีของผู้บวช (มีสัปทนกัน)
5. ดอกบัว 3 ดอก ฐูป 3 ดอก เทียน 2 เล่ม ให้ผู้บวชพนมมือถือไว้ (มีสัปทนกัน)
6. บาตร และตาลปัตร จะถือและสะพายโดยบิดาของผู้บวช
7. ของถวายพระอันดับ
8. บริขารและเครื่องใช้ของอื่นของผู้บวช

1.3.5 ประเพณีแต่งงาน

การแต่งงาน ถือ เป็นการเริ่มต้นชีวิตครอบครัวหรือชีวิตคู่ ตามประเพณีไทย เมื่อได้บวชเรียน ซึ่งเรียกว่าเป็นคน “สุก” หรือผ่านการอบรมมาแล้ว พ่อแม่ฝ่ายชายจะเลือกเฟ้นหาคู่ครองมาให้ร่วมชีวิต เพื่อช่วยสร้างฐานะและครอบครัวให้อบอุ่น และจะได้มีผู้สืบวงศ์ตระกูลต่อไปในภายภาคหน้า ในปัจจุบัน เมื่อชายหนุ่มได้พบกับหญิงสาวที่มีลักษณะต้องตามอุปนิสัยใจคอของตน มีความรักใคร่ต่อกัน มีความเห็นอกเห็นใจกันและพร้อมที่จะดำเนินชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัว อย่างสามีมภรรยา จึงแต่งงานกัน ตามประเพณีอัน ดิงามของไทยควรให้ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงยอมรับ และสังคมต้องรับรู้กับการที่ ชาย-หญิงจะมาอยู่ด้วยกันเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ประเพณีการแต่งงานจึงจำเป็นต้องจัดให้มีพิธีกรรมตามขั้นตอน ของประเพณีไทย เริ่มตั้งแต่การสู่ขอ การหมั้นและแต่งงาน

การแต่งงานไว้โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ วิวาหมงคล กับ อาวาหมงคล แต่ สภาพของสังคมไทยปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปมากรวมทั้งจิตใจของคนด้วย มักจะยึดตนเองหรือความ พึงพอใจของตนเป็นหลักมากกว่าจะยึดถือส่วนรวมเป็นหลัก จึงเกิดความเห็นแก่ตัวตามมา เป็นเหตุให้ สังคมไทยวุ่นวาย อยู่ในปัจจุบันนี้อาจแบ่งประเภทของการแต่งงานเป็น 3 ประเภท โดยการเพิ่มการแต่งงาน อีกชนิดเข้ามา คือ การหนีตามกัน หรือพากันหนี หรือวิวาหะเหาะ สรุปได้ดังนี้

1. วิวาหมงคล เป็นการกระทำพิธีแต่งงานตามประเพณีไทยที่แท้จริง โดยทำพิธีกันที่บ้านของฝ่ายหญิง และเมื่อพิธีแต่งงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายชายจะไปอยู่บ้านของฝ่ายหญิง โดยอยู่ร่วมกับพ่อตาแม่ยาย ซึ่งเป็นประเพณีที่นิยมกันมากในชนบท หรือผู้ที่นิยมประเพณีตามแบบเก่าหรือมีความคิดแบบเก่าที่เห็นว่าดี งาม ไม่เป็นที่ครหาของสังคม แต่ถ้าเป็นคนรุ่นใหม่หนุ่มสาวที่มีการศึกษา และเป็นคนรุ่นใหม่จะไม่นิยมวิวาหมงคลนี้ เพราะต้องการอิสระ จะไม่อยู่ร่วมกับบิดามารดาของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องการเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้นำครอบครัวอย่างแท้จริง จะมีความภูมิใจมากกว่าอาศัยพ่อแม่อยู่ ด้วยเหตุนี้สังคมไทยในสมัยปัจจุบันจึงนิยมอยู่กันเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย ดังที่ให้เหตุผลในตอนต้นแล้ว

2. อาวาหมงคล เป็นการกระทำพิธีแต่งงานตามแบบประเพณีจีน หรืออินเดียสำหรับคนไทย ก็ยังนิยมกระทำพิธีแต่งงานแบบอาวาหมงคลอยู่บ้าง ซึ่งการแต่งงานแบบนี้ผู้หญิงจะต้องไปทำพิธีแต่งงานที่บ้านของฝ่ายชาย และเมื่อทำพิธีแต่งงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้องเข้าไปอยู่บ้านของฝ่ายชาย โดยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ของฝ่ายชาย ซึ่งการแต่งงานประเภทนี้หญิงไทยไม่ค่อยชอบเพราะไม่อิสระ ไม่เหมือนอยู่กับพ่อแม่ของตนเอง แต่บางกรณีอาจชอบ ถ้าดูความจำเป็น ความเหมาะสมของสังคม โดยที่ฝ่ายชายมีความร่ำรวย มีเกียรติชื่อเสียงในสังคมประกอบกับครอบครัวฝ่ายหญิงฐานะทางบ้านไม่ค่อยร่ำรวยนัก ก็จำเป็นหรือยินดีจะมาอยู่บ้านฝ่ายชาย หากพ่อแม่ฝ่ายชายรักใคร่ไม่รังเกียจ และไม่มีสมาชิก ญาติพี่น้องหลายคน

3. วิวาทเหาะมงคล เป็นพิธีแต่งงานที่ไม่มีพิธีรีตอง อาศัยความรักความเข้าใจและความพอใจของทั้ง 2 คน จึงตัดสินใจร่วมชีวิตกัน ไม่จำเป็นที่จะต้องทำพิธีแต่งงานที่บ้านฝ่ายใดพิธีแต่งงานแบบนี้จะเกิดจาก พ่อ แม่ ของทั้งสองฝ่ายไม่ชอบซึ่งกันและกัน มีความขัดแย้งกัน หรือตกลงกันไม่ได้ แต่ทั้ง 2 คนรักใคร่กัน จึงจำเป็นต้องพากันหนี เพื่อไปหาความสุข และสร้างครอบครัวของตนเองใหม่ ไม่อยู่กับฝ่ายใดทั้งสิ้น เมื่อมีลูกแล้วค่อยพาครอบครัวมากลับมาขอขมาจากพ่อแม่ของทั้งสองฝ่าย ถ้าพ่อแม่เห็นว่าทั้งฝ่ายหญิง-ชายรักใคร่กันดี เป็นครอบครัวที่อบอุ่นก็มักจะอภัยให้ลูกเสมอ การแต่งงานประเภทนี้ถ้ามองตามประเพณีไทยก็ไม่เหมาะสมนัก เพราะขัดกับประเพณีที่ดิดามพ่อแม่และสังคมไทยยอมรับยาก หากมองมุมกลับก็เป็นางการแต่งงานที่เรียบง่าย ไม่ต้องมีพิธียุ่งยากนัก และเป็นการประหยัดทุกอย่าง ไม่ต้องลงทุนตำน้ำพริกละลายแม่น้ำ แต่ต้องจดทะเบียนแต่งงานกันถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะ เป็นวิธีที่ดีกว่าค่านิยมแบบใหม่ที่เป็นแบบการทดลองอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน หากไม่ชอบหรือไปด้วยกันไม่ได้ก็แยกทางกัน โดยไม่มีข้อผูกมัดแต่อย่างใด การแต่งงานในรูปแบบที่ 3 นี้ ก็มีผู้นิยมกระทำกันอยู่บ้าง และบางคู่ก็ไม่ได้หนีพ่อแม่ไปอยู่ด้วยกัน หากแต่ไปใช้ชีวิตคู่ร่วมกันโดยไม่บอกพ่อแม่ แต่จดทะเบียนแต่งงานกันถูกต้องตามกฎหมาย

พิธีการสู้อ

ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ไปเจรจาสู้อตามธรรมเนียมประเพณีเรียกว่า“เฒ่าแก่” ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีฐานะดี มีผู้ให้ความเคารพนับถือ และรู้จักพ่อแม่ของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงเป็นอย่างดี รวมทั้งรู้จักอุปนิสัยใจคอของฝ่ายชายที่ตนจะเป็นตัวแทนไปสู้อด้วยเพราะตัวเฒ่าแก่จะต้องเป็นผู้รับรองนิสัย ความประพฤติ ฐานะทางการเงินให้แก่ฝ่ายชายการเจรจาสู้อ ถ้าสมัยก่อนหนุ่มสาวไม่อาจพบปะกันได้สะดวกเหมือนในปัจจุบัน พ่อแม่ของฝ่ายหญิงจะไม่ยอมยกให้โดยง่ายสำหรับการเจรจาครั้งแรก อาจผิดผ่อน เพื่อจะได้มีโอกาสสืบประวัติของฝ่ายชาย และถามความสมัครใจจากลูกสาวก่อน แต่ในปัจจุบันก่อนที่จะมีการทาบทามสู้อนั้น พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายต่างรู้จักว่าที่ลูกเขยลูกสะใภ้ของตนตามสมควรแล้วการเจรจาสู้อก็อาจตกลงกันได้เลยในครั้งแรก แต่เป็นธรรมเนียมที่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงต้องมีการซักถามเกี่ยวกับฝ่ายชายว่าเป็นลูกเต้าเหล่าใคร บวชเรียนแล้วหรือยัง ทำงานอะไร ขี้เหล้าเมายาหรือติดการพนันหรือไม่ ซึ่งผู้เป็นเฒ่าแก่จะต้องให้คำรับรองเกี่ยวกับตัวฝ่ายชายไปตามความเป็นจริง ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของเฒ่าแก่ว่าจะพูดให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือเพียงใด

พิธีหมั้น

เมื่อผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายตกลงจะให้แต่งงานกันแล้ว ก็ต้องมีการกำหนดฤกษ์ยามในวันหมั้น รวมทั้งกำหนดดินสอดทองหมั้นหรือที่เรียกว่า ชันหมากหมั้น สำหรับขันหมากหมั้นเพื่อจะให้เป็นการประกันว่าฝ่ายชายจะทำตามคำสัญญา หากฝ่ายชายไม่สามารถทำการวิวาหได้ตามสัญญา ชันหมากหมั้นจะตกเป็นของฝ่ายหญิง หญิงผู้นั้นเรียกว่า ม่ายขันหมาก แต่หากฝ่ายหญิงไม่สามารถทำการมงคลแก่ชายตามสัญญา ชันหมากหมั้นนั้นต้องคืนแก่ฝ่ายชายทั้งหมด

การจัดขันหมากหมั้น

นอกจากเงินทองคำสินสอดตามที่ตกลงกับทางฝ่ายหญิงไว้แล้ว สิ่งที่ต้องจัดเตรียมไปในขันหมากหมั้นนั้นอาจแตกต่างกันไปตามแต่ท้องถิ่น เช่น ใช้หมากดิบทั้งลูก 8 ผล พลุ 4 เรียง บรรจุลงในขันใบหนึ่ง สำหรับขันอีกขันหนึ่งมีขนาดเล็กกว่าใช้บรรจุเงินทองหรือของหมั้น เช่น สร้อย แหวน กำไล ฯลฯ บางที่แยกขันหมากเป็น 2 คู่ คือ ใส่หมากพลู 1 คู่ และใส่ของหมั้น 1 คู่ บางที่ ก็ไม่แยก แต่เพิ่มขันใส่ใบเงินใบทอง ถูข้าวเปลือกถ่วงอีกขันหนึ่ง โดยไม่จัดในอยู่ในขันหมากพลูและขันเงินขันทอง

การยกขันหมาก

เมื่อขันหมากหมั้นมาถึง จะมีเด็กเล็กๆ โดยมากให้เด็กผู้หญิงซึ่งทางฝ่ายหญิงจัดเตรียมไว้ทำหน้าที่ถือพานหมากออกมารับ ในพานมีหมากพลูใส่ไว้เป็นจำนวนคู่พอขันหมากหมั้นมาถึงเด็กจะส่งพานหมากพลูให้กับเฒ่าแก่ของฝ่ายชาย เมื่อเฒ่าแก่ฝ่ายชายรับแล้วก็จะให้เงินเป็นของขวัญพร้อมทั้งคืนพานหมากให้ด้วย ซึ่งก่อนคืนอาจรับไปเคี้ยวกินพอเป็นพิธี

การนับสินสอดทองหมั้น

ในการตรวจนับสินสอดทองหมั้นนี้ จะต้องตรวจนับกันต่อหน้าแม่แก่และญาติมิตรทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ช่วยเป็นสักขีพยาน เมื่อแม่แก่ฝ่ายชายบอกให้ลองตรวจนับดู ควรเปิดผ้าคลุมชั้นหมากหมากมีแหวนหรือสร้อย กำไล แม่แก่จะให้ฝ่ายชายหรือว่าที่เจ้าบ่าวทำการสวมให้ฝ่ายหญิงหรือว่าที่เจ้าสาวของตน ต่อหน้าทุกคน เพื่อให้เป็นสักขีพยาน ซึ่งพิธีสวมแหวนหมั้นนี้ในปัจจุบันได้นำมาใช้กันมาก คือ ตัดขั้นตอนการยกขบวนชั้นหมากหมั้นออกไป เหลือเพียงแค่การนำสินสอดและของหมั้นมาหมั้นฝ่ายหญิง และมีการกินเลี้ยงฉลองกันในหมู่ญาติมิตร ทั้งนี้แล้ว แต่จะเห็นสมควร

ฤกษ์ยามเกี่ยวกับการแต่งงาน

เกี่ยวกับฤกษ์ยามนั้น คือ ต้องเป็นวันดี เช่นวันอธิบดี วันธงชัย ส่วนเดือนที่นิยมแต่งงานกันได้แก่ เดือน 6 เดือน 8 เดือน 10 เดือน 2 และเดือน 4 แล้วแต่ความนิยมเชื่อถือ การที่นิยมแต่งในเดือน 2 เดือน 4 หรือเดือน 6 เพราะถือเป็นเลขคู่ ซึ่งคำว่า คู่ หรือสิ่งที่เป็นคู่นี้ มีความหมาย และความสำคัญมากในการทำพิธีแต่งงานเนื่องจากเป็นพิธีที่หญิง และชาย จะเริ่มใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน เดือนที่นิยมแต่งงานกันมากที่สุด คือเดือน 6 เพราะเริ่มเข้าสู่หน้าฝน เดือนที่ไม่นิยมแต่งงาน คือ เดือน 12 เพราะถือว่าเป็นช่วงที่สุนัขติดสัด แม้จะเป็นเดือนเลขคู่ก็ไม่นิยม คงเพราะในสมัยก่อนช่วงนี้น้ำป่าไหลท่วมบ้านเรือนหรือข้าวปลาอาหารไม่สมบูรณ์ การคมนาคมไม่สะดวกก็เป็นได้ แต่ในปัจจุบันความเชื่อถือ เกี่ยวกับเรื่องเดือนนั้น ไม่ค่อยเคร่งครัดเท่าใดนัก

ปลูกเรือนหอ

เมื่อหมั้นกันเสร็จแล้วจึงกำหนดวันเดือนที่จะทำการมงคลต่อไปช่วงเวลาที่เรือนนั้นจะเป็นช่วงเวลาที่สร้างเรือนหอ ที่เรียกว่าเรือนหอ นั้นหมายถึง เรือนอันจะเป็นที่อยู่ของชายหญิงซึ่งจะทำการมงคลสมรสกัน ซึ่งผู้ใหญ่ฝ่ายชายจะต้องปลูกเรือนหอที่บ้านฝ่ายหญิงให้แล้วเสร็จก่อนวันมงคลสมรส หรือบางครั้งผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงอาจยกเรือนที่มีอยู่แล้วให้เป็นเรือนหอโดยคิดเอาราคาแก่ฝ่ายชายพอสมควร

พิธีแต่งงาน

ตามธรรมเนียมไทยนั้น เมื่อทำพิธีหรือมงคลใดๆ ก็ตาม จะต้องมีการทำบุญด้วยเสมอ เพื่อเป็นความเป็นสิริมงคล ดังนั้นพิธีแต่งงานมีขั้นตอน ดังนี้

1. พิธีทำบุญตักบาตร สำหรับพิธีทำบุญตักบาตรของคู่บ่าวสาวนั้น เจ้าภาพจะนิมนต์พระมาสวดเจริญพุทธมนต์ และรับอาหารบิณฑบาต โดยเจ้าบ่าว และเจ้าสาวร่วมกันประเคนอาหารถวายพระ เมื่อพระฉันเสร็จและถวายของแล้วจึงกรวดน้ำร่วมกันจากนั้นคู่บ่าวสาว จะไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย

2. พิธีรดน้ำหรือหลังน้ำสังข์ เมื่อถึงฤกษ์รดน้ำสังข์ พระสงฆ์ผู้เป็นประธานจะทำการเจิมให้แก่คู่บ่าวสาวที่หน้าผากเป็นจุดแต้ม 3 จุด หลังจากทำพิธีเจิมเสร็จแล้ว จึงทำมงคลแฝด สวมให้คู่บ่าวสาวคนละข้าง โดยที่คู่บ่าวสาวจะต้องไปนั่งบนตั่งรดน้ำ ให้หญิงนั่งซ้ายชายนั่งขวา และวางมือบนที่รองหรือหมอนสำหรับรองมือและพานรับน้ำสังข์ การรดน้ำสังข์นั้นจะเริ่มจากพ่อแม่ของคู่บ่าวสาว หรือญาติผู้ใหญ่ไปตามลำดับ นิยมรดใส่มือเจ้าสาวก่อนแล้ว จึงรดให้เจ้าบ่าว ขณะหลังน้ำสังข์ก็กล่าวอวยชัยให้พรให้แก่คู่บ่าวสาว ให้ประสบความสำเร็จความสุขความเจริญ อยู่ด้วยกันจนแก่เฒ่า การแต่งงานในสมัยโบราณไม่มีพิธีรดน้ำสังข์แต่จะใช้พิธีชดน้ำ พระสงฆ์จะเป็นผู้ทำพิธี โดยตักน้ำมนต์จากบาตรชดใส่ใส่คู่บ่าวสาว

3. การกินเลี้ยงฉลองพิธีมงคลสมรส เมื่อเสร็จพิธีหลังน้ำสังข์หรือพิธีชดน้ำแล้ว จะมีการเลี้ยงอาหารแขกผู้มาร่วมงาน อาจมีคนตรีประกอบเพื่อความสนุกสนานครั้นแรกถ้ามีการกินเลี้ยงตอนเย็น เจ้าสาวมักจะเปลี่ยนจากชุดไทยเป็นชุดราตรีขาว หรือที่เรียกกันว่าชุดเจ้าสาว โฆษกจะกล่าวเชิญเจ้าบ่าวเจ้าสาวให้ขึ้นเวที เพื่อขอขอบคุณแขก นอกจากนี้โฆษกอาจกล่าวขอบคุณถึงความเป็นมาว่าเจ้าบ่าวเจ้าสาวพบกันครั้งแรก เมื่อไร ความรักดำเนินต่อไปอย่างไร ซึ่งในช่วงนี้อาจมีการหยอกล้อคู่บ่าวสาว หลังจากนั้นเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะเดินขอบคุณแขกตามโต๊ะต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง

4. พิธีปูที่นอนและส่งตัว

4.1 พิธีปูที่นอน ในการแต่งงานสมัยโบราณเจ้าบ่าวจะต้องมานอนเฝ้าเรือน

หอบ 3 คืน คืน หรือ 7 คืน แต่ปัจจุบันหลังงานเลี้ยงฉลองพิธีมงคลสมรสก็ส่งตัวได้เลย

โดยพ่อแม่ของฝ่ายเจ้าสาวจะเชิญคู่สามีภรรยาอาวุโสที่แต่งงานอยู่กินกันมาจนแก่เฒ่า มีฐานะดี และมีลูกหลานที่เลี้ยงง่ายและลูกๆ ยังมีชีวิตอยู่กันทุกคนมาทำพิธีปูที่นอนในห้องหอ หรือเรือนหอ โดยสิ่งของอันเป็นมงคลที่ใช้ในพิธีปูที่นอน ได้แก่ หินบดยา พักเขี้ยว แมวตัวผู้สีขาว ซึ่งทาแบ่งและของหอมไว้ทั้งตัวพร้อมทั้งพานถั่วทอง งาเมล็ด ข้าวเปลือก จากนั้น ไปรยกลิบบอกไม้ แล้วนอนลงพอนเป็นพิธีแล้ว จึงลุกขึ้นเป็นอันเสร็จพิธีปูที่นอน สมัยนี้จะใช้ตุ๊กตาแมวแทน หรือเพียงให้ไปรยกลิบบอกไม้เป็นสิริมงคลก็พอแล้ว

4.2 พิธีส่งตัว เมื่อผู้ปูที่นอนทำหน้าที่เสร็จแล้วแต่่าแก่ของทั้งสองฝ่าย จะให้คู่บ่าวสาวไปยังที่นอน โดยเจ้าบ่าวนอนด้านขวา เจ้าสาวนอนด้านซ้าย พร้อมกับอบรมเจ้าสาวให้เคารพนับถือยำเกรง ชื่อสัตย์ต่อสามี และอบรมเจ้าบ่าวให้รักใคร่ เลี้ยงดู ชื่อสัตย์ต่อภรรยา และปฏิบัติต่อภรรยาอย่างเหมาะสมกับหน้าที่ของสามีที่ดี แล้วเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะกราบผู้ใหญ่ อาจจะมีพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายให้โอวาทต่อไป เจ้าบ่าวเจ้าสาวก็จะกราบพ่อแม่ของทั้งสองฝ่าย ก็เสร็จพิธีทุกคนจะออกจากห้องหอให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวอยู่กันตามลำพังจากประเพณีการแต่งงานที่จัดทำเป็นพิธีการขั้นตอนต่างๆ นั้น จึงนับว่ามีความสำคัญมาก และเป็นประเพณีที่งดงามเหมาะสม แสดงถึงความเจริญงอกงามทางวัฒนธรรมด้านจิตใจ และวัฒนธรรมทางด้านวัตถุของบรรพบุรุษของไทยเราที่มองการณ์ไกล และมีความละเอียดอ่อน

1.3.6 ประเพณีการทำศพ

ศาสตราจารย์ พระยาอนุมานราชธน (2532: 75) ได้กล่าวถึงพิธีการทำศพไว้ว่า คนสมัย ดึกดำบรรพ์ ได้เริ่มพิธีทำศพขึ้น เพื่อป้องกันผีไม่ให้มาทำความเดือดร้อนแก่คนเป็น และด้วยหวังโย อาลัยถึงผู้ที่ล่วงลับไป ญาติพี่น้องจึงจัดพิธีการทำศพให้ โดยได้แบ่งเหตุที่ทำศพไว้ 3 ประการ

1. ทำพิธีเช่นไหว้อุทิศให้แก่ผู้ตาย โดยเข้าใจว่าผู้ตายมีลักษณะความเป็นอยู่คล้ายคลึงกับ คนเป็น ต่างแต่อยู่กับคนละโลกเท่านั้น
2. ทำพิธีปัดรังควาน ป้องกันผีร้ายมารบกวน
3. ทำพิธีทางลัทธิศาสนา ด้วยความเคารพอาลัยระลึกถึงผู้ตาย ต้องการให้ผู้ตายได้รับ ประโยชน์แห่งความสุขในโลกหน้าให้มากที่สุด อันทางลัทธิศาสนาจะพึงให้ได้ เป็นการระลึกถึงคุณด้วย กตัญญูกตเวที และได้กล่าวถึงพิธีการทำศพ กรณีที่มีการตายธรรมดาคือเจ็บป่วย ที่เห็นว่าคนเจ็บนั้น ไม่มีทางรอดแล้ว ญาติพี่น้องหรือผู้อยู่ข้างหลังควรจะได้เตรียมข้าวของที่จะต้องใช้ไว้เรื่อยๆ อย่าให้มี อากาการตื่นตกใจ ล่วงรู้ไปถึงหูคนเจ็บได้ เมื่อคนเจ็บหมดลมแล้วให้จุดเทียนกาละเม็ด คือไฟประจำชีวิตที่ จุดให้เมื่อวันเกิด ตั้งไว้ข้างเตียง ไม่แต่ต้องรบกวนผู้ตายก่อนไฟจะหมดเล่มเทียน เมื่อทราบว่เสียชีวิตแล้ว เอาน้ำอุ่นจัดชุบผ้าหรือผ้าสีเช็ดถูและรัดเส้นเอ็นให้กลับเรียบร้อย ถ้าศพนั้นอ้าปากหรือลืมตาอยู่ ให้ปิด เปลือกตาเบาๆ เหมือนคนนอนหลับปกติ

ถ้าเป็นการตายธรรมดาและผู้ตายเป็นญาติผู้ใหญ่ชั้นปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งถือว่ามียุมากแล้ว มีประเพณีให้เรียกประชุมญาติพี่น้องลูกหลานมาประชุมกันต่อหน้าท่าน เพื่อเป็นการสั่งเสียในช่วง สุดท้ายของชีวิตรวมถึงการสั่งเสียเรื่องมรดก ในระหว่างนั้นจะมีการเชิญพระภิกษุสงฆ์มาหนึ่งองค์ เพื่อแนะนำทางสวรรค์ให้ มีการจุดเทียนไว้ที่หิ้งพระหัวนอนเปรียบเสมือนเป็นแสงสว่างส่องดวงวิญญาณ ไปสู่สุคติ เมื่อทราบแน่ชัดว่าสิ้นแล้ว บรรดาญาติพี่น้องและลูกหลานจะกราบขอขมาลาโทษแก่ศพ

พิธีที่จะต้องทำในเบื้องต้นให้แก่ผู้ตายคือการอาบน้ำศพ ได้แก่การชำระศพให้สะอาด ถ้าจะทำตามแบบโบราณก็ต้องต้มน้ำด้วยหม้อดิน เก็บเอาใบไม้สดซึ่งจะเป็นใบอะไรก็ได้ต้มลงไปด้วย และหาก่อนแล้ว ๓ ก้อนมาเตรียมไว้ก่อน ครั้นเมื่อน้ำเดือดแล้วยกหม้อวางลงบนก้อนเหล่านั้น

สำหรับการอาบน้ำศพนั้นต้องอาบด้วยน้ำร้อนก่อน เสร็จแล้วจึงอาบด้วยน้ำเย็น ฟอกด้วย ส้มมะกรูดชำระล้างให้สะอาด ตำขมิ้นชันสดกับผิวมะกรูดมาขัดสีทั่วร่างกายอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเป็นศพ ผู้หลักผู้ใหญ่ นิยมเอาผ้าขาวสีเหลืองขนาดเท่าผ้าเช็ดหน้าขนาดใหญ่มาซับผ้าเท้าผู้ตายถอนเอา รอยผ้าเท้าไว้สำหรับแจกแก่ลูกหลาน เพื่อเก็บไว้เป็นที่ระลึก

การอาบน้ำศพมีที่มาจากศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ พราหมณ์ถือว่าการจะเข้าพิธีที่สำคัญนั้น จะชำระร่างกายให้สะอาดเสียก่อน จึงจะเข้าพิธี สำหรับผู้ตายนั้นเข้าใจกันว่าจำเป็นต้องไปสู่โลกอื่น จึงสมควร อาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดปราศจากมลทิน ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงคือ ย่อพิธีให้สั้นลง จึงรดน้ำที่ มือพอเป็นพิธีเท่านั้น

เมื่อเสร็จพิธีอาบน้ำศพแล้ว ก็มีการหิวเฝงศพซึ่งต้องแบ่งหิวผลให้กลับมาข้างละครึ่ง การหิวกลับมานั้นแสดงให้เห็นว่าหิวเฝงสำหรับคนตายและหิวเฝงสำหรับคนเกิด เมื่อหิวเฝงแล้วต้องหักออกเป็นสองท่อนขว้างทิ้งเสีย หรือบางรายก็โยนลงไปในโลงศพ โดยถือว่าหิวเฝงคนตายมีมลทินจะใช้สำหรับคนเป็นไม่ได้ ถ้าไม่หักทิ้งเสีย คนที่มีชีวิตอยู่อาจจะหลงนำไปใช้ร่วมกับคนตายได้ บางรายหักหิวเฝงออกเป็น 3 ท่อน แล้วกล่าวว่า ทุกข์ อนิจจัง อนตตา ซึ่งพอจะอนุมานให้เข้ากับปริศนาธรรมว่า วิถีๆ สามารถหักออกได้เป็น ๓ ท่อนฉันใด ชีวิตมนุษย์ก็ต้องแตกดับเป็นธรรมดา

การเอาเงินใส่ปากศพนั้น ถ้าเจ้าภาพมีฐานะดีก็บรรจุด้วยของมีค่า เช่น แหวน ทอง เป็นต้น สมัยนี้นิยมใช้เหรียญบาทห่อด้วยผ้าขาวและผูกชายผ้าให้แน่น เอาปลายเชือกให้ห้อยออกมานอกปากหรือห่อให้โตเพื่อที่จะไม่ให้เลื่อนลงไปในลำคอได้ ครั้นถึงตอนเผ่าจะได้เอากลับคืนออกมา กล่าวกันว่าผู้ตายจะได้เอาเงินติดตัวไปใช้ในเมืองผีหรือเป็นการแสดงให้เห็นว่าบรรดาทรัพย์สมบัติที่ผู้ตายสะสมไว้ นั้น เมื่อตายแล้วเอาอะไรไปไม่ได้เลย คงเหลือแต่บุญกับบาปที่ติดตามมาดุจเงาของตน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นสุขหรือทุกข์ตามกรรมที่ตนได้กระทำไว้หรืออีกนัยหนึ่งอธิบายว่า เงินใส่ปากศพนั้นเพื่อสะดวกแก่การค้นหา หรือถ้าในกรณีที่เจ้าภาพสัญญาจะให้ค่าจ้างแก่สัปเหร่อภายหลัง แต่ไม่ใส่เงินไว้ในปากก่อนเกรงว่าสัปเหร่อจะไม่ยอมในเวลาผัดศพ เพราะเจ้าภาพอาจบิดพลิ้วไม่ยอมจ่ายค่าจ้าง

เมื่อได้จัดการแต่งตัวศพเรียบร้อยแล้วจะมีการตราสังศพ และผู้ที่ทำหน้าที่นี้ต้องเป็นผู้ที่ได้ฝึกหัดเคยผัดศพและเรียนรู้คาถาที่จะว่ากล่าวในเวลาผูกมัดศพด้วย สำหรับเชือกที่ใช้ตราสังศพนั้น เป็นด้ายดิบเช่นเดียวกับด้ายสายสิญจน์ทบทกันจนเหนียวให้ตั้งรังไม่ขาด ซึ่งตามปกติมีขนาดโตเท่านิ้วก้อย

ส่วนการตราสังศพนั้นกระทำเพียง 3 เปลาะ กล่าวคือ เปลาะแรกผูกตราสังโดยใช้เชือกทำปวงสวมผูกที่คอศพแล้วภาวนาคาถาว่า ปุตตา คีวา เสร็จแล้วเอาเชือกนั้นโยงมาที่กลางลำตัว ทำเป็นปวงตรระกรุดผูกมือในท่าประนมไว้ที่หน้าอกเปลาะหนึ่ง ภาวนาคาถาว่า ธนัง ปาเท รวมเป็น 3 เปลาะ ซึ่งเป็นปัญหาธรรมแสดงให้เห็นว่าบุตรเป็นเสมือนห่วงผูกคอ ภรรยาเป็นห่วงผูกมือ และทรัพย์สมบัติเป็นห่วงผูกเท้า ปวงทั้ง 3 เปลาะนี้มีมัดสัตว์โลกไว้ในวัฏสงสาร ให้จมอยู่ในห่วงแห่งความทุกข์ไม่หลุดไปได้ หากเมื่อใดได้ตัดปวงนี้ขาดแล้วจึงจะพ้นทุกข์ได้

เมื่อเสร็จแล้วห่อด้วยผ้าขาวยาว 2 ทบ โดยให้ชายผ้าทั้งสองอยู่ทางศีรษะสำหรับขมวดเป็นก้นหอย แล้วมัดด้วยด้ายดิบขนาดนิ้วมือนิ้วชี้ขึ้นมาเป็นเปลาะๆ เพื่อกันไม่ให้เบ่งขยายตัวได้ในเวลาศพอืดขึ้นโดยมัดขึ้นมาเป็นเปลาะๆ เพื่อกันไม่ให้เบ่งขยายตัวได้ในเวลาศพอืดขึ้นโดยมัดขึ้นมาตั้งแต่ทำจนถึงชายผ้าที่ขมวดเป็นก้นหอย แล้วผูกเข้ากันให้แน่นเหนือศีรษะ โดยให้เหลือชายเส้นด้ายที่มัดนั้นปล่อยไว้พอสมควรที่จะเป็นสายยาวออกมานอกโลงได้ เสร็จแล้วยกศพที่มัดแล้วนั้นวางลงในโลงศพในลักษณะนอนตะแคง เพื่อว่าเวลาศพเบ่งพองขึ้นจะได้ไม่ดันโลงทั้ง 2 ข้างให้แตกแยกออก ทำให้น้ำเหลืองรั่วไหลออกมาได้

การห่อศพนี้มัดขึ้นมาตั้งแต่เป็น 5 เปลาะ ซึ่งเป็นปัญหาธรรมให้ระลึกถึงเบญจขันธ์ว่า รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์ ทั้ง 5 นี้ เป็นของไม่เที่ยง มีเกิดขึ้นในเบื้องต้น มีผันแปรไปเป็นของคนอื่นหมด ไม่มีสิ่งใดเลยที่เป็นของของเรา

มีประเพณีนิยมให้ผู้เป็นเจ้าภาพกระทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย และเป็นการประกาศให้ได้ทราบว่าผู้ใดเป็นผู้สืบสกุล ผู้ที่มาเยี่ยมเคารพศพจึงมีโอกาสที่จะร่วมทำบุญและมาเยี่ยมผู้สืบสกุลด้วย นอกจากนั้นการสวดหน้าศพหรือการสวดพระอภิธรรมยังเป็นเรื่องสอนคนที่ยังมีชีวิตอยู่จะได้พิจารณาในมรณานุสสติก็มีพื้นฐาน คือ ให้มีสติระลึกถึงความตายอยู่เสมอ เพราะบทสวดกล่าวถึงความไม่เที่ยงแท้ของสังขาร

การสวดหน้าศพจะสวดตลอดทั้ง 7 คืน หรือ 3 คืนก็ได้ ตามแต่ความสะดวกของเจ้าภาพ พระสงฆ์ที่ได้รับนิมนต์มาสวดศพใช้บทสวด มาติกา และมักมีคำแปลเพื่อให้ผู้มาฟังสวดได้เข้าใจด้วย เนื้อความในบทสวดเป็นการปลอบใจเจ้าภาพ และผู้อยู่ข้างหลังให้ตระหนักว่า ความตายเป็นของธรรมดาที่ไม่มีความกลัวหนีได้

เมื่อพิธีสวดหน้าศพผ่านพ้นไปแล้ว ถ้าเจ้าภาพยังไม่พร้อมที่จะกระทำการจาปนกิจก็จะมีการบรรจุศพเก็บไว้ก่อน ในกรณีนี้เจ้าภาพจะต้องตกลงกับเจ้าหน้าที่ของวัดให้บ้นดินก่อนเล็กน้อย ห่อด้วยกระดาษสีดำ สีขาว ให้เพียงพอกับจำนวนแขกใส่ในที่บรรจุศพด้วย เข้าใจกันว่าอาจจะเป็ค่าเช่าที่หรือชื่อที่ให้ผู้ตายอาศัย

เมื่อได้เตรียมการทุกอย่างพร้อมแล้ว และได้เวลาเชิญศพจากศาลา นิมนต์พระ 10 ถึง 20 รูป มาบังสกุลก่อนจึงจะยกศพ ในขณะที่เชิญศพไปบรรจุให้นิมนต์พระ 1 รูป นำทาง ต่อจากนั้นลูกหรือหลานเชิญเครื่องทองน้อย หรือใช้กระถางรูปแทนก็ได้ บางรายจะมีการให้ลูกหลานเชิญเครื่องทองน้อย หรือใช้กระถางรูปแทนก็ได้บางรายจะมีการให้ลูกหลานเชิญรูปหน้าศพไปด้วย การกระทำเช่นนี้เชื่อว่าพระสงฆ์ที่เดินนำหน้าและแสงสว่างของเทียนรูปจะส่งผู้ตายไปสู่สุคติ จึงมีธรรมเนียมที่พระผู้นำหรือผู้ตามไม่ให้เหยียวลหลัง เพราะถือว่าผู้ตายจะไปสู่สุคติโดยไม่มี ความห่วงใย เมื่อศพถึงที่จะบรรจุให้วางในที่บรรจุเพียงครั้งหนึ่งก่อน

จากนั้นเจ้าภาพจะทอดไตรหรือจิวรสบงให้พระที่นำศพบังสกุลแล้วจึงเลื่อนหีบศพให้เข้าข้างใน โดยเรียบร้อย หลังจากนั้นเชิญแขกทำพิธีบรรจุซึ่งควรจะนำดอกไม้มาด้วย (ในปัจจุบัน เจ้าภาพได้แจกดอกไม้ด้วย เพื่อความสะดวกแก่แขกที่มา) เอาวางไว้บนหีบหรือข้างหีบพร้อมกับดินหรือสตางค์ที่เตรียมไว้ การที่ต้องมีก้อนดินวางไว้เข้าใจว่าในสมัยโบราณต้องขุดพื้นดินจริงๆ ให้กว้างยาวและลึก เพื่อจะได้วางหีบลงไปแล้วกลบดินให้เรียบร้อยเรียกว่า ผังศพ ต่อมาจึงได้มีการดัดแปลงโดยการก่ออิฐถือปูนขนาดให้หีบสอดเก็บไว้ข้างในได้แล้วปิดฝาयाซีเมนต์ถือสมมุติว่าฝังไว้ใต้ดินและเรียกว่า บรรจุ

เมื่อเจ้าภาพตกลงใจว่าจะเผาศพแล้ว จะต้องติดต่อกับทางวัดเพื่อขอจองเมรุให้เป็นการเรียบร้อย จากนั้นเจ้าภาพจะออกบัตริเชิญไปยังญาติพี่น้องและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ก่อนจะถึงวันเผาหนึ่งวัน มีประเพณีนำศพจากที่บรรจุมาตั้งที่ศาลา เพื่อบำเพ็ญกุศลอีกครั้งหนึ่ง เช่น ถวายภัตตาหารเพล แก่พระสงฆ์ ตอนบ่ายมีพระธรรมเทศนา 1 กัณฑ์ ตอนค่ำนิมนต์พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม หรือจะทำเฉพาะการสวดพระอภิธรรมอย่างเดียวก็ได้ ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของเจ้าภาพ

ครั้นถึงวันเผาเมื่อก่อนที่จะยกศพขึ้นเมรุนั้น มีประเพณียกศพเวียนเชิงตะกอนจากซ้ายไปขวาให้ครบ ๓ รอบ ซึ่งมีความเชื่อที่เกิดจากปริศนาธรรมในแง่ว่า สรรพสัตว์ทั้งหลายต้องเวียนวายเป็นภพทั้ง 3

อันเป็นการเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้ระลึกถึงตัว จะได้ประกอบการบุญการกุศล เพื่อหลีกเลี่ยงจากการเวียนวายเป็นภพทั้ง 3 นี้ บางท่านว่าที่เวียน ๓ รอบ ได้แก่ พระไตรลักษณ์ หรือลักษณะ ๓ ประการของสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีสภาวะ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา คือ เกิดมาก็เป็นทุกข์ มีความปรวนแปรและในที่สุดก็ตายจะเอาอะไรไปก็ไม่ได้ เท่ากับเป็นเครื่องเตือนสติแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ว่าสมควรจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร

การเผาศพนี้ถือว่าเป็นการลากันเป็นครั้งสุดท้าย ผู้ไปเผาจึงต้องนำรูปเทียนดอกไม้ไปเป็นเครื่องขมาศพ และก่อนที่จะใส่รูปเทียนดอกไม้ไปเป็นเครื่องขมานั้น ควรกล่าวในใจตนเองว่า สิ่งใดที่กระทำผิดไว้ซึ่งกันและกันทั้ง กาย วาจา ใจ จะยกให้กันและกันจนหมดสิ้นอยู่ได้มีเวรต่อกันอีกเลยจงเป็นสุขๆ เกิด

เมื่อถึงเวลาจะเผาศพ มีประเพณีล้างหน้าศพ กล่าวคือ นำมะพร้าวมาหนึ่งผลแล้วทุบเอาน้ำมะพร้าวรดลงบนหน้าศพ เรียกว่า ล้างหน้าศพ

เมื่อเผาศพแล้วในตอนรุ่งเช้าเจ้าภาพจัดข้าวของถวายพระรวมสามบาท ซึ่งมีหม้อแกงเชิงกราน (จะเปลี่ยนเป็นอั้งโล่ก็ได้ เพราะเชิงกรานหาได้ยาก) บรรจุด้วยข้าวสาร พริก หอมกระเทียม กะปิ และสิ่งอื่นๆ ขอให้เป็นเครื่องเซบียงกรัง ใส่ไว้ในสาแหรกข้างหนึ่ง ส่วนสาแหรกและคานให้พันผ้าขาวหรือมิฉะนั้นทาดินสอพอง แล้วให้ลูกหลานหรือญาติ 3 คนหนุ่มสาว เป็นผู้หาบคนละหาบ นอกจากนั้นจัดให้คนถือผ้าไตรเดินนำหน้าอีกหาบละหนึ่งคน โดยเดินเวียนรอบกองฟอนทางซ้ายคนละ 3 รอบ เวลาเดินจะร้องกู่กู่ๆ คนละ 3 ครั้ง และคนอื่นจะกู่ขานรับ แล้วนำหาบไปถวายพระ คือ เอาไปตั้งเรียงเอาไว้ที่อาสนสงฆ์ เจ้าภาพนำผ้าไตรไปทอดที่กองฟอน นิมนต์พระ 3 รูปมาชักผ้าบังสุกุลเสร็จแล้วถวายของในหาบ ต่อจากนั้นพระสงฆ์สวดโดยธำมณี เจ้าภาพกรวดน้ำอุทิศให้แก่ผู้ตาย เป็นเสร็จพิธี สำหรับการเดินรอบกองฟอน 3 รอบนั้น เป็นปริศนาธรรมว่า สัตว์ทั้งหลายต้องเวียนวายเป็นภพทั้ง 3 และถ้ายังไม่ถึงอมตธรรมอยู่ตราบใดแล้ว จะพ้นไปจากภพทั้ง 3 นั้นไม่ได้ และที่กู่เรียกกู่ๆ 4 ครั้ง แสดงว่าไม่ทราบว่ามีผู้ตายไปเกิด ณ ที่ใด จึงไปกู่เรียกเพื่อให้รู้ว่าบรรดาญาติพี่น้องได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่วนบุญไปให้แล้ว

เมื่อเสร็จพิธีเดินสามหาบแล้ว จะมีการแปรรูปเก็บอัฐิ และก่อนที่จะแปรรูปนั้นควรสังเกต กองฟอนว่า จะมีรูปอะไรปรากฏอยู่บ้าง การแปรรูปนั้นในครั้งแรกทำรูปกองกระดูกนั้นให้เป็นรูปคนนอนหงาย หันศีรษะไปทางทิศตะวันตกโดยสมมุติว่าตายแล้ว จึงนิมนต์พระมาชักบังสุกุลตาย เสร็จแล้วลบลรูปเดิม เสียแล้วทำรูปขึ้นใหม่ ให้เป็นรูปคนหันศีรษะไปทางทิศตะวันออกสมมุติว่าเกิด บางรายเจ้าภาพเอา แก้วแหวนเงินทองไปรยลงบนกระดูก ประพรมด้วยของหอม แล้วจึงนิมนต์พระมาชักบังสุกุลเป็น เมื่อ พระบังสุกุลเสร็จแล้ว บุตรหลานจะช่วยกันเก็บเอาไปรักษาไว้โดยถือว่าเป็นอัฐิเงินอัฐิทอง เป็นของดีมี สิริมงคล ส่วนการเก็บอัฐินั้นเลือกเก็บเอาอัฐิศีรษะแขนขาและตัว อย่างละเล็กอย่างละน้อยนำไปรักษา ไว้ในโกศ ส่วนอัฐิออกนั้นรวมทั้งเถ่าถ่านจะเก็บรวบรวมไว้ก่อนแล้วนำไปบรรจุไว้ในเจดีย์ หรือ ณ ที่ใด ต่อไปในวันหลังตามแต่จะพิจารณาเห็นสมควร การเก็บอัฐิไว้นี้เป็นเหตุนำมาบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายเป็น ผลส่งผลไปให้ด้วยกตัญญูทศเวทซึ่งทำให้เกิดประเพณีในการทำบุญอัฐิ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นสื่อการสอนชนิดหนึ่งที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้อ่าน ทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์และจิตใจ ได้มีผู้ให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ดังนี้

2.1 ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

นิศา ชูโต และคณะ (2524: 69) ได้กล่าวถึง หนังสืออ่านเพิ่มเติม สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นแบบเรียนอีกประเภทหนึ่งแต่ไม่บังคับใช้ เพียงแต่กระทรวงศึกษาธิการระบุรายชื่อไว้ในคำสั่ง กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดแบบเรียนสำหรับเลือกใช้ ให้โรงเรียนจัดหาไว้สำหรับห้องสมุด โรงเรียน หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่า หนังสืออ่านประกอบ หรือหนังสืออ่านเพิ่มเติมนี้จะมีเนื้อหา อ่างอิงหลักสูตร แต่มีรายละเอียดมากกว่า เขียนชวนอ่านมากกว่าแบบเรียน เพื่อให้นักเรียนได้อ่าน เพิ่มเติมด้วยตนเอง หนังสืออ่านเพิ่มเติมจะมีระบุไว้ว่า สำหรับเด็กระดับใด วิชาใดหนังสือประเภทนี้ โรงเรียนจะไม่บังคับให้นักเรียนซื้อ

บันลือ พุกษะวัน (2524: 58 – 59) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นวัสดุการอ่านประเภทหนึ่ง ที่ มิใช่แบบเรียน แต่เป็นหนังสือเพิ่มเติมที่เด็กสามารถเลือกอ่านได้ ทั้งในและนอกเวลาเรียนนักเรียนอาจ ใช้ได้ในหลายลักษณะ เช่น อ่านเพื่อค้นคว้าหาคำตอบ อ่านเพื่อขยายประสบการณ์ให้ลึกซึ้งเฉพาะเรื่อง อ่านเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ชม ภูมิภาค (2524: 129) ได้ให้ความหมายของหนังสืออ่านประกอบไว้ว่า หนังสืออ่านประกอบ หมายถึง นวนิยาย หรือไม่ใช่นวนิยายก็ได้ที่ใช้เพิ่มเติม หนังสือเรียน เพื่อเพิ่มพูนความสมบูรณ์แก่ประสบการณ์ ในชั้นเรียน เพื่อสนองความแตกต่างของบุคคลในด้านความสามารถในการอ่าน ความสนใจ และ ประสบการณ์

ปราณี เชียงทอง (2526: 76) และ ภิญญาพร นิตยะประภา (2534: 39) ได้กล่าวถึงหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ตรงกันสรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นแบบเรียนอีกชนิดหนึ่ง ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ แต่เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเพิ่มเติมไปจากหนังสือแบบเรียน หรือเพิ่มเพื่อประกอบหนังสือแบบเรียนให้สมบูรณ์ขึ้น เป็นหนังสือที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะให้ความรู้เพิ่มเติมแล้ว การเสนอเรื่องหรือการเขียนนำอ่าน และอ่านเพลินกว่าหนังสือแบบเรียน ซึ่งส่วนใหญ่มักจะมีแต่ข้อเท็จจริง สำหรับเด็กเริ่มอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม จะช่วยให้การอ่านแตกฉานขึ้น

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527: 3) ได้ให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม คือ หนังสือที่นักเรียนอ่านแล้วได้รับความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง และกว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการเสริมเนื้อหาที่มีอยู่ในหนังสือเรียน หนังสือเหล่านี้ อาจเขียนขึ้นตาม 8 หลักสูตร หรือบางเล่มเป็นหนังสือที่มีในท้องตลาด แต่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้อง และเสริมหลักสูตร ก็อาจใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมได้ หนังสือเล่มใดเล่มหนึ่ง อาจใช้ได้กับหลายชั้นและหลายกลุ่มประสบการณ์

ศิวกร โควสวนนท์ (2533: 13) ได้สรุปความหมายของหนังสืออ่านประกอบว่า เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้นักเรียนเลือกอ่านตามความสนใจ และความสามารถเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นพบความสามารถ และความสนใจในการอ่านของตน

กรมวิชาการ (2534: 67) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่าน เพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมกับวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคลหนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่า หนังสืออ่านประกอบ

ถวัลย์ มาศจรัส (2538: 3) กล่าวถึงหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นหนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่าน เพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล

จิตจรดา สุวัตติกุล (2526: 18) ได้เพิ่มเติมว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติม คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการ แนะนำให้นักเรียนใช้ในการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และฝึกทักษะการอ่าน เพิ่มความเข้าใจเนื้อหาวิชาที่เรียน ซึ่งอาจจะเป็นหนังสือสารคดีหรือบันเทิงคดี

จากความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นหนังสือที่จัดทำขึ้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางขึ้น นอกเหนือจากหนังสือเรียนในหลักสูตรและมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของนักเรียน ผู้อ่านสามารถเลือกอ่านได้ตามความสามารถ และความสนใจ โดยที่ผู้อ่านสามารถศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียนเพื่อเพิ่มเสริมความรู้ ประสบการณ์ ฝึกทักษะการอ่าน อันเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้ประสบการณ์และความรู้เพิ่มเติมจากในบทเรียน

2.2 ความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสือ เป็นเครื่องมือสื่อกลาง ที่จะทำให้มนุษย์มีความรู้หลากหลายและกว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะในวัยเรียน เป็นวัยเริ่มต้นแห่งการศึกษาหาความรู้ หนังสือจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นหนังสืออ่านเพิ่มเติมจึงมีความสำคัญช่วยเสริมคุณค่าให้นักเรียนรักการอ่านหนังสือ

สุดใจ เหล่าสุนทร (2525: 111) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติมว่า นักเรียนได้อ่านมาก จะเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความรู้กว้างขวางองกวม

กองวิจัยทางการศึกษา (2529: 98) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือส่งเสริมการอ่านหรือหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้โดยสรุปว่า หนังสือส่งเสริมการอ่านจะช่วยส่งเสริมความเจริญองกวมทั้งทางด้านปัญญา ทางด้านอารมณ์ และทางด้านสังคม ตลอดจนการปลูกฝังอุดมคติอันดีงามในการดำรงชีวิต

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2531: 5 – 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. สำหรับครู ที่ทำหน้าที่สอน และช่วยนักเรียนให้มีความรู้ตามที่หลักสูตรกำหนดหรือตามเนื้อหาที่มีในหนังสือเรียน จำเป็นที่ครูจะต้องมีความรู้มากกว่าที่ปรากฏในหนังสือเรียน ครูจะต้องหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสืออื่นๆ เพื่อเตรียมการสอน เพื่อตอบคำซักถาม ตลอดจน เพื่อแนะนำให้นักเรียนไปศึกษาเพิ่มเติม ในเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองให้กว้างขวางขึ้นตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูจึงต้องรู้จักหนังสืออื่นๆ ดังกล่าวให้มากพอที่จะทราบว่า หนังสือเล่มใดมีความยากง่าย เหมาะสมแก่นักเรียนที่จะอ่าน และทำความเข้าใจได้เอง

2. สำหรับนักเรียน ถ้านักเรียนอ่านหนังสือสำหรับวิชาหนึ่งเพียงเล่มเดียว ความรู้ที่ได้คงจะแคบไป เพราะหนังสือบรรจุเนื้อหา สารประโยชน์ ตามที่หลักสูตรกำหนด เพื่อหวังผลให้เกิดแก่นักเรียนในระดับปานกลางเท่านั้น การได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตลอดจนการได้แลกเปลี่ยนความรู้ที่ได้ศึกษามาถ่ายทอดความคิดระหว่างกัน จะช่วยให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรได้ดีขึ้น

นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2534: 68) กล่าวว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม นอกจากจะเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังมีบทบาทที่สำคัญ คือ

1. ส่งเสริมความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กว้างขวาง และลึกซึ้ง มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับความรู้ หรือทักษะ ความคิดรวบยอด หลักการหรือทฤษฎีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่อง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการดำเนินชีวิต การศึกษาหาความรู้ รวมทั้งก่อให้เกิดความเจริญองกวม และพัฒนาการในด้านต่างๆ

2. ส่งเสริมสติปัญญา มีลักษณะที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา การส่งเสริมหรือเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้พัฒนาทักษะในการสังเกต การตีความ การเปรียบเทียบ การใช้เหตุผลการจำแนก แจกแจง การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า ตลอดจนนำความรู้และทักษะเหล่านั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่างๆ

3. ส่งเสริมเจตคติที่เหมาะสม สอดแทรกแนวความคิดที่ช่วยให้ผู้อ่านเกิดเจตคติที่เหมาะสมในการนำความรู้ไปใช้ ตามแนวทางที่พึงประสงค์ให้เป็นประโยชน์แก่ตน และส่วนรวม

4. ส่งเสริมความเข้าใจ เป็นการเสนอเนื้อหาสาระในลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจเรื่องราวได้ การใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสมกับความรู้ และประสบการณ์ทางด้านการใช้ภาษาของผู้อ่าน เสนอเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนของความรู้ และตามพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้อ่าน การให้ตัวอย่างที่เหมาะสม ตลอดจนใช้เทคนิควิธี หรือเครื่องส่งเสริมความเข้าใจอื่นๆ เช่น ภาพประกอบ แผนภูมิ ตาราง คำถาม อภิธานศัพท์ เป็นต้น

5. ส่งเสริมการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง มีลักษณะที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ และกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เขียนควรพิจารณาเสนอเรื่องราวที่เด็กแต่ละวัยสนใจ เน้นให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของเรื่องราวที่เสนอ ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้เรียน สอดแทรกคำถามย่อยต่างๆ ตลอดจนเสนอแนะหนังสืออื่นๆ ที่ผู้อ่านอาจจะไปศึกษาให้กว้างขวาง และลึกซึ้งขึ้นตามความสนใจของตนเองได้

จากความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นสื่อการสอนที่สำคัญทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน เป็นหนังสือที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดนิสัยรักการอ่านหนังสือที่มีประโยชน์ซึ่งจะช่วยให้อ่านมีความรู้มากขึ้น รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ต่างๆ ปลูกฝังให้มีความคิดสร้างสรรค์ ช่วยการเรียนของนักเรียนที่เรียนอ่อน เสริมความรู้ของนักเรียนที่เรียนเก่ง อีกทั้งยังช่วยให้อ่านพัฒนาทั้งสติปัญญา อารมณ์และสังคม อีกด้วย

2.3 ประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านได้เนื้อหาสาระ ความรู้ และความเพลิดเพลินได้มีผู้แบ่งประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังนี้

กรมวิชาการ (2534: 70) ได้แบ่งประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม คือ

1. รูปแบบเรียงความ สามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยๆ ได้ ดังนี้

1.1 การเขียนอธิบาย

1.2 การเขียนบรรยาย

- 1.3 การเขียนอภิปราย
- 1.4 การเขียนเปรียบเทียบ
- 1.5 การเขียนสืบค้น
- 1.6 การเขียนแก้ปัญหา
- 1.7 การเขียนวิเคราะห์
- 1.8 การเขียนพรรณนา
2. รูปแบบนิทาน
3. รูปแบบนิยาย
4. รูปแบบคำประพันธ์

ส่วนใหญ่หนังสือที่มุ่งเสนอความรู้ ความคิดรวบยอด หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มักจะนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบเรียงความมากกว่ารูปแบบอื่น และโดยทั่วไปแล้วหนังสือเล่มหนึ่ง มักจะเสนอเนื้อหามากกว่ารูปแบบเดียว

ลมุล รัตตากร (2529: 48) ได้สรุปประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่เด็กและเยาวชน ชอบอ่าน ดังนี้

1. การเขียนสารคดี
2. การเขียนบันเทิงคดี
 - 2.1 การเขียนนวนิยาย
 - 2.2 การเขียนเรื่องสั้น
3. การเขียนนิทาน
4. การเขียนร้อยกรอง

จินตนา ไบกาชุกยี (2533: 24) ได้แบ่งประเภทหนังสือสำหรับเด็กออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. หนังสือเรียน ซึ่งใช้เรียนในโรงเรียน มุ่งให้ความรู้ตามหลักสูตรเป็นหลักใหญ่
2. หนังสืออ่านทั่วไป ที่มีใช้หนังสือเรียน ซึ่งมุ่งหมายให้ความรู้ หรือความเพลิดเพลินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินควบคู่กันไป แบ่งออกได้หลายลักษณะ เช่น หนังสือภาพ หนังสือภาพประกอบเรื่อง นิทาน นิยาย สารคดีประเภทต่างๆ
3. นิตยสาร วารสารและการ์ตูน ซึ่งเป็นหนังสือที่มุ่งหมายให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินและสาระความรู้ควบคู่กันไป โดยมีเนื้อหาเป็นเรื่องสั้นๆ อาจจบในตัวเอง ในฉบับเดียว กันหรือต่อเป็นตอนๆ ในแต่ละฉบับก็ได้

จากแนวคิดต่างๆ ในการแบ่งประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า ประเภทของการเขียนหนังสืออ่านเพิ่มเติมมี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การเขียนร้อยแก้ว ซึ่งอยู่ในรูปของสารคดี นิทาน บันเทิงคดี ประเภทที่สอง คือ การเขียนแบบร้อยกรองเป็นการแต่งด้วยคำประพันธ์ ประเภทร้อยกรอง เช่น คำคล้องจอง กลอน กาพย์ เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนจะใช้รูปแบบใดในการเขียนนั้นขึ้นอยู่กับความชำนาญ วัตถุประสงค์ และลักษณะของเนื้อหาโดยคำนึงถึงความเหมาะสม และความสนใจของผู้อ่านเป็นสำคัญ

2.4 ลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดี

หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดีนั้นจะต้องเป็นหนังสือที่มีส่วนช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาผู้อ่านให้มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ซึ่งมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ดีไว้หลายท่าน ดังนี้

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2527: 159 – 190) กล่าวถึงลักษณะของหนังสืออ่านประกอบที่ดีที่สามารถนำมาใช้พัฒนานักเรียนได้ มีลักษณะ ดังนี้

1. เนื้อหาของหนังสืออ่านประกอบ ผู้เขียนจะต้องให้อยู่ในขอบข่ายของหลักสูตรโดยมีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการอ่าน และเสริมความรู้ในวิชาใดวิชาหนึ่ง โดยเฉพาะ
2. หนังสืออ่านประกอบควรมีรูปภาพประกอบ โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาควรมีรูปภาพมากๆ การมีรูปภาพประกอบ เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความเพลิดเพลินในการอ่านไปด้วยและรูปภาพยังเป็นเครื่องมือในการตีความจากเนื้อหาของแต่ละหน้า และรูปภาพที่ดีต้องเป็นการสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้อ่านด้วย
3. หนังสืออ่านประกอบในแต่ละระดับชั้นควรมีเนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยและความสามารถในระดับชั้นนั้นๆ และเนื้อหาควรมีความสนุกสนาน โดยมีความเคลื่อนไหว เช่น เขียนให้เป็นลักษณะที่มีตัวละครดำเนินเรื่องราว จึงจะทำให้ น่าสนใจชวนอ่าน
4. ภาษาแต่ละคำที่ใช้ในหนังสืออ่านประกอบ ถ้าเป็นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 2 ควรใช้ประโยคสั้นๆ ใช้คำสั้นๆ ใช้คำซ้ำๆ กันให้มาก เพื่อเป็นการส่งเสริมการจำคำ และคำที่ใช้ควรเป็นคำพื้นฐานและคำที่มีอยู่ในหนังสือแบบเรียนของเด็ก ส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 4 ควรใช้ประโยคยาวขึ้น ใช้วลีขยายประโยค หรือใช้ประโยคซ้อนที่พอเข้าใจง่ายได้บ้างส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 การใช้ภาษาแต่ละเรื่องราวที่เขียนติดต่อกันยาวได้มากขึ้น
5. หนังสืออ่านประกอบ ควรมีรูปเล่มกะทัดรัด เหมาะมือ และทนทาน ชื่อเรื่องต้องน่าสนใจ และสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

6. เนื้อหาและรูปภาพควรมีความสัมพันธ์กัน และจะต้องแสวงหาความเป็นจริงทั้งนี้แล้วแต่ชนิดของเนื้อหาและจุดมุ่งหมาย

7. หนังสืออ่านประกอบควรมีกิจกรรมท้ายเล่ม เพื่อให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ หลังจากได้อ่านหนังสือแล้ว เช่น การตั้งคำถาม การวาดภาพ ระบายสี เป็นต้น

สุพัตรา ชุมเกตุ (2522: 34) ได้กล่าวไว้ว่า หนังสืออ่านประกอบที่ดีจะต้องมีเนื้อหาทางวิชาการแทรกอยู่ในเนื้อที่สร้างขึ้นในลักษณะของเรื่องสั้น โดยไม่รู้สึกรู้ว่า เป็นหนังสือเรียน ใช้ชื่อเรื่องที่น่าสนใจ และมีภาพประกอบ

ประภิต วัฒนานุกิจ (2533: 76) ได้กล่าวถึง ลักษณะของหนังสืออ่านประกอบที่ดีว่า จะต้องมีการพิมพ์ภาพและตัวอักษรชัดเจน ชื่อเรื่องและภาพให้ดึงดูดความสนใจ ขนาดของตัวอักษรและรูปเล่มเหมาะสมกับอายุ จัดหน้าหนังสือโปร่งตา ภาพกับตัวอักษรไม่ทับกัน คุณภาพของกระดาษดี เนื้อหาถูกต้อง สุกใจไม่ยาวหรือสั้นเกินไป ภาพประกอบประณีต สีสวยสอดคล้องกับเรื่อง และขนาดของรูปเล่ม

จากข้อความดังกล่าว สรุปได้ว่า ลักษณะของหนังสืออ่านประกอบที่ดีนั้น ต้องมีเนื้อหาสาระตรงกับความสนใจของผู้อ่าน เนื้อหาให้ความรู้แตกต่างจากหนังสือเรียนทั่วไป ให้ความเพลิดเพลินในการอ่าน เหมาะสมกับวัย ขนาดของเรื่องไม่สั้นหรือยาวเกินไป มีการจัดพิมพ์และการจัดรูปเล่มที่ดี มีภาพประกอบและชื่อเรื่องที่สอดคล้องกัน และดึงดูดความสนใจได้ดี นอกจากนี้ตัวอักษรที่ใช้ควรเหมาะสมกับผู้อ่านแต่ละวัย

2.5 การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม จะต้องสร้างตามความสนใจในการอ่านของผู้อ่านแต่ละวัย การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมจะต้องมีเกณฑ์สร้างที่เหมาะสม และเอื้อประโยชน์ต่อผู้อ่านมากที่สุด นอกจากนี้ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้อ่านแต่ละวัย ให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ซึ่งมีผู้ศึกษา และตั้งเกณฑ์ในการสร้างหนังสือ เพื่อนำมาใช้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ ดังนี้

ลมุล รัตตากร (2529: 48) ได้กล่าวว่า ผู้เขียนต้องเข้าใจธรรมชาติของวัยรุ่น ทราบความสนใจเกี่ยวกับการอ่านของวัยรุ่น รักการเขียนหนังสือ มีประสบการณ์ในเรื่องที่จะเขียน มีจินตนาการ และความทันสมัยอยู่เสมอ

จินตนา ไบกาชฎี (2534: 16) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรรู้สำหรับการเขียนเรื่องสำหรับเด็ก สรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหา วัตถุประสงค์ชัดเจนเพียงเรื่องเดียว เรื่องชัดเจนไม่สับสนยุ่งยากความยากง่ายให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เนื้อหาสนุกสนานเพลิดเพลิน ตัวละครแสดงความเคลื่อนไหวใช้ตัวละครไม่มาก ใช้ภาพดำเนินเรื่องแทน ไม่มีบทบรรยายมากเกินไป
 2. รูปแบบการเขียนเนื้อหามีทั้งนิทาน นิยาย นิทานพื้นเมือง เรื่องสั้น สารคดี บทความ บทละคร บันทึกเรื่อง เรียงความ รวมทั้งชั้นทฤษฎีทุกรูปแบบ จะมีเรื่องราวอยู่ด้วยและใช้รูปแบบอย่างเหมาะสมกลมกลืน อ่านเข้าใจง่ายและรู้เรื่องเร็ว
 3. รูปภาพเป็นสิ่งสำคัญ เด็กเล็กควรมีรูปภาพ อาจเป็นภาพการ์ตูน คือภาพลายเส้น ภาพถ่าย หรือภาพวาดเหมือนจริง ภาพจะต้องเน้นภาพสี โดยเฉพาะเด็กเล็กๆ ภาพจะต้องชัดเจนถูกต้อง ไม่เลอะเลือน
 4. ภาษาและสำนวนที่ใช้ง่ายๆ ประโยคสั้นๆ คำซ้ำช่วยในการเรียนภาษา ใช้ภาษาที่ถูกต้องตามอักขรวิธีภาษาไทย ไม่ใช่ภาษาเขียน
 5. ขนาดตัวอักษร ตัวโต ชัดเจนไม่ใช่ตัวอักษรประดิษฐ์ ควรประมาณ ½ ซม. หรือ 32.5 มม.-24.3 มม.
 6. รูปเล่ม ควรกะทัดรัด ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป วัยเด็ก ป.1 – ป.4 ควรมีความหนา ระหว่าง 10 – 30 หน้า มีการจัดหน้าให้เหมาะสมกับรูปเล่ม
 7. เทคนิคการเขียนเรื่องให้สนุกสนาน ให้ความสุขใจ เสริมสร้างจินตนาการในทางสร้างสรรค์ ให้ความรู้ หรือได้อารมณ์ที่พึงปรารถนา มีจุดคิดที่แน่นอน
 - 8.เค้าโครงเรื่องชวนติดตาม สำนวนภาษาที่ตรงกับรสนิยมของเด็ก นอกจากนั้นควรตั้งชื่อเรื่องที่น่าสนใจสั้นๆ มีความหมายสมบูรณ์ในตัว การสร้างฉาก ระยะเวลา ตัวละครเหมาะสม
- บันลือ พุกกะวัน (2524: 83) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือสำหรับเด็กไว้ ดังนี้
1. ลักษณะรูปเล่ม ขนาดรูปเล่มใหญ่สุดมีขนาด 10" x 13" และขนาดเล็กสุด 5" x 8" การเย็บเล่ม เข้าปกควรมั่นคงแข็งแรงทนทานต่อการใช้ การจัดหน้ากระจ่างชัดเจน มีช่องว่างดูสวยงาม ลักษณะตัวอักษรเรียบไม่มีการผิดพลาดในการพิมพ์ตัวอักษร ไม่ควรพิสดารมีภาพประกอบ เพื่อดึงดูดใจ และช่วยสร้างความเข้าใจ
 2. การวางโครงเรื่อง ต้องติดต่อสืบเนื่องเป็นเรื่องราว มีเหตุผลเป็นไปตามธรรมชาติ เรื่องราวควรสัมพันธ์กับพื้นฐานและประสบการณ์ของเด็ก และช่วยพัฒนาในด้านความสนใจ มุ่งความรู้สึกร่วม และสอนให้เกิดความรู้สึกนึกคิดไปในตัว การดำเนินเรื่อง ควรเต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น ในครอบครัว ความเท่าเทียมกัน ควรมีตลกขบขัน หรือความร่าเริงสนุกสนาน สอดแทรกแสดงถึงความสำเร็จ สุข สมหวัง ซึ่งผลความพยายาม คุณธรรม สอดคล้องทั้งในด้านเหตุผล สถานการณ์ ประเพณี

3. การใช้ภาษา เหมาะกับวัย เข้าใจง่าย เป็นภาษาที่นิยมใช้ในสังคม ตรงตามสมัยของเรื่อง สอดแทรกอารมณ์ขัน

4. การจัดภาพ ต้องกระจ่างชัด ตัวละครน้อย สามารถเน้นให้เห็นเด่นชัดไม่ซับซ้อน ภาพแสดงอาการเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา การเคลื่อนไหวตรงกับความเป็นจริง ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ การบรรยายภาพ คำนึงถึงความถูกต้องตามเนื้อหา และภาพต้องถูกส่วนสัมพันธ์กัน คือ คบบุคลิกที่แสดงจุดเด่น ด้อย ของตัวละคร

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527: 21) ได้กล่าวไว้ว่า หนังสือสำหรับเด็กวัย 10 – 20 ปี (ก่อนวัยรุ่นจนถึงวัยรุ่น) เด็กวัยนี้อ่านหนังสือได้คล่องแล้ว ฉะนั้นหนังสือสำหรับเด็กวัยนี้ ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ตัวอักษรขนาดตัวพิมพ์ธรรมดา
2. มีภาพสีและขาวดำตามความเหมาะสม (ลดจำนวนลงได้) เรื่องประมาณ 70% รูปภาพประมาณ 30%
3. ใช้ภาษาง่ายๆ สำนวนง่ายๆ ภาษาวัยรุ่นนิยมใช้ แต่ไม่ใช่คำแสลง
4. เนื้อเรื่องดี มีความสมจริงมากขึ้น เป็นเรื่องของเด็กในวัยเดียวกัน หนังสือควรมีทั้งประเภทให้ความรู้ และความเพลิดเพลิน เนื้อหาอยู่ในความสนใจของเด็กวัยรุ่น ไม่เป็นการสั่งสอน แต่แนะและยกตัวอย่างให้เห็นจริง

5. มุ่งให้สร้างจินตนาการและเกิดความคิดสร้างสรรค์

6. เป็นลักษณะหนังสือฉบับกระเป๋า

7. หน้าปก ภาพวาดน่าสนใจ

8. ความยาว 150 – 200 หน้า ขึ้นไป

ภิญญาพร นิตยประภา (2534: 92 – 95) เสนอแนะขั้นตอนการทำหนังสือสรุปได้ว่า

1. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการทำหนังสือสำหรับเด็ก โดยศึกษาจากหนังสือที่คณะกรรมการประกวดหาความรู้จากตำรา เอกสารต่างๆ ผลงานวิจัย ความสนใจในการอ่านของเด็กลักษณะหนังสือที่เด็กชอบ ผลงานของนักเขียนต่างๆ เข้าศึกษา อบรม สัมมนา เกี่ยวกับการสร้างหนังสือ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่จะเขียน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง

2. เลือกเนื้อหา อาจนำเนื้อเรื่องมาจากสภาพของท้องถิ่น หรือมาจากหลักสูตร นอกจากนี้ยังสามารถหาเนื้อหาได้จากการศึกษาความสนใจและความต้องการอ่านของเด็กวัยต่างๆ และต้องตัดสินใจให้แน่นอนว่าจะเขียนให้เด็กวัยใดอ่าน เพราะเนื้อหาสาระ บทสนทนา ภาษาที่ใช้และตัวละคร ต้องให้สมจริงกับวัยของเด็ก

3. เขียนโครงเรื่อง ก็คือ การวางแผนเบื้องต้นโดยการเขียนหัวข้อเรื่องตามขั้นไว้ก่อน เพื่อให้เรื่องดำเนินไปอย่างมีระบบระเบียบตามลำดับขั้นไม่สับสน เมื่อลงมือเขียนเรื่องให้สมบูรณ์ผู้เขียนอาจเปลี่ยนแปลงโครงเรื่องได้ตามความเหมาะสม การเขียนโครงเรื่องแบ่งออกเป็น 2 แบบ

3.1 การเขียนโครงเรื่องหนังสือสารคดีสำหรับเด็ก คือ การเขียนหัวข้อเรื่องตามลำดับขั้น แบ่งบท ให้ทราบว่าหนังสือเรื่องนี้มีกี่บท แต่ละหัวข้อเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งเปรียบเสมือนหน้าสารบัญของหนังสือนั่นเอง เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการเขียนเนื้อหาต่อไป

3.2 การเขียนโครงเรื่องหนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็ก คือ การเขียนเนื้อเรื่องย่อให้เห็นว่าเนื้อเรื่องเป็นไปในแนวใด มีตัวละครเช่นไร มีใครบ้าง มีการดำเนินเรื่องอย่างไร จบอย่างไร เป็นการเขียนสั้นๆ ข้อสำคัญ คือจะต้องมีแก่นของเรื่องหรือสาระแนวคิด โครงเรื่องมีส่วนสำคัญต่อเนื้อเรื่องกันดังนี้ เริ่มจุดเริ่มต้น เนื้อหากำหนดดำเนินเรื่อง และจุดจบของเรื่อง

4. เนื้อเรื่องย่อ เป็นการเขียนเพื่อบอกใจความสำคัญของเรื่อง

5. การเขียนบทสคริปต์ เป็นการนำเรื่องราวที่ได้จากเค้าโครง หรือเนื้อเรื่องย่อมาเขียนบอกขั้นตอนเนื้อเรื่อง โดยบอกแต่ละหน้าของหนังสือตั้งแต่หน้าปกจนถึงหน้าสุดท้ายเป็นอย่างไร การเขียนบทสคริปต์นี้จะเป็นแนวทางในการจัดวางภาพและรูปเล่มของหนังสือได้ว่าหนังสือเรื่องนี้ในแต่ละหน้าจะมีภาพอะไรบ้าง คำบรรยายอะไรบ้าง และมีกี่หน้า

6. การทำดัมมี่ คือ การทำหนังสือจำลองของหนังสือเด็กที่จะทำขึ้นมาอาจนำรายละเอียดที่ได้จากการเขียนบทสคริปต์นำมาเขียนและวาดรูปประกอบ

7. การทำรูปเล่ม คือ ทำหนังสือจริงๆ ได้แก่ วาดภาพ คำบรรยาย การวางหน้าการจัดภาพให้เหมาะสม สำหรับขนาดของรูปเล่มมีหลายขนาดที่นิยม คือ ขนาดเล็ก 13.0 x 18.5 เซนติเมตร หรือ 16 หน้ายก ขนาดกว้าง 14.6 x 21.0 เซนติเมตร หรือหน้ายกใหญ่ ลักษณะรูปเล่มมี 2 ลักษณะ คือ แบบแนวตั้งและแบบแนวนอน การเย็บเล่มได้ 2 วิธี คือ เย็บข้าง โดยเรียงหน้าแล้วจะรูปร่างๆ 3 - 4 และเย็บตรงกลางหนังสือ

8. การตั้งชื่อเรื่องที่ น่าสนใจ น่าตื่นเต้น น่าติดตามอ่านและทำให้เขาได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร รู้จักใช้ถ้อยคำสำนวนที่ชวนติดใจ ซึ่งเป็นกลวิธีอย่างหนึ่ง ต้องตั้งให้เด็กเกิดภาพพจน์ ซึ่งมีขบวนการตั้งดังนี้ ตั้งจากชื่อตัวเอกของเรื่อง จำนวนตัวละคร เนื้อเรื่อง สถานที่และจากลักษณะรูปร่างหนังสือ

จินตนา ไบกาชุย (2542: 10) ได้กล่าวถึง สิ่งที่ต้องรู้สำหรับการเขียนเรื่องสำหรับเด็ก สรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหา วัตถุประสงค์ชัดเจนเพียงเรื่องเดียว เรื่องชัดเจน ไม่สับสนยุ่งยากความยากง่ายให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เนื้อหาสนุกสนานเพลิดเพลิน ตัวละครแสดงความเคลื่อนไหวใช้ตัวละครไม่มาก ใช้ภาพดำเนินเรื่องแทน ไม่มีบทบรรยายมากเกินไป

2. รูปแบบการเขียนเนื้อหา มีทั้งนิทาน นิยาย นิทานพื้นเมือง เรื่องสั้น สารคดีบทความ บทละคร บทกวี เรื่อง เรียงความ รวมทั้งฉันทลักษณ์ทุกรูปแบบ จะมีเรื่องราวอยู่ด้วย และใช้รูปแบบอย่างเหมาะสมกลมกลืน อ่านเข้าใจง่ายและรู้เรื่องเร็ว

3. รูปภาพเป็นสิ่งสำคัญ เด็กเล็กควรมีรูปภาพ อาจเป็นภาพการ์ตูน คือ ภาพลายเส้น ภาพถ่าย หรือภาพวาดเหมือนจริง ภาพจะต้องเน้นภาพสี โดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ ภาพจะต้องชัดเจนถูกต้องไม่เลอะเลือน

4. ภาษาและสำนวนที่ใช้ง่าย ๆ ประโยคสั้น ๆ คำซ้ำช่วยในการเรียนภาษา ใช้ภาษาที่ถูกต้องตามอักขรวิธีภาษาไทย ไม่ใช่ภาษาเขียน

5. ขนาดตัวอักษร ตัวโต ชัดเจนไม่ใช่ตัวประดิษฐ์ ควรประมาณ 32.5 – 24.3 มม.

6. รูปเล่ม กะทัดรัด ไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป วัยเด็ก ป.1 – ป.4 ควรมีความหนา ระหว่าง 10 – 30 หน้า มีการจัดหน้าให้เหมาะสมกับรูปเล่ม

7. เทคนิคการเขียนเรื่องให้สนุกสนาน ให้ความสุข เสริมสร้างจินตนาการในทางสร้างสรรค์ ให้ความรู้ หรือได้อารมณ์ที่พึงปรารถนา มีจุดคิดที่แน่นอน คำโครงเรื่องชวนติดตาม สำนวนภาษาดี ตรงกับรสนิยมของเด็ก นอกจากนี้ ควรตั้งชื่อเรื่องที่น่าสนใจสั้น ๆ มีความหมายสมบูรณ์ในตัว การสร้างฉาก ระยะเวลาตัวละครเหมาะสม

ปราณี เชียงทอง (2526: 56) ได้กล่าวว่า การสร้างหนังสือจะต้องคำนึงถึงความยากง่าย ความสามารถและความเหมาะสมในการอ่านของวัยรุ่น จะต้องเป็นเรื่องราวที่วัยรุ่นพอมีประสบการณ์ ใช้ภาษาง่าย ๆ ตรงไปตรงมา

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับวัยรุ่นจะต้องสร้างให้มีเนื้อหาสาระทางวิชาการให้สนุกสนานแปลกกว่าแบบเรียนโดยต้องคำนึงถึงลักษณะหลายประการที่จะใช้เป็นหลักในการเขียน ซึ่งลำดับแรกต้องทราบก่อนว่าจะเขียนเรื่องอะไร ให้ใครอ่าน และเพื่อให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์อะไร การผูกเรื่องควรมีความสมจริง ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้จากการอ่านหนังสือนั้น ๆ นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาเกี่ยวกับการใช้ภาษาภาพ ตัวอักษร ขนาดรูปเล่มให้เหมาะสมกับวัยของผู้อ่านด้วยหนังสือไม่หนาหรือใหญ่เกินไป ตัวหนังสือโปร่งตา ดำเนินเรื่องเร็ว รูปภาพไม่จำเป็นมากนัก เนื้อหาตรงกับความสนใจและสามารถสร้างจินตนาการได้

2.6 การประเมินคุณค่าของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หทัย ต้นหยง (2529: 91 – 95) ได้กล่าวถึง หลักเกณฑ์ในการประเมินคุณค่า และการวิเคราะห์ เนื้อหาสำหรับเด็กว่า จะต้องพิจารณารายละเอียดของโครงเรื่อง และสาระแนวคิดของเรื่องไว้ ดังนี้

1. โครงเรื่อง ควรเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่เกิดจาก คำกรณีย์ที่มีจินตนาการประสบการณ์ชีวิตที่ได้ผ่านพบ สิ่งประทับใจที่เกิดขึ้นในชีวิต เรื่องราวที่มีเค้าเดิมมาปรุงแต่ง อุบัติการณ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเหตุจูงใจหรือบันดลใจต่างๆ เป็นเนื้อหาให้ดำเนินเรื่องซึ่งมีตัวละครแสดงบทบาทอยู่ในเหตุการณ์ ด้วยสภาพชีวิตที่มีข้อขัด เนื้อหาสาระ ปมปัญหา มโนทัศน์ เข้มข้นหรือคลี่คลายไปสู่จุดสิ้นสุดของเรื่อง เพื่อสร้างให้สนุกและจบลงด้วยผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

2. สาระแนวคิด คือ แก่นแท้ของเรื่องนั้นๆ ว่าเป็นเรื่องอะไร เกี่ยวกับใคร ในสภาพอย่างไร และให้แนวคิดอะไร แก่นของเรื่องประกอบด้วยแก่นแห่งทรรศนะ อารมณ์ พฤติกรรมและสภาพเหตุการณ์ ซึ่งมีแนวโน้มไปตามลักษณะปรัชญาชีวิตของผู้เขียน เป็นคตินิยม เช่น จิตนิยม สัจนิยม วัตถุนิยม เป็นต้น สาระแนวคิดในหนังสือสำหรับเด็ก ควรมีลักษณะ ตรงไปตรงมา ไม่ซับซ้อน มุ่งเน้นมโนทัศน์เดียว และจะต้องมีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาเด็กทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย

วิริยะ สิริสิงห์ (2524: 82) ให้หลักเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าหนังสือเด็กไว้ ดังนี้

1. มีจุดคิดที่แน่นอน
- 2.เค้าโครงเรื่องติดต่อกันจนเด็กติดตามได้อย่างสนุกสนาน
3. สำนวนภาษา สำคัญมาก ควรให้ถูกต้อง มีศิลปะการเขียนและเขียนได้ตรงรสนิยมของเด็ก
4. การจัดรูปเล่มเหมาะสมสวยงามดี
5. ภาพประกอบถือว่าสำคัญที่สุดจะขาดไม่ได้และภาพจะต้องตรงกับเนื้อหาเรื่องด้วย
6. ตรงตามความสนใจ ความนิยม และพื้นความรู้ของเด็กในแต่ละระดับ

ปราณี เชียงทอง (2526: 80) และ ถวัลย์ มาศจรัส (2539: 88) ได้กล่าวถึงการประเมินคุณค่าหนังสือว่า ควรพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

1. เนื้อเรื่อง ต้องถูกต้องตรงความเป็นจริง ข้อเท็จจริงต่างๆ ต้องถูกต้องวันสำคัญ สูตรสมการต่างๆ ที่กล่าวถึงในเรื่องต้องถูกต้อง เชื่อถือได้

2. วิธีเขียน ควรใช้ถ้อยคำสำนวน และศัพท์ที่เหมาะสมกับความรู้ และความสามารถของเด็กให้อ่านเข้าใจได้ง่าย สำนวนภาษาเหมาะแก่เด็ก อธิบายเรื่องทุกอย่างชัดเจนเป็นไปตามลำดับความยากง่าย ไม่วกวน การเขียนควรคำนึงถึงการให้เด็กอ่านเข้าใจง่ายและน่าอ่านเป็นสำคัญ

3. รูปเล่มภายนอก เป็นที่สนใจ มีภาพประกอบ ถ้าเป็นภาพวาดต้องให้ถูกต้องตรงความเป็นจริงแผนที่ แผนที่ แผนที่ เป็นที่สนใจ จำเป็นสำหรับหนังสือบางประเภท

4. ประโยชน์ที่เด็กควรจะได้รับ ควรตั้งคำถามในการประเมินคุณค่า ดังต่อไปนี้

- 4.1 เนื้อเรื่องส่วนใดตรงกับหลักสูตรที่เด็กต้องเรียนในโรงเรียนหรือไม่พอที่จะใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้ลึกซึ้งหรือเพื่อสนองความอยากรู้ และความสนใจต่างๆ ไป

- 4.2 เนื้อเรื่องในเล่มช่วยยั่วยุให้เด็กอยากอ่าน และอยากแสวงหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปอีกหรือไม่ มีบรรณานุกรมท้ายบท หรือท้ายเล่มเพื่อเป็นการเสนอแนวทางการอ่านและค้นคว้าเพิ่มเติมแก่เด็กหรือไม่ในการประเมินคุณค่าของหนังสืออ่านเพิ่มเติม พอจะสรุปการพิจารณาหนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็น 3 ประการดังนี้

1. ด้านเนื้อหา ควรมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัย และตรงกับความสนใจของเด็กให้ข้อเท็จจริง ถูกต้อง เนื้อเรื่องส่งเสริมความรู้และจินตนาการ

2. ด้านการเขียน ใช้ภาษาที่ง่าย ชัดเจน เหมาะสมกับวัยและความเข้าใจของเด็ก เขียนได้ถูกต้องตรงกับรสนิยมของเด็ก การเสนอเรื่องน่าสนใจเร้าใจผู้อ่านให้พึงพอใจตั้งแต่ต้นจนจบ

3. ด้านลักษณะรูปลักษณ์ ควรมีภาพประกอบ ซึ่งนับว่า เป็นหัวใจของหนังสืออ่านสำหรับเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้ตีความได้ดี ตัวพิมพ์ชัดเจน ขนาดตัวอักษรเหมาะสมกับวัย รูปลักษณ์สวยงาม ชวนให้น่าหยิบอ่าน การเย็บเล่มคงทน แข็งแรง

สมหมาย เชื้อพงศ์ (2538: 34 – 35) ได้สรุปเกณฑ์การประเมินคุณภาพของหนังสือส่งเสริมการอ่านประเภทสาระบันเทิง ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านคุณลักษณะของหนังสือ ประกอบด้วย ลักษณะรูปลักษณ์และลักษณะภาพประกอบ

1.1 ลักษณะรูปลักษณ์ ได้แก่ การทำรูปลักษณ์ สีและการออกแบบปก คุณภาพกระดาษขนาดและสีของตัวอักษร จำนวนหน้า ศิลปะการจัดหน้า

1.2 ลักษณะภาพประกอบ ได้แก่ ลักษณะความชัดเจนของภาพเป็นสีหรือขาวดำลักษณะความสมจริงเป็นภาพเขียนหรือภาพถ่าย ขนาดและสีสันของภาพ จำนวนภาพความเหมาะสมในการเรียนการสอน ค่าอธิบายประกอบภาพ

2. ด้านคุณภาพของหนังสือ ประกอบด้วย เนื้อหาวิชา การใช้ภาษา และแนวคิด

2.1 เนื้อหาวิชา ได้แก่ เนื้อเรื่องที่สอดคล้องกับหลักสูตร วิธีการเสนอเรื่องลำดับความยากง่าย เอกภาพความกลมกลืน การเน้นสาระสำคัญ ความถูกต้องเหมาะสมกับเหตุการณ์ความเป็นจริง เหมาะสมกับระดับและวัยของผู้อ่าน การคลี่คลายปมปัญหาต่างๆ เป็นการเสนอแนะแกผู้อ่าน

2.2 การใช้ภาษา ได้แก่ การใช้ถ้อยคำภาษาที่ถูกต้องตามแบบแผน ทางหลักภาษา ความชัดเจนของถ้อยคำ ใช้คำศัพท์เหมาะสม การเว้นวรรคตอนถูกต้อง เหมาะสมกับวัยและเนื้อเรื่อง

2.3 แนวคิด ได้แก่ แก่นแท้ของเรื่องนั้นๆ ว่า เป็นเรื่องอะไร เกี่ยวกับใครในสภาพอย่างไร มีลักษณะตรงไปตรงมา ไม่ซับซ้อน มุ่งมโนทัศน์ เพียงมโนทัศน์เดียวและต้องมีจุดประสงค์เป็นไปในแนวสร้างสรรค์

การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับวัยรุ่น สรุปได้ว่า จะต้องใช้ภาษาที่รัดกุม ไม่เยิ่นเย้อ ถ้อยคำภาษาง่ายต่อการทำความเข้าใจตรงไปตรงมา มีความยากง่ายตรงกับระดับชั้นที่เรียน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับวัยรุ่น จะต้องพิจารณาถึงลักษณะหนังสือที่ดีสำหรับวัยรุ่นให้ครบถ้วนทุกองค์ประกอบ

2.7 งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

ภมาลัย สุวรรณธาดา (2524: บทคัดย่อ) ได้สร้างหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทย เรื่องฮิตไปเทศ คำกลอน สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเรียบเรียงใหม่ จากหนังสือ ฮิตไปเทศฉบับแปลโดย เสถียรโกเศศ แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 100 คน ผลปรากฏว่า หนังสือที่สร้างขึ้นทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อเรื่องได้ดีขึ้น อีกทั้งยังได้ความเพลิดเพลินจากการอ่านด้วย

กรรณก ลัทธินันท์ (2539: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาโดยพัฒนาและทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมสิ่งแวดล้อม เรื่อง เรื่องของป่า สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม และสูงกว่ากลุ่มควบคุม

นุจรินทร์ ถิ่นทัพไทย (2547: 83) ได้ศึกษาการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “เห็ดในระบบนิเวศ ป่าสะแกราช” สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม ครั้งที่ 2 สูงกว่า ก่อนอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง “เห็ดในระบบนิเวศของป่าสะแกราช” อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

สาวิตรี สิ้นสันธิเทศ (2551: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ตำนานเมืองลพบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวินิตศึกษาในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กิตติยา กิตติมงคล (2551: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มีประสิทธิภาพ 86.10 / 85.80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการเรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฟัสโก (Fusco. 1983) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการ ตามระดับการเรียนรู้ และ ปฏิกริยาตอบสนองต่อวรรณกรรมของเด็ก โดยใช้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างจากShorchan Wading River Middle School ให้นักเรียนอ่านหนังสือที่คัดเลือกไว้แล้วอย่างอิสระแล้วนำหนังสือที่นักเรียนเลือกอ่าน

มาวิเคราะห์ด้วยแบบวิเคราะห์วรรณกรรม เพื่อการศึกษาและหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล เปรียบเทียบ การปฏิบัติงานของกลุ่มพบว่า นักเรียนมีปฏิริยาตอบสนองต่อเรื่องต่างกัน คือ จะตอบสนองต่อเรื่องที่ จัดคู่การเรียนรู้ได้ดีกว่า อายุและเพศสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของนักเรียนน้อยมาก เรื่องที่มีความหมาย ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด คือ เรื่องที่นักเรียนอ่านแล้วประสบความสำเร็จ และการพัฒนาการ เรียนรู้ของนักเรียนจากการอ่านวรรณกรรมนั้นขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของนักเรียนด้วย

คาร์เตอร์ (Carter. 1996) ได้ทำการค้นคว้า เรื่อง อิทธิพลของหนังสือการ์ตูนที่มีผลต่อพฤติกรรม ของเด็ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนหญิง ระดับประถมศึกษา โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างอ่านหนังสือ การ์ตูน ที่มีเนื้อหาก้าวร้าวรุนแรง ผลการค้นคว้าพบว่า นักเรียนหญิงที่ได้อ่านหนังสือการ์ตูนที่มีเนื้อหา ก้าวร้าวรุนแรง จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงมากกว่านักเรียนหญิงที่ไม่ได้อ่านหนังสือการ์ตูนที่มีเนื้อหา ก้าวร้าวรุนแรงจากผลงานวิจัยที่กล่าวมานี้ เป็นแนวทางการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยต้องสร้างให้ ตรงกับความสนใจ เหมาะสมกับวัยและระดับสติปัญญาของนักเรียน มีเนื้อหาที่ส่งเสริมจินตนาการและ เป็นสิ่งที่อยู่รอบตัว นอกจากนี้ หนังสืออ่านเพิ่มเติม ยังเป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ถึงลักษณะของคน และวัฒนธรรมของชนชาติต่างๆ และหากมีการนำหนังสือที่มีภาพการ์ตูน เป็นภาพประกอบ รวมทั้งมี เนื้อหาที่เหมาะสมมาใช้ จะช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กได้ อีกทางหนึ่งด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน และหนังสือ อ่านประกอบ สรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่งที่ทำให้ความรู้ด้านเนื้อหา การใช้ภาษา ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ ทำให้การอ่านและการเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และยังทำให้นักเรียนรักการอ่าน ผู้สร้างหนังสือได้จัดเนื้อหาให้ตรงกับความสนใจ เหมาะสมกับวัย สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ทำให้การอ่านและการเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และยังทำให้นักเรียนรักการอ่าน สนใจที่จะแสวงหาหนังสืออื่นๆ มาอ่านอีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นสื่อที่ มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ ตลอดจนการเพิ่มพูนความรู้ความ เข้าใจ การปลูกฝังค่านิยม และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ได้มีนักการศึกษา ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ ดังนี้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2529: 29 – 32) กล่าวถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึงคุณลักษณะ รวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคล อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน หรือ คือประมวลประสบการณ์ ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้นักบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพสมอง

จำนง พรายแยมแซ (2529: 19) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึงผลสำเร็จในเชิงวิชาการที่เด็กสามารถจดจำเนื้อหา เรื่องราวต่างๆ ได้มากน้อยเพียงใด สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ถูกต้องหรือไม่ และรวมถึงสมรรถภาพทางปัญญาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ด้วย

วารี ว่องพินัยรัตน์ (2530: 1) ได้กล่าวถึง ความหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง การวัดดูว่านักเรียนมีพฤติกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน มากน้อยเพียงใด เป็นการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพทางสมอง ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการฝึกอบรมในช่วงเวลาที่ผ่านมามาอันเป็นเรื่องราวของอดีต

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2540: 28) ได้สรุปให้แนวคิดไว้ว่า แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบวัดความรู้เชิงวิชาการ มักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เน้นการวัดความรู้ ความสามารถจากการเรียนรู้ในอดีต หรือในสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล

มัณฑนี กุฎาคาร (2546) กล่าวถึงความหมายของ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งตรวจสอบความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพสมองด้านต่างๆ ของผู้เรียนหลังการเรียนรู้นั้นๆ แล้ว ผู้เรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชานั้นๆ เพียงใด มีความรู้ความสามารถในวิชาที่เรียนมามากน้อยเพียงใด

จากคำกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การวัดพฤติกรรม และความสามารถของผู้เรียน โดยเน้นการวัดความรู้ ความสามารถจากการเรียนรู้ที่เป็นผลมาจากการเรียนการสอน

3.2 จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถของสมรรถภาพสมองของบุคคลว่า เรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใดมากน้อยเพียงใด เช่น มีพฤติกรรมด้านความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า มากน้อยอยู่ในระดับใด นั่นคือ การวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัยนั่นเอง ซึ่งเป็นการวัด 2 องค์ประกอบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่เรียน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2529: 29 – 30) คือ

1. การวัดด้านการปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถทางการปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงให้เห็นเป็นผลงานปรากฏออกมา ให้ทำการสังเกตและวัดได้ เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องวัดโดยใช้ ข้อสอบภาคปฏิบัติ ซึ่งการประเมินผลจะพิจารณาที่วิธีปฏิบัติและผลงานที่ปฏิบัติ

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อวิชารวมถึงพฤติกรรม ความสามารถในด้านต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน มีวิธีการสอบวัดได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 การสอบปากเปล่า การสอบแบบนี้มักกระทำเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นการสอบที่ต้องการดู ผลเฉพาะอย่าง เช่น การสอบอ่านฟังเสียง การสอบสัมภาษณ์ ซึ่งต้องการดูการใช้ถ้อยคำในการตอบ คำถาม รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและบุคลิกภาพต่างๆ เช่น การสอบปริญญานิพนธ์ ซึ่งต้องการวัด ความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องที่ทำ ตลอดจนแง่มุมต่างๆ การสอบปากเปล่าสามารถสอบวัดได้ละเอียดลึกซึ้ง และคำถามก็สามารถเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมได้ตามที่ต้องการ

2.2 การสอบแบบให้เขียนตอบ เป็นการสอบวัดที่ให้ผู้สอบเขียนเป็นตัวหนังสือตอบ ซึ่งมี รูปแบบการตอบอยู่ 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบไม่จำกัดคำตอบ ได้แก่ การสอบวัดที่ใช้ข้อสอบอัตนัยหรือความเรียง

2.2.2 แบบจำกัดคำตอบ ซึ่งเป็นการสอบที่กำหนดขอบเขตของคำถามที่จะให้ตอบ หรือ กำหนดคำตอบมาให้เลือก ซึ่งมีรูปแบบของคำถามคำตอบอยู่ 4 รูปแบบ คือ แบบเลือกทางใดทางหนึ่ง แบบจับคู่ แบบเติมคำ และแบบเลือกตอบ

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า จุดประสงค์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ เพื่อตรวจสอบ ระดับความสามารถ และพฤติกรรมของผู้เรียนว่า ผู้เรียนเรียนแล้วรู้อะไร และสามารถนำความรู้นั้นไป ใช้ได้อย่างไรบ้าง

3.3 ประเภทของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2529: 31 – 32) ได้กล่าวถึง การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การทดสอบแบบอิงกลุ่มหรือการวัดผลแบบอิงกลุ่ม เป็นการทดสอบหรือการสอบวัดที่เกิด จากแนวความเชื่อในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ว่า ความสามารถของบุคคลใดๆ ในเรื่องใดนั้น มีไม่เท่ากัน บางคนมีความสามารถเด่น บางคนมีความสามารถด้อย และส่วนใหญ่จะมีความสามารถ ปานกลาง การกระจายของความสามารถของบุคคล ถ้านำมาเขียนกราฟจะมีลักษณะคล้ายๆ โค้งรูป ระฆังหรือที่เรียกว่า โค้งปกติ ดังนั้น การทดสอบแบบนี้จึงยึดคนส่วนใหญ่เป็นหลักในการเปรียบเทียบ โดยพิจารณาคะแนนผลการสอบของบุคคลเทียบกับคนอื่นๆ ในกลุ่ม คะแนนจะมีความหมายก็ต่อเมื่อ นำไปเปรียบเทียบกับคะแนนของบุคคลอื่นที่สอบด้วยข้อสอบฉบับเดียวกันจุดมุ่งหมายของการทดสอบ แบบนี้ ก็เพื่อกระจายบุคคลทั้งกลุ่มไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล นั่นก็คือ คนที่มีความสามารถสูง จะได้คะแนนสูง คนที่มีความสามารถด้อยกว่าก็จะได้คะแนนลดหลั่นลงมาจนถึงคะแนนต่ำสุด

2. การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ หรือการวัดผลแบบอิงเกณฑ์ ยึดความเชื่อ ในเรื่องการเรียนรู้ เพื่อรอบรู้ กล่าวคือ ยึดหลักการว่าในการเรียนการสอนนั้น จะต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดประสบความสำเร็จในการเรียน แม้ว่าผู้เรียนจะมีลักษณะแตกต่างกันก็ตามแต่ทุกคนควรได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาไปถึงขีดความสามารถสูงสุดของตน โดยอาจใช้เวลาแตกต่างกัน ในแต่ละบุคคล ดังนั้น การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ จึงมีการกำหนดเกณฑ์ขึ้น แล้วนำผลการสอบวัดของแต่ละบุคคล เทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ไม่ได้มีการนำผลไปเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ ในกลุ่ม ความสำคัญของการทดสอบแบบนี้ จึงอยู่ที่การกำหนดเกณฑ์เป็นสำคัญเกณฑ์ ในที่นี้ หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละรายวิชา ตามจุดมุ่งหมายของการสอนแต่ละบท หรือแต่ละหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ซึ่งอาจเป็นจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม หรือกลุ่มของพฤติกรรมก็ได้ จุดมุ่งหมายของการทดสอบแบบนี้ จึงเป็นการตรวจสอบดูว่าใครเรียนได้ถึงเกณฑ์ และใครยังไม่ถึงเกณฑ์ ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เช่น อาจให้มีการเรียนซ่อมเสริม เป็นต้น

บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ (2525: 16 – 17) ได้กล่าวถึง ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น เป็นแบบทดสอบที่ครูประจำวิชาสร้างขึ้นมาใช้ประเมินผลเฉพาะครั้งๆ ไป เช่น การสอบเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน การสอบ เพื่อตัดสินผลได้หรือตกเฉพาะเนื้อหาที่สอบ

2. แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นมาอย่างถูกหลักเกณฑ์ โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชาและด้านวัดผล มีการทดลองวิเคราะห์คุณภาพ และปรับปรุงกันมาเป็นขั้นๆ หลายครั้ง จนแน่ใจว่า แบบทดสอบมีคุณภาพ แบบทดสอบมาตรฐาน ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ

2.1 ตัวข้อสอบมีคุณภาพสูง และจัดพิมพ์รูปเล่มเป็นอย่างดี

2.2 คู่มือการใช้แบบทดสอบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติเกี่ยวกับการสอบได้อย่างถูกต้องตามจุดประสงค์ รายละเอียดของคู่มือจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 6 ประการ คือ

2.2.1 ระบุจุดประสงค์ของแบบทดสอบใช้วัดสมรรถภาพใด ใช้กับเด็กระดับไหน และมีลักษณะข้อสอบอย่างไร

2.2.2 ระบุคุณภาพรายข้อ และทั้งฉบับ บอกที่มาของการตรวจสอบคุณภาพว่าทดลองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มใด ก็ครั้ง และทำการปรับปรุงอย่างไร

2.2.3 ระบุวิธีดำเนินการสอบอย่างละเอียด ทั้งการเตรียมตัวก่อนสอบขณะกำลังสอบ และหลังสอบ

2.2.4 ระบุวิธีตรวจให้คะแนน และมีค่าเฉลี่ย

2.2.5 ระบุวิธีการแปลความหมายคะแนน เพื่อให้การแปลความหมายมีมาตรฐานเดียวกันหมด จะต้องสร้างตารางคะแนนเกณฑ์ปกติ

2.2.6 ระบุวิธีการนำผลไปใช้ส่วนประกอบทั้ง 6 ประการนี้ จะมีส่วนสำคัญที่สุด 2 ประการ คือวิธีดำเนินการสอบ และการแปลความหมายคะแนน จะต้องทำอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2540: 22 – 26) ได้จำแนกประเภทของแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามมิติต่างๆ ได้หลายมิติ ดังต่อไปนี้

1. จำแนกตามขอบข่ายของเนื้อหาวิชาที่วัด เช่น แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบางประเภท จะวัดเนื้อหาวิชาทางคณิตศาสตร์ หรือการสะกดคำ ขอบข่ายเนื้อหาวิชาของแบบสอบผลสัมฤทธิ์นั้น อาจกำหนดให้กว้าง หรือแคบได้ ตามปกติแล้ว ยังไม่มีมาตรฐานอ้างอิงสากลที่จะนำไปใช้ในการกำหนด เนื้อหาวิชาสำหรับแบบสอบผลสัมฤทธิ์ ผู้ใช้แบบสอบเท่านั้นที่จะต้องกำหนดเนื้อหาวิชาขึ้นเอง โดยให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสอบ ผู้สร้างแบบสอบสามารถที่จะพัฒนาแบบสอบให้มีเนื้อหาได้ ตามขอบข่ายที่ต้องการ

2. จำแนกตามลักษณะหน้าที่ทั่วไปของแบบสอบ โดยแบ่งแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ออกได้ 3 ลักษณะ คือ

2.1 แบบสอบเพื่อการสำรวจผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบสอบผลสัมฤทธิ์ที่ทำหน้าที่ในการสำรวจ ความสามารถทั่วไป ของนักเรียน โดยประเมินความรู้ในเนื้อหาวิชาหรือทักษะต่างๆ เพื่อแสดงระดับ ความสามารถของนักเรียน ดังนั้น แบบสอบเพื่อการสำรวจผลสัมฤทธิ์ จึงมักจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งใน ระดับกว้างและระดับทั่วไป และถือคะแนนรวมที่ได้จากแบบสอบเป็นตัวชี้ถึงระดับความสามารถที่วัดได้

2.2 แบบสอบเพื่อวินิจฉัยผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบสอบผลสัมฤทธิ์ที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัย เกี่ยวกับจุดเด่นและจุดด้อยขององค์ประกอบสำคัญทางด้านทักษะต่างๆ ของนักเรียนจึงสามารถแบ่ง ออกเป็นแบบสอบชุดย่อยๆ ได้อีก นอกจากนั้นคะแนนจากแบบสอบยังแยกตามองค์ประกอบที่สำคัญ ของแต่ละองค์ประกอบ

2.3 แบบสอบเพื่อวัดความพร้อม เป็นแบบสอบผลสัมฤทธิ์ซึ่งทำหน้าที่ในการวัดทักษะที่ จำเป็นสำหรับการเรียนในชั้นที่สูงขึ้น แบบสอบเพื่อวัดความพร้อมใช้สำหรับทำนายการกระทำใน อนาคต จึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการวัดความถนัดไปในตัวด้วย

3. จำแนกตามคำตอบที่ใช้ โดยทั่วไปแล้ว แบบสอบผลสัมฤทธิ์ส่วนใหญ่ที่ใช้กันมักจะเป็น แบบสอบประเภทข้อเขียน และที่ใช้กันค่อนข้างมากได้แก่ แบบสอบภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นแบบสอบที่ ต้องการให้นักเรียน หรือผู้เข้าสอบได้สาธิตทักษะของตนเอง

มัทชนี กุฎาคาร (2546: 40 – 44) กล่าวว่า ประเภทของการวัดผลการศึกษาที่มีมากมายหลายชนิด แตกต่างกันไป แล้วแต่หลักเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณา ซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. จำแนกตามลำดับก่อนและหลังการสอบ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1.1 การวัดผลโดยการที่ใช้แบบทดสอบก่อนสอน เป็นการวัดผลความรู้เดิมก่อนทำการสอน

1.2 การวัดผล โดยการใช้แบบทดสอบหลังสอน เป็นการวัดผลความรู้หลังจากที่ได้ทำการสอนไปแล้ว โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมหรือแบบทดสอบคู่ขนาน ซึ่งผลของการวัดที่ได้นั้น การวัดผลหลังสอนจะต้องได้ผลที่สูงกว่าก่อนสอน จึงจะเป็นการแสดงว่า การสอนนั้นได้ผล

2. จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวัด แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

2.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบย่อย เป็นการวัดผลระหว่างทำการสอนในแต่ละวิชา โดยจะทำการวัดผลหลังจากจบการเรียนในแต่ละหน่วยการสอน เพื่อวัดระดับความรู้และค้นหาบางจุดที่นักเรียนไม่สามารถเรียนให้รอบรู้ได้ เพื่อนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

2.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบรวม เป็นการวัดผลการเรียนรู้ครั้งละหลายๆ หน่วยการสอน หรือสิ้นสุดการเรียนการสอนวิชานั้นแล้ว เพื่อเป็นข้อมูล สำหรับการตัดสินใจตัดสินความสามารถ ของผู้เรียนในวิชานั้นๆ

3. จำแนกตามการตรวจให้คะแนน แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

3.1 การวัดผลโดยการใช้แบบทดสอบแบบอัตนัย เป็นการวัดผลการใช้ความสามารถในการใช้ภาษา ใช้ความคิด การแสดงออกทางอารมณ์ ทัศนคติและอื่นๆ ให้ออกมาภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งการตรวจให้คะแนนของผู้ตรวจแต่ละคน จะได้ไม่ตรงกัน ด้วยสาเหตุที่มีความคิดเห็น หรือการตัดสินใจของผู้ตรวจเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

การวัดผล โดยการใช้แบบทดสอบแบบปรนัย เป็นการวัดผลที่กำหนดคำตอบออกมาให้เลือกหรือกำหนดขอบเขตของคำถามมาให้ตอบสั้นๆ เช่น ให้เลือกตอบทางใดทางหนึ่ง ถูกหรือผิด จริงหรือไม่จริง ใช่หรือไม่ใช่ หรือให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดมาตอบ หรือให้จับคู่คำตอบกับคำถามที่มีความสัมพันธ์กัน หรือให้เติมคำตอบข้อความสั้นๆ ลงในช่องว่างให้สมบูรณ์ เป็นต้น ซึ่งการตรวจให้คะแนนของผู้ตรวจแต่ละคนจะตรงกัน

4. จำแนกตามลักษณะการแปลความหมายของคะแนน แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

4.1 การวัดผลโดยการใช้แบบทดสอบแบบอิงกลุ่ม เป็นการวัดผลในลักษณะการนำคะแนนมาเปรียบเทียบกับในกลุ่มว่า อยู่ ณ ตำแหน่งใด เมื่อเทียบกับคนอื่นๆ โดยใช้แบบทดสอบชนิดเดียวกัน

4.2 การวัดผลโดยการใช้แบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์ เป็นการวัดผล โดยใช้หลักเกณฑ์ภายนอกมาเป็นจุดเปรียบเทียบ คือ เป็นการวัดในลักษณะของการนำคะแนนไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดโดยไม่สนใจกับคะแนนของคนอื่นๆ

5. จำแนกตามจำนวนผู้เข้าสอบ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

5.1 การวัดผลโดยการใช้แบบทดสอบรายบุคคล เป็นการวัดผลในลักษณะตัวต่อตัว คือ มีครู 1 คน ทำการวัดผลนักเรียนทีละคน อาจจะเป็นการสอบสัมภาษณ์ หรือสอบปากเปล่า

5.2 การวัดผลโดยการใช้แบบทดสอบรายกลุ่ม เป็นการวัดผลในลักษณะที่ใช้กันในปัจจุบันคือ มีครู 1 คน ทำการวัดผลนักเรียนหลายๆ คน

6. จำแนกตามเวลาที่ใช้ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

6.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบแบบใช้ความเร็ว เป็นการวัดผลที่กำหนดเวลาให้ทำน้อยมาก และมีจำนวนข้อมากข้อ แต่มักจะเป็นข้อที่ง่าย ๆ เนื่องจากต้องการความเร็วในการทำ

6.2 การวัดผล โดยใช้แบบทดสอบแบบให้เวลาเต็มที่ เป็นการวัดผลที่ไม่กำหนดเวลา ผู้สอบสามารถทำจนกระทั่งคิดว่า ไม่สามารถจะทำต่อไปได้อีกแล้ว ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงระดับความสามารถสูงสุดของบุคคลนั้น

7. จำแนกตามรูปแบบของข้อสอบ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

7.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบที่ให้เขียนตอบเอง เป็นการวัดผลที่ประกอบด้วยข้อสอบเติมคำ บรรยาย ความเรียง

7.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบที่มีคำตอบให้เลือก เป็นการวัดผลที่ประกอบด้วยข้อสอบถูก ผิด จับคู่ เลือกตอบ

8. จำแนกตามลักษณะการตอบ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

8.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบแบบปฏิบัติ เป็นการวัดผลภาคปฏิบัติทั้งหลาย เช่น วิชาพลศึกษา การฝีมือ การแสดงละคร เป็นต้น

8.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบปากเปล่า เป็นการวัดผลรายบุคคล เช่น การสอบสัมภาษณ์ การสอบอ่าน การสอบฟังเสียง เป็นต้น

8.3 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบแบบเขียนตอบ เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากการสอบปากเปล่า โดยวัดผลเป็นกลุ่มให้เขียนตอบ จะใช้เวลาสอบน้อยลง

9. จำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์ แบ่งได้ 4 ประเภท คือ

9.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบเพื่อจัดอันดับ เป็นการวัดผล เพื่อดูระดับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลว่าอยู่ตำแหน่งใด เพื่อประโยชน์ในการจำแนกแยกประเภทแยกกลุ่มตามความสามารถนั้นๆ

9.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบเพื่อวินิจฉัย เป็นการวัดผลเพื่อค้นหาความบกพร่องของนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

9.3 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบเพื่อพยากรณ์ เป็นการวัดผลเพื่อทำนาย คาดคะเน ความรู้ ความสามารถ ความสำเร็จในอนาคต เพื่อประโยชน์ในการแนะแนววิชาเลือกวิชาที่พินิจพิจารณา

9.4 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบเพื่อคัดเลือก เป็นการวัดผล เพื่อดูระดับความรู้ความสามารถที่สูงๆ เพื่อประโยชน์ในการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณภาพในการเข้าเรียน หรือเข้าทำงาน

10. จำแนกตามกระบวนการในการสร้าง แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

10.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเฉพาะคราว เพื่อใช้ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

10.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นด้วยกระบวนการที่มีการนำไปทดลองสอบหลายครั้ง แล้วนำผลมาวิเคราะห์ห้ด้วยวิธีการทางสถิติ แล้วปรับปรุงให้มีคุณภาพดี มีความเป็นมาตรฐาน

11. จำแนกตามจุดมุ่งหมายของผลการวัด แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

11.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

11.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดความถนัด เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดสมรรถภาพพื้นฐาน อันเป็นความสามารถทางสติปัญญาของบุคคล

11.3 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล ซึ่งเป็นผลรวมมาจากความรู้ ความคิด อารมณ์ การปรับตัวความสนใจ และทัศนคติ

12. จำแนกตามสมรรถภาพที่จะวัด แบ่งได้ 6 ประเภท คือ

12.1 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความเจริญงอกงามของความรู้ในการเรียน

12.2 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดเชาวน์ปัญญา เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดสมรรถภาพสมองด้านต่างๆ

12.3 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดความถนัด เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความถนัดทางด้านวิชาการต่างๆ หรือความถนัดพิเศษ ความถนัดเฉพาะของบุคคล

12.4 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล

12.5 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดเจตคติ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดทัศนคติทางสังคม เชื้อชาติ การเมือง ศีลธรรม หรือศาสนา

12.6 การวัดผลโดยใช้แบบทดสอบวัดความสนใจ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความสนใจในเรื่องต่างๆ ของบุคคล เช่น ความสนใจในอาชีพประมง

จากข้อความข้างต้นจึงสรุปได้ว่า แบบทดสอบที่ใช้ในปัจจุบันมีหลายชนิดแต่ละชนิดก็มีจุดมุ่งหมายในการทดสอบแตกต่างกัน ดังนั้น ในการนำแบบทดสอบไปใช้ต้องระมัดระวังว่า เลือกใช้แบบทดสอบได้ถูกต้องเหมาะสมกับสิ่งที่เราต้องการหรือไม่ การจำแนกประเภทของแบบทดสอบจึงช่วยให้สามารถเข้าใจและเลือกใช้แบบทดสอบได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

3.4 ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พิตร ทองชั้น (2524: 60 – 61) ได้กล่าวถึง กระบวนการในการสร้างแบบทดสอบว่าการสร้างแบบทดสอบ จะต้องมีการวางแผนในการสร้างอย่างมีขั้นตอน เพื่อช่วยให้การสร้างแบบทดสอบมีประสิทธิภาพ โดยมีลำดับขั้นตอนในการวางแผน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมาย โดยต้องกำหนดให้ชัดเจนและแน่นอนในเรื่องใด อย่างไร เช่น สร้างแบบทดสอบในเรื่องใด และมีการกำหนดน้ำหนักคะแนน และควรทราบกลุ่มนักเรียนที่จะทดสอบว่าเก่ง – อ่อนเพียงใด เพื่อจะได้ใช้เป็นเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน และควรมีการกำหนดวันเวลาในการสอบให้พอเหมาะกับกลุ่มสอบ

2. ขึ้นเตรียม เช่น เตรียมหลักสูตร เนื้อหาวิชาตลอดจนตำราหนังสือแบบเรียนรวมถึงต้องการวิเคราะห์หลักสูตร และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้การทำแบบทดสอบ เช่น กระดาษคำตอบและครูผู้สอน ต้องเลือกแบบและชนิดของข้อทดสอบ เช่น จะใช้แบบเลือกตอบ แบบเรียงความหรือแบบผสม

3. ขึ้นลงมือปฏิบัติ ได้แก่ ขึ้นลงมือปฏิบัติกรเขียนข้อสอบตามที่กำหนดไว้ สิ่งที่ต้องยึดถือคือหลักและวิธีการสร้างแบบทดสอบที่ดี ถ้าเกิดข้อสอบข้อใดเกิดปัญหา ควรมีการพูดคุยกับเพื่อนครู หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผล ทางด้านเนื้อหาวิชานั้นๆ

4. ขึ้นตรวจสอบ ควรมีการตรวจตราข้อสอบว่ามีข้อบกพร่อง ดี – ไม่ดีอย่างไรโดยนำมาเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ข้อสอบหลังจากที่ได้ทดสอบกับนักเรียนแล้ว

5. ขึ้นจัดพิมพ์ สิ่งที่ต้องคำนึง ได้แก่ รูปเล่มต้องจัดให้เรียบร้อย พิมพ์ให้สะอาดตัวอักษรไม่ผิดพลาด คำชี้แจงในข้อสอบต้องชัดเจน และต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวนข้อสอบเวลา คะแนนเต็ม

บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์ (2525: 22 – 29) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ ว่า มีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

1. ขึ้นวางแผนการสร้างแบบทดสอบ การวางแผนสร้างแบบทดสอบต้องพิจารณาถึงสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ

1.1 จุดประสงค์ของการนำแบบทดสอบไปใช้ หลักการสำคัญ คือ การนำแบบทดสอบไปใช้จะต้องสัมพันธ์อยู่กับการสอน เช่น สอบเพื่อตรวจสอบความรู้เดิม สอบก่อนทำการสอน การสอบเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และวินิจฉัยข้อบกพร่องของข้อสอบในระหว่างการดำเนินการสอน และการสอบเพื่อสรุปผลการเรียน ดังนั้น จุดประสงค์ของการนำแบบทดสอบไปใช้จึงแบ่งได้เป็น 4 จุดประสงค์ คือ

1.1.1 ใช้ตรวจสอบความรู้เดิม ก่อนที่จะเริ่มต้นการสอน เพื่อพิจารณาว่าถ้านักเรียนยังขาดความรู้พื้นฐาน ก็จำเป็นต้องทำการสอนเสริมเสียก่อน แต่ถ้านักเรียนมีความรู้พื้นฐานเพียงพอ ก็พิจารณาต่อไปว่า นักเรียนมีระดับความสามารถสูงต่ำเพียงใด เพื่อจัดกลุ่มการเรียนและเลือกวิธีการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน

1.1.2 ใช้ตรวจสอบความก้าวหน้า และปรับปรุงการเรียนการสอน โดยจะทำการสอบ ในระหว่างดำเนินการสอนเป็นระยะๆ

1.1.3 ใช้วินิจฉัยผู้เรียน เพื่อหาสาเหตุข้อบกพร่องของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

1.1.4 ใช้สรุปผลการเรียน เพื่อตัดสินผลการเรียนว่านักเรียนควรได้เกรดอะไร สอบผ่านหรือไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

1.2 เนื้อหาวิชาและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด ซึ่งได้มาจากทฤษฎีหลัก สูตร ซึ่งเป็น กระบวนการในการจำแนกแยกแยะว่าวิชานั้นๆ มีหัวข้อเนื้อหาสาระที่สำคัญอะไรบ้าง มีจุดประสงค์ที่ จะก่อให้เกิดพฤติกรรมอะไรบ้าง ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎี 2 อย่าง คือ

1.2.1 ทฤษฎีเนื้อหาวิชา ซึ่งต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ของเนื้อหา ความยากง่ายของเนื้อหา ขนาดความยาวของเนื้อหา เวลาที่ใช้สอน

1.2.2 ทฤษฎีจุดประสงค์ เป็นการจำแนกและจัดหมวดหมู่พฤติกรรมที่ต้องการ ปลูกฝัง หรือต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยใช้เนื้อหาวิชาเป็นสื่อ นำ ทฤษฎีจุดประสงค์ ซึ่งควร ดำเนินการดังนี้ รวบรวมจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชาทั้งหมด จากหลักสูตร และคู่มือครู หลังจากนั้น จึง เขียนพฤติกรรมที่สำคัญของแต่ละจุดประสงค์ทั้งหมด และนิยามความหมายของพฤติกรรมดังกล่าว

การสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร หรือตารางลักษณะเฉพาะ เป็นตารางสองมิติ มิติที่ หนึ่ง เป็นจุดประสงค์การสอน ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมด้านต่างๆ และมิติที่สอง เป็นหัวข้อเนื้อหา ใน แต่ละหัวข้อเนื้อหาและพฤติกรรม จะกำหนดคะแนนน้ำหนักความสำคัญไว้ ซึ่งคะแนนน้ำหนัก ความสำคัญนี้ จะนำมาใช้ในการเขียนข้อสอบว่า ต้องเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมในหัวข้อเนื้อหาวิชาใด มากน้อยเพียงใดวิธีกำหนดน้ำหนักความสำคัญ และจำนวนข้อสอบทำได้ ดังนี้

1. กำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละหัวข้อเนื้อหา โดยพิจารณาจากเวลาที่ใช้สอน ในแต่ละหัวข้อเนื้อหา

2. กำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละพฤติกรรม โดยพิจารณาจากความสำคัญของ จุดประสงค์ที่ใช้สอน

3. กำหนดจำนวนข้อที่จะใช้สอบทั้งหมด โดยพิจารณาจากจุดประสงค์ของการนำ แบบทดสอบไปใช้

4. คำนวณจำนวนข้อสอบในแต่ละหัวข้อเนื้อหา โดยคิดจากน้ำหนักความสำคัญ

5. คำนวณจำนวนข้อสอบในแต่ละหัวข้อเป็นรายพฤติกรรม โดยคิดจากน้ำหนัก

ความสำคัญของแต่ละพฤติกรรม

2. ขั้นตอนเตรียมงานและเขียนข้อสอบ ควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

2.1 เตรียมแบบทดสอบฉบับยกร่าง โดยเขียนจากตารางวิเคราะห์หลักสูตรแล้วนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข การเขียนข้อสอบต้องเลือกชนิดข้อสอบ และรูปแบบคำถามให้เหมาะสมและควรเขียนข้อสอบให้มากกว่าข้อสอบที่ต้องการจริง โดยเผื่อไว้ประมาณ 25 – 50%

2.2 ควรเขียนข้อสอบให้ยากพอเหมาะ ข้อสอบถูกผิดควรมีคนตอบถูก 75% ข้อสอบเลือกตอบ 5 ตัวเลือกควรมีคนตอบถูก 60% ข้อสอบเติมคำควรมีคนตอบถูก 50%

2.3 เมื่อเขียนข้อสอบเสร็จแล้ว ควรนำกลับมาพิจารณาข้อบกพร่องต่างๆ เช่น คำถามต้องไม่กำกวม ไม่คลุมเครือ ไม่ผิดหลักภาษา ไม่ยากและซับซ้อนเกินไป

2.4 ควรเขียนข้อสอบให้เนื้อหาบังคับคำตอบ มากกว่าใช้ฟอร์มข้อความบังคับตอบ เช่น การใช้คำว่า อาจจะ บางที จะมีโอกาสเป็นคำตอบมากกว่าผิด

2.5 ควรจัดข้อสอบให้เป็นหมวดหมู่ตามประเภทของข้อสอบ

2.6 ควรสร้างข้อสอบแบบระดมพลังมากกว่าแบบเร่งรีบ

2.7 อย่าจัดข้อสอบให้มีข้อถูกเรียงกันอย่างเป็นระบบ

2.8 ควรออกแบบข้อสอบให้มีวิธีตอบที่สะดวกและง่ายต่อการตรวจให้คะแนน

2.9 ควรเขียนคำสั่งหรือคำชี้แจงให้ละเอียด และชัดเจน

2.10 ควรระลึกอยู่เสมอว่า พฤติกรรมทุกพฤติกรรม ไม่สามารถวัดด้วยข้อสอบเพียงข้อเดียว หรือฟอร์มเดียว

2.11 หลีกเลี่ยงข้อสอบแบบถูกผิด เพราะมีโอกาสเดาตอบถูกได้ง่าย

3. ขั้นตอนทดลองสอบ เมื่อเขียนข้อสอบและจัดพิมพ์เรียบร้อยแล้วก็นำไปทดลองสอบเพื่อนำผลมาแก้ไขปรับปรุงข้อสอบซึ่งมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่จะนำไปทดลองสอบให้นักเรียนทั้งคนเก่งกลาง และอ่อนคนละกันไป

3.2 กำหนดเวลาที่ใช้สอบให้เหมาะสมกับจำนวนข้อสอบ สำหรับแบบทดสอบที่สร้างขึ้นครั้งแรกจะพิจารณาเวลาที่ให้ทำข้อสอบ จากเวลาที่นักเรียน 90% ทำแบบทดสอบเสร็จเป็นการหมดเวลาสอบ

3.3 การคุมสอบต้องพยายามจูงใจให้นักเรียนมีสมาธิ และพยายามทำแบบทดสอบ อย่างเต็มความสามารถ เพราะถ้านักเรียนรู้ว่าการทดลองสอบนี้ จะไม่มีผลต่อการสอบได้สอบตก อาจทำให้นักเรียนตอบแบบทดสอบอย่างขอไปที ซึ่งจะส่งผลต่อคะแนนที่จะนำมาประเมินผล ข้อสอบได้

3.4 ครูต้องเตรียมตัวล่วงหน้าในการคุมสอบ อย่าให้มีสิ่งผิดพลาดใดๆ เกิดขึ้นและการคุมสอบครูควรวางท่าทางให้มีความเป็นกันเองให้มากที่สุด

3.5 สถานการณ์ทดสอบ ต้องทำให้เหมาะสมที่สุด ห้องสอบต้องปราศจากเสียงรบกวนใด ทั้งสิ้น ต้องมีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทสะดวก ที่นั่งสอบเหมาะสม

4. ชั้นประเมินผลแบบทดสอบ เป็นการตรวจสอบแบบทดสอบมีคุณภาพหรือไม่โดยพิจารณาตามคุณลักษณะที่ดีของแบบทดสอบ 10 ประการ คือ

4.1 ความแม่นยำตรง หมายถึง แบบทดสอบสามารถวัดพฤติกรรมได้ตรงตามที่ระบุไว้ในจุดประสงค์ และตามที่ทำการสอนจริง

4.2 ความเชื่อมั่น หมายถึง แบบทดสอบให้ผลการทดสอบสอดคล้องตรงกันทุกครั้ง

4.3 อำนาจจำแนก หมายถึง ข้อสอบที่แบ่งแยกคนเก่งอ่อนออกจากกันได้กล่าวคือ คนเก่งจะตอบถูก คนอ่อนจะตอบผิด

4.4 ความยากง่าย หมายถึง จำนวนเปอร์เซ็นต์ผู้ตอบถูก โดยทั่วไปแล้วความยากง่ายที่เหมาะสมจะมีคนครึ่งหนึ่งตอบถูก

4.5 ความเป็นปรนัย หมายถึง ข้อสอบที่มีคำถามชัดเจนและการให้คะแนนชัดเจน

4.6 ความเฉพาะเจาะจง หมายถึง คนที่มีความสามารถเฉพาะเรื่องนั้น จะตอบข้อสอบข้อนั้นถูก แต่ถ้ามีความสามารถทั่วไปจะตอบข้อสอบไม่ถูก

4.7 ประสิทธิภาพ หมายถึง แบบทดสอบที่ใช้เวลาน้อยระยะเวลาการสร้างการดำเนินการสอบ การตรวจให้คะแนน แต่ให้ผลการสอบถูกต้อง

4.8 ความสมดุล หมายถึง แบบทดสอบสามารถวัดได้ครอบคลุม ตามจุดประสงค์และเนื้อหา มีสัดส่วนจำนวนข้อสอดคล้องตามตารางวิเคราะห์หลักสูตร

4.9 ความยุติธรรม หมายถึง แบบทดสอบมีความชัดเจนไม่คลุมเครือ และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีโอกาสที่จะตอบถูกได้เท่ากัน

4.10 ความเหมาะสมของเวลา หมายถึง แบบทดสอบกำหนดเวลาให้เพียงพอในการตอบข้อสอบจนเสร็จ

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ มีขั้นตอนสำคัญ คือ ขั้นวางแผน ขั้นเตรียม ขั้นทดลองสอบ และชั้นประเมินผลแบบทดสอบ กระบวนการนี้ จะทำติดต่อกันไปเรื่อยๆ จนกว่าจะได้คุณภาพแบบทดสอบตามที่ต้องการ การวางแผนสร้างแบบทดสอบ นับว่า เป็นขั้นสำคัญมาก เพราะจะเป็นตัวกำหนดการเขียนข้อสอบให้ถูกต้องตั้งแต่แรก ดังนั้น ตารางวิเคราะห์หลักสูตร จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องสร้างขึ้นก่อนที่จะทำการสร้างแบบทดสอบทุกครั้ง

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ลัดดา ไชวพันธ์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทยด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนด้วยวิธีทางกระบวนการวิทยาศาสตร์กับวิธีการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาษาไทย ด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลาง และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีสอนตามคู่มือครูอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ฉันทนา การสะอาด (2547: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยใช้แผนการสอนอ่านเชิงวิเคราะห์จำนวน 1 ชุด ชุดการสอนให้ความรู้เกี่ยวกับข้อปฏิบัติในการอ่านเชิงวิเคราะห์จำนวน 1 ชุด แบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ จำนวน 6 ชุดและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้น จำนวน 1 ฉบับ ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และนักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุลีพร ฤทธิเดช (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชนิดของคำในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ และไม่ใช่แผนที่ความคิด (Mind Mapping) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนกับหลังเรียน ของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้แผนที่ความคิด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนของกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้ แผนที่ความคิด มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระดับของค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชนิดของคำในภาษาไทยที่จัดการเรียนรู้ โดยใช้แผนที่ความคิดของกลุ่มทดลองอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 และกลุ่มควบคุมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24

นพนภา อีอกด้วง (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำและหน้าที่ของคำในภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD กับการสอนแบบปกติ มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอน โดยการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศาลาติ๊กวิทยา อำเภอ กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 48 คน ผลจากการศึกษา พบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องคำและหน้าที่ของคำในภาษาไทยของนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD กับนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือกันเทคนิค STAD สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ

ปัทมา ไตรคุป (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกดคำ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับวิธีสอนตามคู่มือครู และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอน โดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสารสิทธิ์พิทยาลัยอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 80 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ t-test แบบอิสระ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความคงทนทางการเรียนภาษาไทย และใช้วิธีหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มที่สอนโดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือ สูงกว่ากลุ่มที่สอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความคงทนทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มที่สอนโดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับกลุ่มที่สอนตามคู่มือครูไม่แตกต่างกัน

3. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอน โดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือส่วนใหญ่อยู่ในระดับเห็นด้วย

สุนันท์ กล่อมฤทธิ์ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา ท 32101 ภาษาไทย เรื่อง ชวนช่างชวนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เป็นงานวิจัยกึ่งทดลองมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนแบบบูรณาการ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเสนา “เสนาประสิทธิ์” อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 60 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ วิชาภาษาไทย แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติวิชาภาษาไทย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ท 32101 ภาษาไทย ไม่แตกต่างกัน และมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับดี

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สรุปได้ว่า การใช้รูปแบบการสอน กลวิธีการคิด กลวิธีการสอน และเนื้อหาการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาทักษะ การอ่าน และการเรียนรู้ของนักเรียนได้สูงขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 11 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 550 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 45 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน แบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

1. การสร้างและหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

1.1 ขั้นตอนในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1.1 ศึกษารายละเอียดของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คู่มือการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยและหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน

1.1.2 ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ขั้นตอนการทำหนังสือสำหรับเด็ก พัฒนาการและความสนใจในการอ่านหนังสือเด็ก รวมถึงการประเมินคุณค่าของหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

1.1.3 ศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีขุนช้างขุนแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนจากเอกสารและหนังสือต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

1.1.4 เขียนนิยามปฏิบัติการของ การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ดังนี้

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน แบ่งออกเป็น 8 หน่วย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และส่งเสริมทักษะการอ่านของนักเรียนให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น แต่ละหน่วยประกอบด้วย คำนำ คำชี้แจงการใช้แบบฝึกทักษะ แบบฝึกหัด และแบบทดสอบหลังเรียน โดยมีหลักในการกำหนดกรอบเนื้อหาเพื่อพัฒนาเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังนี้

1. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังมีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. เนื้อหาเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน
3. ภาษาที่ใช้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
4. เนื้อหาเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน
5. เนื้อหามีความถูกต้องไม่ขัดกับหลักศีลธรรม

1.1.5 นำกรอบเนื้อหาที่กำหนด มาพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน จำนวน 8 หน่วย ใช้เวลาในการเรียนชุดละ 2 คาบ ดังนี้

หน่วยที่ 1 ขุนช้างขุนแผน

หน่วยที่ 2 ประเพณีการเกิด

หน่วยที่ 3 ประเพณีโกนจุก

หน่วยที่ 4 ประเพณีบวช

หน่วยที่ 5 ประเพณีทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ

หน่วยที่ 6 ประเพณีแต่งงาน

หน่วยที่ 7 ประเพณีทำศพ

หน่วยที่ 8 คุณค่าของประเพณีไทย

โดยแต่ละหน่วยมีความเหมาะสมของเนื้อหา ดังนี้

หน่วยที่ 1 ขุนช้างขุนแผน

เนื้อหาในหน่วยที่ 1 นำเสนอเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตลอดจนเนื้อเรื่องย่อวรรณคดีขุนช้างขุนแผน

หน่วยที่ 2 ประเพณีการเกิด

เนื้อหาในหน่วยที่ 2 นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีการเกิด โดยหยิบยกคำประพันธ์ที่แสดงถึงประเพณีการเกิด ประกอบรูปภาพ

หน่วยที่ 3 ประเพณีโกนจุก

เนื้อความในหน่วยที่ 3 นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีโกนจุก โดยหยิบยกคำประพันธ์ที่แสดงถึงประเพณีโกนจุก ประกอบรูปภาพ

หน่วยที่ 4 ประเพณีบวช

เนื้อหาในหน่วยที่ 4 นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีบวช โดยหยิบยกคำประพันธ์ที่แสดงถึงประเพณีบวช ประกอบรูปภาพ

หน่วยที่ 5 ประเพณีทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ

เนื้อความในหน่วยที่ 5 นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ โดยหยิบยกคำประพันธ์ที่แสดงถึงประเพณีทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ ประกอบรูปภาพ

หน่วยที่ 6 ประเพณีแต่งงาน

เนื้อหาสาระในหน่วยที่ 6 นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีแต่งงาน โดยหยิบยกคำประพันธ์ที่แสดงถึงประเพณีแต่งงาน ประกอบรูปภาพ

หน่วยที่ 7 ประเพณีทำศพ

เนื้อหาในหน่วยที่ 7 นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีทำศพ โดยหยิบยกคำประพันธ์ที่แสดงถึงประเพณีทำศพ ประกอบรูปภาพ

หน่วยที่ 8 คุณค่าของประเพณีไทย

เนื้อความในหน่วยที่ 8 นำเสนอเกี่ยวกับคุณค่าของประเพณีที่กล่าวมาในหน่วยที่ 1-7 ซึ่งให้เห็นประโยชน์ของการศึกษาประเพณีไทย โดยเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมไทย โดยถ่ายทอดผ่านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของชนชาติไทยสมัยก่อน

1.1.6 สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ตามหลักเกณฑ์และวิธีการของ บันลือ พฤกษะวัน โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1.1.6.1 ลักษณะรูปเล่ม ขนาดรูปเล่มใหญ่สุดมีขนาด 10" x 13" และขนาดเล็กสุด มีขนาด 5" x 8" การเย็บเล่ม เข้าปกควรมั่นคงแข็งแรงทนทานต่อการใช้ การจัดหน้าชัดเจน มีช่องว่างดูสวยงาม ลักษณะตัวอักษรเรียบไม่มีการผิดพลาดในการพิมพ์ตัวอักษร มีภาพประกอบเพื่อดึงดูดใจและช่วยสร้างความเข้าใจ

1.1.6.2 การวางโครงเรื่อง แต่ละโครงของประเพณีต่างๆ นั้นวางให้สัมพันธ์กับพื้นฐานและประสบการณ์ของเด็ก โดยใช้บรรยายโวหารที่มีเนื้อหาสืบเนื่องเป็นเรื่องราวและมีเหตุผลเป็นไปตามที่มาและเป็นไปตามความเป็นจริงของประเพณีนั้นๆ มุ่งสอนให้เกิดความรู้สึกนึกคิดไปในตัว ซึ่งจะช่วยพัฒนาในด้านความสนใจ และชี้ให้เห็นถึงลักษณะของคุณธรรมทั้งในด้านความรัก ความสามัคคี และความเพียรพยายาม

1.1.6.3 การใช้ภาษา เหมาะกับวัย เข้าใจง่าย เป็นภาษาที่นิยมใช้ในสังคม

1.1.6.4 การจัดภาพ วางภาพให้สอดคล้องกับเนื้อหา

1.1.7 นำหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมด้านเนื้อหา และนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

1.1.8 นำหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน ที่ได้ปรับปรุงแล้วไปเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมในด้านเนื้อหา ด้านภาษาที่ใช้ ด้านการจัดรูปเล่มและการพิมพ์ ด้านการใช้ภาพประกอบ และด้านคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพหนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำเพื่อให้ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ถูกต้องเหมาะสม ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับดี

1.2 การหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ในการหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมนำหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่ได้ปรับปรุงแล้วไปเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมในด้านเนื้อหา ด้านภาษาที่ใช้ ด้านการจัดรูปเล่ม และการพิมพ์ ด้านการใช้ภาพประกอบ และด้านคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับ โดยใช้แบบประเมินคุณภาพหนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำเพื่อให้ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ถูกต้องเหมาะสม ในการหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบประเมินคุณภาพหนังสือ สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาบทเรียน มีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างแบบประเมินที่ใช้ในการวิจัย

1.2.2 พิจารณาหัวข้อปัญหาและจุดมุ่งหมายเพื่อทราบว่าต้องการข้อมูลอะไรบ้าง

1.2.3 สร้างแบบประเมินสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา การประเมินเป็นข้อความที่มีมาตราส่วนประกอบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

1.2.4 นำแบบประเมินที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อทำการตรวจสอบและนำไปปรับปรุงแก้ไข

1.2.5 นำแบบประเมินที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยมีรายละเอียดดังนี้

แบบประเมินคุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

คำชี้แจง โปรดประเมินและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมรวมทั้งข้อวิจารณ์ สำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข โดยขอความกรุณาเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความคิดเห็น ตามแนวความคิดของท่าน โดยกำหนดรายการประเมินคุณภาพหนังสือไว้ดังนี้

รายการประเมินคุณภาพหนังสือ	ระดับคะแนนที่ได้				
	5	4	3	2	1
1. ด้านเนื้อหา 1.1 เนื้อหาเหมาะสมกับวัยและระดับความรู้ของผู้อ่าน 1.2 การจัดลำดับเนื้อหาที่มีความเหมาะสมและต่อเนื่อง 1.3 ความยาวของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม 1.4 เนื้อหามีส่วนช่วยให้เข้าใจประเพณีไทยในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน 1.5 เนื้อหามีส่วนปลูกฝังให้รักและภูมิใจในประเพณีของไทย 1.6 ผู้อ่านได้รับความรู้เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน 1.7 ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินจากการอ่าน 1.8 ผู้อ่านสรุปใจความสำคัญของประเพณีในวรรณคดีขุนช้างขุนแผนได้					
2. ด้านภาษาที่ใช้ 2.1 ภาษาที่ใช้อ่านเข้าใจง่าย 2.2 ภาษาที่ใช้มีความเหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้อ่าน 2.3 ภาษาที่ใช้สื่อความหมายได้ชัดเจน 2.4 ภาษาที่ใช้น่าสนใจชวนติดตาม					
3. ด้านการจัดรูปเล่มและการพิมพ์ 3.1 ขนาดและความหนาของหนังสือสามารถจับถือได้สะดวก 3.2 รูปเล่มภายนอกสวยงามและน่าสนใจ 3.3 ตัวอักษรที่พิมพ์สวยงาม อ่านง่ายและชัดเจนเหมาะสมกับวัยผู้อ่าน 3.4 การจัดวางหน้าหนังสือและขนาดตัวอักษรเหมาะสม					
4. ด้านการใช้ภาพประกอบ 4.1 ภาพประกอบสวยงามและสอดคล้องกับเนื้อหา 4.2 ภาพประกอบดึงดูดใจให้อยากอ่านเนื้อหา 4.3 การจัดวางภาพประกอบมีความเหมาะสม					

(ต่อ)

รายการประเมินคุณภาพหนังสือ	ระดับคะแนนที่ได้				
	5	4	3	2	1
5. ด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ 5.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีหนังสืออ่านเพิ่มเติมประเภทร้อยแก้ว 5.2 นักเรียนได้ฝึกทักษะทางภาษาไทยและมีทักษะในการอ่านบทร้อยแก้ว 5.3 ช่วยปลูกฝังให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของประเพณีไทย 5.5 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้จากการอ่าน 5.6 เป็นแนวทางหรือตัวอย่างให้ครูหรือผู้สนใจในการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียน					
รวม					

แบบประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแนวคิดของ ธีรภิญญา นาคหอม (2545: 52) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (RatingScale) 5 ระดับ ตามแนวของ ลิเคอร์ท (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 107) มีรายละเอียดของระดับคะแนนดังนี้

ระดับคะแนน 5 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

ระดับคะแนน 4 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

ระดับคะแนน 3 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้

ระดับคะแนน 2 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับควรปรับปรุง

ระดับคะแนน 1 หมายถึง หนังสือมีคุณภาพอยู่ในระดับใช้ไม่ได้

นำคะแนนที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาพิจารณาค่าเฉลี่ยเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการยอมรับคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.51 – 5.00 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 – 4.50 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับดี

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.51 – 3.50 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 – 2.50 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้

คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 – 1.50 หมายถึง ผลการประเมินอยู่ในระดับต้องปรับปรุง

เกณฑ์ในการยอมรับว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพหรือไม่ ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

1.3 ดำเนินการวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นเตรียมการ

1. ดำเนินการทดลองโดยติดต่อครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและครูที่เกี่ยวข้อง
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์
ในการทดลอง

2. จัดตารางเวลาในการทดลอง โดยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552
ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 18 คาบ คาบละ 50 นาที สัปดาห์ละ 2 คาบ

3. จัดสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ใน
วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ขั้นทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดี
เรื่องขุนช้างขุนแผน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลอง ดังนี้

1. ขั้นทดลองรายบุคคล นำหนังสืออ่านเพิ่มเติม ที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา
2552 จำนวน 3 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับเก่ง ปานกลาง
อ่อน อย่างละ 1 คน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรม
และตรวจแบบทดสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2. ขั้นทดลองกลุ่มเล็ก นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผ่านการทดลองครั้งที่ 1 ไปทดลองใช้กับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2
ปีการศึกษา 2552 จำนวน 15 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง จากนักเรียนที่มีผลการเรียนเก่ง ปานกลาง
และอ่อน อย่างละ 5 คน โดยเริ่มจากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน ทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนและทำ
แบบฝึกหัดหลังเรียนใช้ขั้นตอนและวิธีการเหมือนการทดลองครั้งที่ 1

3. ขั้นทดลองภาคสนาม นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผ่านการทดลองครั้งที่ 2 ไปปรับปรุงอีกครั้ง
แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสือ
อ่านเพิ่มเติม ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนที่ได้จากการทำแบบทดสอบ
ระหว่างเรียนเรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนที่ได้จากการทำแบบทดสอบ
หลังเรียนเรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80

เมื่อพิจารณาข้อมูล 80 ตัวแรก และ 80 ตัวหลัง ถ้าได้เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ถือว่าเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม ที่ยังไม่มีคุณภาพ ต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป

4. ชั้นทดลอง ผู้วิจัยนำหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 45 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจริง

2. การสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ในการสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบ จากเอกสารคำสอน การสร้างแบบทดสอบของบุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ (2525)
2. วิเคราะห์เนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของบทเรียนที่ใช้ในการทดลองเพื่อนำมาเขียนแบบทดสอบ
3. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 60 ข้อ เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว เกณฑ์การให้คะแนนข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบเกิน 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน
4. นำแบบทดสอบที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข
5. นำแบบทดสอบไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถามและความเหมาะสมทางภาษาที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนนโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีระดับการประเมิน 3 ระดับ ดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถาม ในหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ดังนี้

แบบประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) สำหรับผู้เชี่ยวชาญหนังสืออ่านเพิ่มเติม
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

คำชี้แจง โปรดประเมินและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม รวมทั้งข้อวิจารณ์สำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข โดยขอความกรุณาเขียนเครื่องหมาย ลงในระดับความคิดเห็นของท่านโดยกำหนดไว้ดังนี้

+1	หมายถึง	ตรงตามจุดประสงค์
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
-1	หมายถึง	ไม่ตรงตามจุดประสงค์

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			หมายเหตุ
	+1	0	-1	
ความสอดคล้องของเนื้อหากับจุดประสงค์				
ความถูกต้องของเนื้อหา				
เนื้อหามีความต่อเนื่องกัน				
ความชัดเจนของการอธิบายเนื้อหา				
ภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้เรียน				
ความยากง่ายเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน				
ความเหมาะสมของจำนวนข้อคำถามในแต่ละหน่วย				
ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้				
ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์				
ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาและการนำไปใช้				
รวม				

ข้อเสนอแนะและข้อวิจารณ์

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

6. นำค่าการพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) โดยใช้สูตรของโรวินลลีและแฮมเบลตัน (ลัวิน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2539: 248 – 249; อ้างอิงจาก Rowinelli; & Mableton. 1977) การพิจารณาค่า IOC ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.5 ขึ้นไป

7. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน

8. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นักเรียนทำแล้ว มาตรวจให้คะแนนโดยนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) ได้ค่า .32 และค่าอำนาจจำแนก (r) ได้ค่า .25 แล้วคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีความยากง่ายอยู่ระหว่าง .20 – .80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป ส่วนข้อที่ไม่ถึงเกณฑ์ให้ตัดออก เลือกข้อสอบที่ใช้ได้ พร้อมทั้งหาค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยใช้สูตร KR-20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน มีค่าความเชื่อมั่นที่ .84

9. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ได้มาใช้เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในขั้นตอนการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีแบบการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ในการทดสอบสมมติฐานมีรูปแบบเป็นกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังอ่าน (Randomized one Group Pretest – posttest Design) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 60 – 61) ดัง ตาราง 1

ตาราง 1 แสดงแบบแผนการวิจัยในการทดสอบสมมติฐาน

กลุ่ม	ก่อนอ่าน	ทดลอง	หลังอ่าน
E	T ₁	X	T ₂
เมื่อ	E	แทน	กลุ่มตัวอย่าง
	T ₁	แทน	การสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนอ่าน
	X	แทน	การอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย
	T ₂	แทน	การสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังอ่าน

ขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในขั้นตอนการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นการวิจัยที่มีรูปแบบการทดลองกลุ่มเดียว ทำการทดลองก่อนอ่านและหลังอ่าน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นเตรียมการ

1. ดำเนินการติดต่อผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลอง
2. จัดตารางเวลาในการทดลอง โดยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ รวม 18 คาบ
3. จัดสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย

3.1 หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

ขั้นทดลอง

1. สุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นกลุ่มทดลองโดยการสุ่มอย่างง่ายมาจำนวน 1 ห้อง จากจำนวนทั้งหมด 11 ห้องเรียน
2. ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 45 คน
3. ทำการเก็บข้อมูลก่อนการอ่าน โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ จำนวน 30 ข้อ เพื่อนำคะแนนที่ได้เป็นคะแนนทดสอบก่อนการเรียน
4. ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้ง 8 หน่วย โดยเริ่มอ่านจากหนังสืออ่านเพิ่มเติมหน่วยที่ 1 – 8 เมื่อศึกษาสาระในแต่ละหน่วยจบแล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบระหว่างเรียน
5. หลังจากเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม ทั้ง 8 หน่วย จบแล้วให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการเรียน ซึ่งเป็นชุดเดียวกับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียน จำนวน 30 ข้อ
6. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนอ่าน และหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. พัฒนาเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 วิเคราะห์คุณภาพหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน โดยนำแบบทดสอบไปตรวจความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถาม และความเหมาะสมของภาษา ที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่มีระดับการประเมิน 3 ระดับ ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่

-1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

1.2 วิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน

1.3 วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน โดยใช้สูตร KR-20

1.4 หาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยใช้สูตรเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80

80 ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทำแบบฝึกหัดในระหว่างเรียนถูกคิดเป็นร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทำทดสอบหลังเรียนถูก คิดเป็นร้อยละ 80

2. ทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 วิเคราะห์คะแนนก่อนและหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน จากการทำแบบฝึกหัดท้ายบท โดยใช้ค่าเฉลี่ย \bar{x}

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 สถิติพื้นฐาน

3.1.1 หาค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลอง (ถ้วน สายยศ. 2538: 73)

โดยคำนวณจากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

3.1.2 หาค่าแปรปรวนของแบบทดสอบ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543: 142) โดยคำนวณ

จากสูตร

$$s^2 = \frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ	s^2	แทน	ค่าแปรปรวนของคะแนน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

3.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.2.1 หาค่าความตรง โดยทำการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ชุนช้างขุนแผน (IOC) คำนวณจากสูตร (ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์. 2542: 235)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3.2.2 หาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก ของแบบทดสอบ โดยใช้การวิเคราะห์
ข้อสอบในรายข้อ (ถันฐรพงษ์ เจริญพิทย์. 2542: 215) โดยคำนวณจากสูตร

ค่าความยากง่าย

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ	P	แทน	ค่าความยากง่ายของคำถามแต่ละข้อ
	R	แทน	จำนวนนักเรียนที่ทำข้อนั้นถูก
	N	แทน	จำนวนนักเรียนที่ทำข้อนั้นทั้งหมด

ค่าอำนาจจำแนก

$$r = \frac{R_H - R_L}{\frac{N}{2}}$$

เมื่อ	r	แทน	อำนาจจำแนก
	R_H	แทน	จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มเก่ง
	R_L	แทน	จำนวนนักเรียนที่ทำถูกในกลุ่มอ่อน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มเก่งและอ่อน

3.2.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ของ คุณเดอริ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson 20
หรือ KR-20) (ล้วน สายยศ. 2538: 197 – 198) โดยคำนวณจากสูตร ดังนี้

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทน	จำนวนข้อ
	p	แทน	สัดส่วนผู้ตอบถูกต้องผู้เข้าสอบทั้งหมด
	q	แทน	สัดส่วนผู้ตอบผิดต่อผู้เข้าสอบทั้งหมด
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งหมด

3.3 หาประสิทธิภาพของหนังสือตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยใช้สูตร E_1/E_2 เพื่อทดสอบสมมติฐาน (เสาวนีย์ ศึกษาบัณฑิต. 2528: 294 – 295)

80 ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทั้งหมดทำแบบฝึกหัดในระหว่างเรียนถูกคิดเป็นร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่นักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียนถูกคิดเป็นร้อยละ 80

สูตรที่ 1

$$E_1 = \frac{\sum X}{A} \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดในหนังสืออ่านเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียน
	$\sum X$	แทน	คะแนนรวมจากการทำแบบฝึกหัดหลังเรียน
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัด
	N	แทน	จำนวนผู้เรียน

สูตรที่ 2

$$E_2 = \frac{\sum F}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์คิดเป็นร้อยละจากการทำ แบบทดสอบหลังเรียน
	$\sum F$	แทน	คะแนนรวมจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
	B	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัด
	N	แทน	จำนวนผู้เรียน

3.4 สถิติที่ใช้ตรวจสอบสมมติฐาน

ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test dependent เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยคำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ. 2538: 104)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 (\sum D^2)}{N-1}}} ; df = N-1$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาของการแจกแจงแบบที่
	D	แทน	ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
	N	แทน	จำนวนคู่
	$\sum D$	แทน	ผลรวมของความแตกต่างจากการเปรียบเทียบกันเป็นรายบุคคลระหว่างคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนกับทดสอบหลังเรียน
	$\sum D^2$	แทน	ผลรวมกำลังสองของความแตกต่างจากการเปรียบเทียบกันเป็นรายบุคคลระหว่างคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนกับทดสอบหลังเรียน
	df	แทน	$N-1$

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและลำดับขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ ดังนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียน
E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดในหนังสืออ่านเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบระหว่างเรียน
E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน
\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\sum D$	แทน	คะแนนรวมของผลต่างของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
$\sum D^2$	แทน	คะแนนรวมของผลต่างของคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนยกกำลังสอง
t	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณาใน t – test dependent
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็นของค่าสถิติที่ใช้ทดสอบ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร มีลำดับการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ผลการศึกษาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

เมื่อผลการวิจัยสิ้นสุดลงผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม (E1/E2) ได้ผลดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ผลการหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตามเกณฑ์ 80/80

แบบทดสอบระหว่างเรียน			แบบทดสอบหลังเรียน			ประสิทธิภาพ
คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	E_1	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	E_2	E_1 / E_2
40	32.04	80.11	30	24.98	83.26	80.11/83.26

จากตาราง 2 แสดงว่า ประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80.11/83.26

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ปรากฏผลดังตาราง 3

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน
รัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

ผลการทดสอบ	n	\bar{X}	$\sum D$	$\sum D^2$	t	p
ก่อนเรียน	45	11.69	598	8,466	25.95**	.000
หลังเรียน	45	24.98				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 แสดงว่า นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์ สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สรุปผลและมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน ที่สร้างขึ้นให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลัง การเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง วรรณคดีขุนช้างขุนแผน
3. เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีไทยมากขึ้น

สมมติฐานของการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 11 ห้องเรียน จำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 550 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1 ห้องเรียน มีจำนวนนักเรียน 45 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

ระยะเวลาในการทดลอง

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ใช้เวลาในการทดลอง จำนวน 18 คาบ คาบละ 50 นาที ใช้เวลาสอน 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประกอบด้วยเนื้อหา 8 หน่วย ดังนี้

- หน่วยที่ 1 ขุนช้างขุนแผน
- หน่วยที่ 2 ประเพณีการเกิด
- หน่วยที่ 3 ประเพณีโกนจุก
- หน่วยที่ 4 ประเพณีบวช
- หน่วยที่ 5 ประเพณีทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ
- หน่วยที่ 6 ประเพณีแต่งงาน
- หน่วยที่ 7 ประเพณีทำศพ
- หน่วยที่ 8 คุณค่าของประเพณีไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

วิธีการดำเนินการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 45 คน ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 18 คาบ คาบละ 50 นาที ใช้เวลาสอน 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

1. ศึกษาเทคนิค และวิธีการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม จากเอกสาร และหนังสือต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นคู่มือในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม รวมถึงการประเมินคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน
2. ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และประเภทของประเพณีไทย รวมทั้งประเพณีไทยที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ได้แก่ ประเพณีการเกิด ประเพณีโกนจุก ประเพณีบวชประเพณี ทำขวัญ ผูกขวัญ ตักขวัญ รับขวัญ ประเพณีแต่งงาน ประเพณีทำศพ ตลอดจนคุณค่าของประเพณีไทย จากเอกสารและหนังสือต่างๆ
3. สร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ตามหลักเกณฑ์และวิธีการของ บันลือ พฤกษ์วัน โดยมีหลักเกณฑ์การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม ดังนี้
 - 3.1 ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะรูปเล่ม
 - 3.2 การวางโครงเรื่อง
 - 3.3 การใช้ภาษา เหมาะกับวัย เข้าใจง่าย เป็นภาษาที่นิยมใช้ในสังคม
 - 3.4 การจัดภาพประกอบเนื้อหา
4. นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสมในด้านเนื้อหา ด้านภาษาที่ใช้ ด้านการจัดรูปเล่มและการพิมพ์ด้านการใช้ภาพประกอบ และด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ
5. ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ถูกต้องเหมาะสม
6. ทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม

ขั้นตอนการหาคุณภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

การทดลองหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ผู้วิจัยได้ทดลองหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางเขน กรุงเทพมหานคร โดยดำเนินการทดลอง ดังนี้

ขั้นตอนทดลองรายบุคคล

ผู้วิจัยได้นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 3 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับเก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 1 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของหนังสือ

อ่านเพิ่มเติมในด้านต่างๆ โดยการบันทึก สังเกตพฤติกรรมในขณะที่ทดลอง และสัมภาษณ์ถึงปัญหาในการเรียนรู้จากหนังสืออ่านเพิ่มเติม ผู้วิจัยพบปัญหาและสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

1. ภาพประกอบของหนังสืออ่านเพิ่มเติมบางภาพ มีขนาดเล็กเกินไปและยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งทำให้การอ่านเนื้อหาไม่ราบรื่น ชัดเจน เนื่องจากภาพประกอบสามารถอธิบายขั้นตอนของประเพณีได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการดึงดูดความสนใจของนักเรียนด้วย ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้ครบถ้วนสมบูรณ์และเหมาะสมดีแล้ว

2. เนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมบางตอนมีคำสะกดผิดปรากฏอยู่ และการลำดับความของเนื้อหายังไม่เหมาะสม ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ยาก เนื่องจากเนื้อหาของหนังสือเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีลำดับขั้นตอนของการจัดประเพณีจึงเป็นประเด็นที่นักเรียนต้องให้ความสำคัญ ผู้วิจัยจึงได้ทำการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนทดลองกลุ่มเล็ก

ผู้วิจัยได้นำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน ที่ได้จากการสุ่มนักเรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 5 คน โดยให้ผู้เรียนเริ่มจากการศึกษาเนื้อหาในหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ด้วยตนเองจำนวน 8 เล่ม ซึ่งในท้ายเล่มของแต่ละเล่มจะมีแบบทดสอบระหว่างเรียน ให้นักเรียนทำหลังจากที่ศึกษาเนื้อหาจบ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อบกพร่อง และปัญหาต่างๆ ในขณะทดลอง โดยการสังเกตพฤติกรรมขณะเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม และการสัมภาษณ์นักเรียน ปัญหาที่พบ และสิ่งที่ต้องปรับปรุง มีดังนี้

1. เนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมเล่มที่ 6 ประเพณีแต่งงาน มีรายละเอียดมากเกินไป ไม่เหมาะสมกับเวลาที่ใช้ในการทดลอง ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับปรุงเนื้อหาโดยรวม เรียบเรียงลำดับเนื้อหาใหม่ ให้มีความกระชับเหมาะสมกับระยะเวลาในการทดลอง

2. แบบทดสอบระหว่างเรียนบางข้อ ข้อคำถามยาวเกินไป ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับปรุงให้ข้อคำถามมีความกระชับ และชัดเจนยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผ่านการทดลองครั้งที่ 2 ไปปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง แล้วนำไปทดลองภาคสนามกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขนกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม โดยให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาในหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน จำนวน 8 เล่ม และทำแบบทดสอบระหว่างเรียนในท้ายเล่ม แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมตามเกณฑ์ 80/80

ขั้นตอนทดลองภาคสนาม

ผู้วิจัยนำหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 45 คน โดยให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาในหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน จำนวน 8 เล่ม และทำแบบทดสอบระหว่างเรียนในท้ายเล่ม แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติมตามเกณฑ์ 80/80

ขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบ จากเอกสารคำสอน การสร้างแบบทดสอบของ บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์ (2525)
2. วิเคราะห์เนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของบทเรียนที่ใช้ในการทดลองเพื่อนำมาเขียนแบบทดสอบ
3. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 60 ข้อ เป็นข้อสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว เกณฑ์การให้คะแนนข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบเกิน 1 ตัวเลือกให้ 0 คะแนน
4. นำแบบทดสอบที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข
5. นำแบบทดสอบไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของคำถามและความเหมาะสมทางภาษาที่ใช้เกณฑ์การให้คะแนน โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่มีระดับการประเมิน 3 ระดับ ดังนี้
 - +1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
 - 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่
 - 1 หมายถึง แน่ใจว่า แบบทดสอบไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้
 จากนั้น นำผลการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC โดยค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 1
6. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน
7. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นักเรียนทำแล้วมาตรวจให้คะแนนโดยนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) ได้ค่า .32 และค่าอำนาจจำแนก (r) ได้ค่า .25 โดยคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีความยากง่ายอยู่ระหว่าง .20 – .80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป ส่วนข้อที่ไม่ถึงเกณฑ์ให้ตัดออก เลือกข้อสอบที่ใช้ได้ พร้อมทั้งหาค่าความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยใช้สูตร KR -20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน เท่ากับ .84

8. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ได้มาใช้ เป็นแบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการ ดังนี้

1. การหาประสิทธิภาพของหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตามเกณฑ์ 80/80 จากการหาค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ก่อนการเรียนกับหลังการเรียน โดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Group

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80.11/83.26
2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนจากผลการวิจัยอภิปราย ได้ดังนี้

1. การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพ 80.11/83.26 เมื่อพิจารณาภาพรวมของหนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้ง 8 หน่วย จะเห็นได้ว่ามีคุณภาพในระดับดี ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการอ่านเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีไทย ตลอดจนสามารถนำความรู้ ข้อคิดที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่คิดว่าเรื่องประเพณีไทยเป็นเรื่องไม่ทันสมัย และหนังสือที่เกี่ยวกับประเพณีไทยโดยทั่วไปมีรูปแบบการนำเสนอที่ไม่น่าสนใจ ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะทำการทดลองพบว่า เมื่อนักเรียนได้เริ่มศึกษาหนังสืออ่านเพิ่มเติมแล้ว นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการศึกษาหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่นำเสนอเนื้อหาด้วยกลวิธีการเล่าเรื่องที่หลากหลาย ได้แก่ การบรรยายประกอบภาพสี ที่มีความสอดคล้องกัน ทำให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย การเล่าเรื่องผ่านบทสนทนาของตัวละคร ทำให้นักเรียนเกิดความเพลิดเพลินและสนใจไปกับเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ ภาพกับเนื้อหาต่อเนื่องสัมพันธ์กันและเข้าใจง่ายเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีไทยที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับประเพณีไทย แต่ไม่ได้สนใจศึกษาให้ลึกซึ้ง นักเรียนรู้สึกมีส่วนร่วม และเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีไทย ค่านิยม ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำอันจะก่อให้เกิดสิริมงคลในชีวิตที่สอดคล้องกับลำดับขั้นตอนของประเพณีต่างๆ มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เนื้อหาสาระของหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ผู้วิจัยได้สอดแทรกเกร็ดความรู้เกี่ยวกับประเพณีไทยไว้ อย่างน่าสนใจ และมีแบบทดสอบท้ายเล่ม ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น มีเจตคติที่ดีต่อเรื่องประเพณีไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติยา กิตติมงคล (2551: บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติฮาร์โรว์ กรุงเทพมหานคร พบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย มีประสิทธิภาพ 86.10 / 85.80 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80 /80 ที่กำหนดไว้ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประเพณีไทย หลังการอ่านสูงกว่าก่อนการอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกัญญาพร แก้วรักษา (2552: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง สระแก้วเมืองน่าอยู่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชัยม่วงวิทยา อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัย พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม และมีประสิทธิภาพ 85.63 / 86.33 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80 /80 ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

สาวิตรี สิ้นสันธิเทศ (2551: บทคัดย่อ) ที่ได้พัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ตำนานเมืองลพบุรี ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80 /80 นอกจากนี้หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่ม สาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ยังมีคุณภาพอยู่ในระดับดี มีภาพสีประกอบ ใช้ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และเรียบเรียงได้เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน และการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ อีกทั้งยังทำให้นักเรียน เข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของประเพณีไทยที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนมากยิ่งขึ้น

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียนและหลังการเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการ เรียนสูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้เป็นผลเนื่องมาจากหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ในด้านเนื้อหา ภาษาที่ใช้ การจัดรูปเล่มและการพิมพ์ การใช้ภาพประกอบ คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งนี้ ผลการประเมิน อยู่ในระดับดี มีการทดลองหาข้อบกพร่องและทำการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างสมบูรณ์ ตลอดจนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีไทย มากขึ้น ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนก่อน และหลังการทดลอง พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มี เจตคติต่อประเพณีไทยดีขึ้น และให้ความสนใจเกี่ยวกับเกร็ดความรู้ในประเพณีไทยโบราณ ตลอดจน สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบของประเพณีไทยในอดีตกับปัจจุบันโดยผ่านกระบวนการอภิปราย ร่วมกันได้ จึงส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับประเพณีไทย ไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงส่งผลให้มีผลการเรียนหลังการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตสุภา เจริญพร (2544: บทคัดย่อ) พบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผ่านการ ประเมินคุณภาพหนังสือจากผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในเกณฑ์ดีมาก จะช่วยให้ผู้อ่านมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงขึ้น นอกจากนี้หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นหนังสือที่มุ่งเน้นให้ความรู้ และข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับ ประเพณีไทยที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน อีกทั้งยังเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้นักเรียนได้เข้าใจ เกี่ยวกับประเพณีไทย นำไปสู่การเชื่อมโยงความรู้กับวิถีการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ทำให้นักเรียนเกิด ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทยที่สอดแทรกในประเพณีต่างๆ ตลอดจนการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ดังนั้นหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทย ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่สร้างขึ้นจึงเป็นไปตามเกณฑ์หนังสือที่ดี เมื่อนักเรียนได้อ่านหนังสือ อ่านเพิ่มเติมเล่มนี้ นักเรียนจึงมีผลการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย

ของเทียมจันทร์ ศรีสังข์ (2542: บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ชีวิตมีสีสัน ที่อรัญประเทศ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากเหตุผลและงานวิจัยที่สอดคล้องดังกล่าวข้างต้น ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน มีความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน มากขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และมีผลการเรียนหลังการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน สูงกว่าก่อนการเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม ครูผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนงาน เลือกรวบรวมเนื้อหา จัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาให้เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด การนำเสนอเนื้อหาและกิจกรรมควรให้มีความน่าสนใจ สำนวนภาษากระชับเหมาะสมกับเวลา สอดคล้องกับความรู้ความสามารถ วัย และประสบการณ์เดิมของนักเรียน และสามารถบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้น้ำสีอ่านเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ภาษาไทยหลังทำการทดลอง และต่อวิชาภาษาไทยเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรกนก ลัทธินันท์. (2539). การพัฒนาและทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมสิ่งแวดล้อม เรื่อง “เรื่อง
ของป่า” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2520). การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
การศาสนา.
- . (2531). รายงานการสำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่านของเด็กและเยาวชนไทย
ปี 2519. กรุงเทพฯ: เจริญการพิมพ์.
- . (2534). การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กองวิจัยทางการศึกษา. (2529). รายงานการวิจัยทางการศึกษาทดลองรูปแบบการพัฒนา
คุณภาพของการประถมศึกษา ปีงบประมาณ 2528. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ.
- ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์. (2532). ชุมทรัพย์ในหนังสือ : หนังสือคือชุมทรัพย์แห่งปัญญา. กรุงเทพฯ:
รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- กัญญาพร แก้วรักษา. (2552). การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง สระแก้ว
เมืองน่าอยู่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชัยม่วงวิทยา อำเภอตาพระยา
จังหวัดสระแก้ว. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กิตติยา กิตติมงคล. (2551). การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทย เรื่อง ประเพณีไทยสำหรับ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนานาชาติไฮวอร์ กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม.
(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กิตสุภา เจริญพร. (2544). การสร้างและการทดลองใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “แนวปะการัง
บ้านหลังใหญ่ของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์
ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- จ. เปรี๊ยะ. (2518). ประเพณีและพิธีมงคลไทย. กรุงเทพฯ: อรรคมบรรณาการ.
- จ่านง พรายแยมแซ. (2529). เทคนิคการวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้กับการซ่อมเสริม.
(ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- จิตรลดา สุวัตติกุล. (2526). *วรรณกรรมไทยร่วมสมัย*. นครปฐม: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จินตนา ไบกาชฎี. (2533). หลักเกณฑ์ในการอ่านหนังสือเพิ่มเติม. ใน *เอกสารประกอบการประชุมการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม*. ไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2542). *เทคนิคการเขียนหนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- ฉวีลักษณ์ บุญยกาญจน์. (2523). *แบบเรียนการอ่านและพิจารณาหนังสือ*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯการพิมพ์.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2527). *การทำหนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- ฉันทนา การสะอาด. (2547). *การสร้างแบบฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ชม ภูมิภาค. (2524). *เทคโนโลยีการสอนและการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ประสานมิตร.
- ชูลีพร ฤทธิเดช. (2547). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ชนิดของคำในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้และไม่ใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping)*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐพงษ์ เจริญพิทย์. (2542). *การวัดผลการเรียนวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตร และการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2539). *เทคนิคและตัวอย่างการเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่านและหนังสืออ่านเพิ่มเติม*. กรุงเทพฯ: มิติใหม่.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. (2527). *วิธีสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ธนการพิมพ์.
- เทียมจันทร์ ศรีสังข์. (2542). *การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง ชีวิตมีสีสันที่อรัญประเทศ สำหรับวิชา ท้องถิ่นของเรา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสระแก้ว*. ปริญญาโท กศ.ม. (หลักสูตร และการสอน). นนทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.
- ธนพล ใจดี. (2537). *เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยเจริญการพิมพ์.
- ธนาภิต. (2539). *ประเพณี พิธีมรดก และวันสำคัญของไทย*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ธัญญา นาคหอม. (2545). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองวิชาภาษาไทย เรื่อง การเขียน สะกดคำให้ถูกต้อง*. ปริญญาโท กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- นพนภา อ็อกด้วง. (2547). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องคำและหน้าที่ของคำ ใน ภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือกัน เทคนิค STAD กับการสอนแบบปกติ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- นภลัย สุวรรณธาดา. (2524). การสร้างหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทย เรื่อง หิโตปเทศ คำกลอน สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การสอนภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- นิตา ชูโต; กลุ่มจิตต์ พลายเวช; และ กานต์มณี ศักดิ์เจริญ. (2524). หนังสือสำหรับเด็ก รายชื่อ และบรรณนิทัศน์. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- นุจรินทร์ ถิ่นทัพไทย. (2547). การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง เห็ดในระบบนิเวศของป่าสะแกราช สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3. กรุงเทพฯ: ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. (2525). เอกสารคำสอนวิชาวัดผล 301 : การสร้างแบบทดสอบ 1. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บันลือ พุกชะวัน. (2524). วรรณกรรมกับเด็ก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประกิต วัฒนานุกิจ. (2533). หนังสือสำหรับเด็ก. ใน เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เปิดโลกหนังสือเด็กและเยาวชน ครั้งที่ 4 วันที่ 18 – 30 ตุลาคม 2533.
- ประจักษ์ ประภาพิทยากร. (ม.ป.ป). ประเพณีและไสยเวทวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปราณี เชียงทอง. (2526). วรรณกรรมสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปัทมา ไตรคุป. (2547). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง การเขียนสะกดคำ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยนำความรู้ทางคติชนมาเป็นเครื่องมือ ในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนกับวิธีสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙. (2548). ราชบัณฑิต พจนานุกรม เพื่อการศึกษา พุทธศาสน์ ชุด คำวัด, วัดราชโอรสาราม. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. (2542). ประเพณีไทยกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัฒนธรรมโลก. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2529). การสร้างและการพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพฯ: สำนัก ทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิตร ทองชั้น. (2524). *หลักการวัดผล*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปริญญาพร นิตยะประภา. (2534). *การผลิตหนังสือสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์พระนคร.
- มณี พยอมยงค์. (2529). *วัฒนธรรมล้านนาไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2542). *เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 8 (คติชนวิทยาสำหรับครู) (Thai 8) หน่วยที่ 8 – 15*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มณฑินี กุฎาคาร. (2546). *เอกสารคำสอนวิชา วผ 401 การวัดผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- แม่นมาศ ขวลิต. (2530). *การสร้างสมรรถนะการอ่านและการใช้สารนิเทศ*. กรุงเทพฯ: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2540). *การวัดผลและการสร้างแบบสอบผลสัมฤทธิ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลมุล รัตตากร. (2529). *การเขียนและการแปลหนังสือสำหรับวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ลัดดา ไขว้พันธุ์. (2542). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยด้านการอ่านอย่างมี วิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนด้วยวิธีสอนกระบวนการวิทยาศาสตร์ กับวิธีสอนตามคู่มือครู*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- วารีย์ ว่องพินัยรัตน์. (2530). *การสร้างข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์.
- วิสันต์ ทำวสูงเนิน. (ม.ป.ป.). *ประเพณีพื้นบ้าน ตำนานพื้นเมือง*. นนทบุรี: วีทีเอส.
- ศจีพร สมจตุรพัททิพย์. (2542). *การพัฒนาใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมชุดป่า : ห้องเรียนชีวิต สำหรับนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ศิวกร โควสวนนท์. (2533). *การวิเคราะห์หนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทยประเภทร้อยกรอง ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- สมชัย ใจดี; และ ยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2528). *ประเพณี และวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมถวิล วิเศษสมบัติ. (2525). *วิธีสอนภาษาไทยมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. (2536). *ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- สวาทวีร์ สิ้นสันธิเทศ. (2551). *การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง*
ตำนานเมืองลพบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวินิตศึกษาในพระราชูปถัมภ์
อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุดใจ เหล่าสุนทร. (2525). *ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- สุนันท์ กล่อมฤทธิ. (2547). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ท 32101 ภาษาไทย เรื่อง*
ขุนช้างขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). นครปฐม:
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- สุพัตรา ชมเกตุ. (2522). *วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: ภาคพื้นฐานทางการศึกษา
 มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). *สังกัปพิธีกรรม*. กรุงเทพฯ: พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- เสฐียรโกเศศ. (2501). *ประเพณีเรื่องแต่งงานบ่าวสาวของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
 วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- (2507). *แต่งงาน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- แสงฉาย นองคาราม. (ม.ป.ป.). *อานิสงส์จากพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: ส.ธรรมภักดี.
- อุดม เขยกีวงศ์. (2545). *ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- อุดม เขยกีวงศ์; วิมล จิโรจพันธ์; และ ประชิต สกฤษณะพัฒน์. (2548). *ศิลปะและวัฒนธรรมไทย*.
 กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- อนุমানราชธน. (2532). *ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเกิด-ตาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2532). *รวมเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2532). *ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
 คุรุสภาลาดพร้าว.
- Carter, J.D. (1996, February). Comic Book Violence and Aggression. *Dissertation*
Abstracts International. p 33.
- Fusco, E.T. (1983). *The Relationship between Children's Cognitive Level of Development*
and Their Responses to Literature. New York: Holster University.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือในการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมานัน รุ่งเรืองธรรม

ภาควิชาการมัธยมศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ดน้อย ชาทิพอด

ภาควิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร อำเภอเมือง

จังหวัดสกลนคร

อาจารย์อุษา นารอด

โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชบางเขน

เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
เรื่อง ประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน
สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

เล่มที่ ๕
ประเพณีบวช

โดย สุกัญญา อุดมโกชน์

คำนำ

หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดี เรื่องขุนช้างขุนแผน เล่มที่ ๕ ประเพณีบวช เป็นหนังสือในชุดหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่งประกอบด้วย

เล่มที่ ๑ ขุนช้างขุนแผน

เล่มที่ ๒ ประเพณีการเกิด

เล่มที่ ๓ ประเพณีโกนจุก

เล่มที่ ๔ ประเพณีทำขวัญ ผูกขวัญ ตัดขวัญ รับขวัญ

เล่มที่ ๕ ประเพณีบวช

เล่มที่ ๖ ประเพณีแต่งงาน

เล่มที่ ๗ ประเพณีทำศพ

เล่มที่ ๘ คุณค่าของประเพณีไทย

จุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจ เกี่ยวกับประเพณีบวช ซึ่งเป็นอีก ประเพณีหนึ่งที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ควรค่าแก่การศึกษาเพื่อสืบทอด ประเพณีอันดีงามของไทยให้คงอยู่ โดยนักเรียนสามารถหาความรู้เพิ่มเติมจากที่ได้ เรียนรู้ในห้องเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ได้อย่างอิสระ

ข้าพเจ้าหวังว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติมเล่มที่ ๔ นี้ จะเป็นประโยชน์และสามารถทำ ให้นักเรียนได้รู้ เข้าใจ ตลอดจนร่วมกันสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงามให้ อยู่คู่สังคมไทยตราบนานเท่านาน

สุกัญญา อุดมโกชน์

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

ประเพณีบวช

บรรณานุกรม

แบบทดสอบระหว่างเรียนเรื่อง ประเพณีบวช

เฉลยแบบทดสอบ

หน้า

ก

ข

๑

๑๖

๑๗

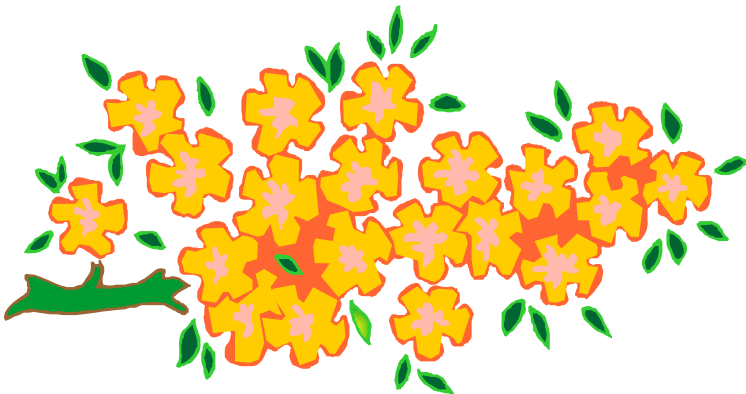
๑๘

ประเพณีบวช

สวัสดิ์ครับพี่ๆ ทุกคน กระผม... น้องจุกคนเดิม จะมาทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีบวช ให้พี่ๆ ได้รู้จัก รู้จริง และร่วมอนุโมทนาไปกับจุกด้วย เพราะอีกไม่นานจุกก็จะกลายเป็น เณรจุก แล้ววันนี้จุกจะนำเสนอประเพณีการบวชโดยละเอียด ซึ่งตามหลักความเป็นจริงแล้ว การบวชไม่ใช่เรื่องที่อยู่ยากอะไรนัก เพียงเตรียมผ้าไตร คือ สบง จีวร สังฆาฏิ กับเครื่องอัฐบริขารทั้ง 8 ซึ่งมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตในสถานะนักบวช แล้วเข้าไปเฝ้าวาจาขอบวชด้วยตนเองเป็นภาษาบาลีกับพระอุปัชฌาย์ และกล่าวแสดงคำยืนยันในการเป็นมนุษย์ ไม่มีมลทิน ไม่มีพันธะ ไม่มีหนี้สินค้างชำระ และได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองแล้ว เป็นอันว่าบวชได้ ซึ่งพิธีต่างๆ ต้องกระทำกันในโบสถ์เท่านั้น แต่เนื่องจากคนไทยถือว่า การบวชเป็นพิธีที่สำคัญและยิ่งใหญ่สำหรับชีวิตลูกผู้ชาย จึงจำเป็นต้องมีพิธีและขั้นตอนต่างๆ ซึ่งจุกจะเล่าให้ฟังต่อครับ

การบวช เป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทย และถือว่เป็นการทดแทนคุณบิดา มารดา นอกจากนี้ ยังเป็นหน้าที่ของชายไทยที่นับถือศาสนาพุทธทุกคนต้อง ถือปฏิบัติ ซึ่งชายใดที่ได้ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว ถ้าจะไปขู่ขอหญิงใดเพื่อแต่งงานพ่อแม่ของ ฝ่ายหญิงก็คงจะไม่ปฏิเสธเพราะไว้ใจได้ว่า ชายนั้นได้ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว ก็พอที่จะ อนุমানได้ว่าชายนั้นเป็นคนดีพอสมควรและไว้ใจที่จะฝากชีวิตและอนาคตของหญิงสาวนั้นให้ ฝ่ายชายดูแล แต่ถ้าฝ่ายชายยังไม่ได้ผ่านการบวชมาก่อน การเจรจาคงจะสำเร็จได้โดยยาก

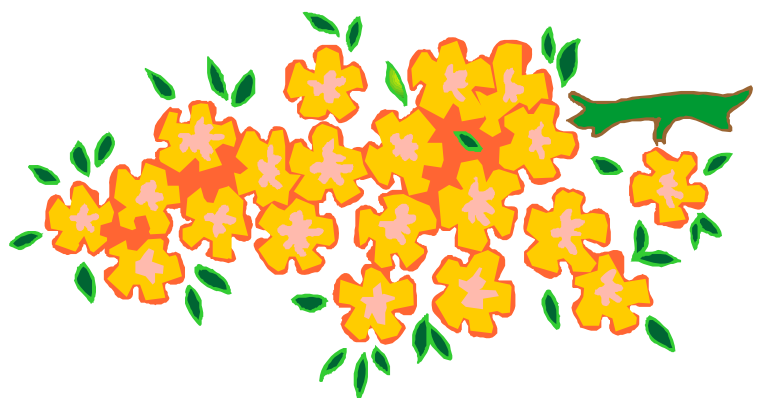
การบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนานั้น เป็นคุณประโยชน์ต่อตัวผู้บวชเอง และต่อสังคมอยู่หลายประการเป็นต้นว่า

1. ผู้บวชได้มีโอกาสที่จะเรียนรู้ธรรมะต่างๆ เพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดความสุข และความเจริญแก่ตนเอง และครอบครัว
2. ผู้บวชได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมจริงๆ ซึ่งเป็นการอบรมกายวาจาใจให้อยู่ในศีลธรรม และเป็นประโยชน์แก่ตนเองทั้งโลกนี้ และโลกหน้า
3. ผู้บวชได้มีโอกาสช่วยดำรงพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป
4. ผู้บวชได้มีโอกาสทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ และสร้างสังคมให้ดีขึ้น

เช่นได้ทำการสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชน ให้ประชาชนได้มีโอกาสสร้างบุญกุศล

ต่อพระสงฆ์

5. ผู้บวชได้แสดงความกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีอุปการะต่อตน เช่น บิดา มารดา เป็นต้น

เริ่มด้วยการกำหนดฤกษ์ยาม

ก่อนจะทำการบวชจะต้องหาฤกษ์อันเป็นมงคลหรือหาหมายกำหนดการที่แน่นอน โดยพ่อแม่ต้องนำบุตรชายผู้ที่จะบวชและมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ไปพบกับอุปัชฌาย์หรือท่านเจ้าอาวาส เพื่อให้ท่าน**ตรวจ**วันเดือนปี และดูฤกษ์ยามกำหนดวันบวชให้ ครั้นเมื่อได้กำหนดฤกษ์ยามอันเป็นมงคลแล้ว ผู้ที่จะบวชจะต้องมาร่ำลาญาติมิตร แล้วจึงไปอยู่วัดเพื่อเตรียมฝึกหัดท่องคำขานนาคและฝึกซ้อมเกี่ยวกับพิธีบวช ในช่วงที่เข้าอยู่วัดนี้ชาวบ้านจะเรียกผู้ที่เตรียมจะบวชว่า นาค หรือ พ่อ นาค”

ประวัติความเป็นมาของคำว่า ”นาค”

เกี่ยวกับคำว่า นาค มีเรื่องเล่ากันว่า ในสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังดำรงพระชนม์อยู่ มีพระยานาคตัวหนึ่ง มีความประสงค์ที่จะบวชเป็นพระจึงแปลงร่างเป็นมนุษย์แล้วไปขอบวชกับพระพุทธเจ้า อยู่ต่อมาเมื่อพระยานาคเปลอสติในขณะหลับร่างของพระภิกษุ จึงได้กลับเป็นพระยานาคดั้งเดิม ภิกษุอื่นๆ ไปเห็นเข้าก็เกิดความกลัว เมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสถาม ได้ความว่า เพราะเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงปลอมตัวมาบวช พระพุทธองค์ทรงดำริว่า สัตว์เครื่องจวนไม่อยู่ในฐานะที่ควรบวช ดังนั้นพระยานาค จึงไม่อาจที่จะครองเพศสมณะได้อีกต่อไป ด้วยความที่พระยานาคเป็นผู้ที่มีความประสงค์ และศรัทธาแรงกล้าที่จะบวช ผู้คนทั่วไปจึงนิยมเรียกผู้ที่กำลังจะบวช เป็นพระว่า นาค สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากหาฤกษ์ยามได้แล้ว สิ่งที่จะต้องทำต่อไปก็คือ
การขอขมาลาญติมิตรเพื่อเข้าอุปสมบท

หน้าที่สำคัญอันหนึ่งของผู้ที่จะบวช คือ การชักซ้อม
 ขั้นตอนในพิธีกับพระพี่เลี้ยงและต้องท่องคำขอบวช ซึ่งเรียก
 ตามภาษาชาวบ้านว่า คำขานนาค ให้ได้ เมื่อใกล้จะถึงวันบวช
 จะต้องนำดอกไม้ธูปเทียนไปลาญาติพี่น้องและผู้ใหญ่ที่ตน
 เคารพนับถือ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและอโหสิกรรมที่
 ตนล่วงเกิน ส่วนผู้ได้รับการขอขมาต้องกล่าวคำว่า อโหสิ ด้วย
 ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เพื่อให้มีนาคมีความสบายใจ

คำขอขมาบิดามารดา และญาติผู้ใหญ่เพื่อลาบวช
 กายกรรม วาจกรรม และมโนกรรม ที่ข้าพเจ้าได้เคย
 ประมาทล่วงเกินท่านต่อหน้าก็ดี ลับหลังก็ดี ทั้งตั้งใจก็ดี
 มิได้ตั้งใจก็ดี ขอให้ท่านจงอโหสิกรรมแก่ข้าพเจ้านับแต่
 บัดนี้เป็นต้นไป จนตราบเท่านิพพานเทอญ

เมื่อนาคมาถึงบ้านแล้ว จะมีการทำพิธีปลงผมและอาบน้ำนาค โดยให้เจ้านาค
นั่งพนมมือบนเก้าอี้หรือสถานที่อันเหมาะสม นิมนต์พระสงฆ์ทำพิธีปลงผมนาค
ตามด้วยบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ มิตรสหาย จากนั้นนำน้ำที่ผสมน้ำอบ เครื่องหอม
ต่างๆ มาอาบให้เจ้านาค โดยเริ่มจากบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่และบรรดามิตรสหาย

ในเย็นวันสุกดิบเจ้าภาพจะนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 9 รูป
มา สวดพุทธมนต์ฉลองนาค บรรดาญาติมิตร เพื่อนบ้านก็จะมา
ฟังพระสวดและร่วมทำบุญ จากนั้น พระสงฆ์จะ เทศน์สอนนาค
เกี่ยวกับคุณของบิดามารดา ตลอดจนถึงวัตรของพระภิกษุสงฆ์
ที่ควรปฏิบัติ เมื่อบวชแล้ว

หลังจากที่การสวดพุทธมนต์ฉลองนาค และพระสงฆ์เทศน์สอนนาค
แล้ว ลำดับต่อไปก็คือ การทำขวัญนาค คุณครูที่โรงเรียนเคยเล่าให้พวกเราฟัง
ว่า การทำขวัญนาค เป็นการสอนให้เจ้านาครำลึกถึงคุณบิดามารดา
คุณประโยชน์ในการบวชเรียน

สิ่งของที่เรจะต้องเตรียมเพื่อใช้ในพิธีทำขวัญนาคมีดังนี้ ครับผม...

- 5.1 เครื่องบายศรี 1 สำรับ
- 5.2 เครื่องกระยาบวช 1 สำรับ
- 5.3 มะพร้าวอ่อน
- 5.4 ไข่ 1 ฟอง (เรียกว่า ไข่ขวัญ)
- 5.5 กล้วยน้ำว่า 1 หวี
- 5.6 ชั้นใส่ข้าวสาร
- 5.7 เทียนชัย

เมื่อถึงฤกษ์ยามยามดีหลังจากฟังเทศน์สอนนาคแล้ว เจ้าภาพจะนำเจ้านาคมานั่งกลางวงพิธี แวดล้อมด้วยบิดามารดา ญาติผู้ใหญ่และผู้ร่วมอนุโมทนา เตรียมเครื่องอัฐบริวารที่จะใช้ในการบวชนามาวางให้พร้อม เมื่อทำขวัญแล้วจะมีการเวียนเทียน เบิกบายศรีรับขวัญ ฯลฯ ซึ่งหมอบทำขวัญเก่งๆ จะสามารถพรรณนาถึงคุณบิดามารดาได้อย่างซาบซึ้งใจ จนเจ้านาคต้องหลั่งน้ำตา เป็นการปลุกเร้าให้เจ้านาค มีความตั้งใจในการบวชทดแทนคุณบิดามารดาหลังจากเสร็จพิธีทำขวัญแล้ว จะมีการเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมอนุโมทนา และมีการร้องรำกันอย่างสนุกสนาน

หากทำพิธีโดยรวบรัด ในวันสุกดิบเพียงให้เจ้านาค โคนผม โคนคิ้ว นุ่งห่มชุดขาวอยู่ที่วัดรุ่งขึ้นจึงพาเข้าโบสถ์ทำพิธีอุปสมบท

ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ได้กล่าวถึง
การเตรียมงานบวชไว้ด้วยนะครับ

เราลองมาดูสิว่าแตกต่างจากการเตรียมงานบวชใน
ยุคปัจจุบันหรือไม่

ถ้าโยมพี่คนใดทราบแล้ว ช่วยปลูกเณรจุก
ขึ้นมาฟังด้วยนะครับ

กุงะบวชลูกชายสายสุดใจ

ทำจีวรสบงสไบลาด

ลงมือพร้อมกันในวันนี้

ฝ่ายพวกข้าไทไปหาของ

บ้างก็มาเย็บกรวยช่วยกันดู

เอาผ้าขาวมาวัดตัดสบง

ตัดจีวรสไบตะไกรเจียน

อังสนั้นแพรหนังไก่อนุ่ม

มานั่งพร้อมทั่วตัวเป็นเกลียว

บางคนออกมาหาขมิ้น

อกแม่เอ๋ยไม่เคยฤาไรนา

เอาน้ำส้มพรมแก้แผลเห็นสุก

ช่วยกันผูกกราวชิงฝิ่งทันที

ฝ่ายพวกแม่ครัวที่ตัวยวด

หน้าดำคล้ำใหม่ใกล้เชิงกราน

บ้างต้มบ้างพะเนางบ้างแกงขม

ส้มสุกลูกไม้ใส่ธารณะ

เอ็งจงไปเที่ยวหาผ้าเนื้อดี

หาทั้งยามบาตรมาตามที

อ้ายถีอีดำมาช่วยกู

หมากพลูใบตองที่มีอยู่

ปอกหมากพันพลูทั้งพื้นเทียน

เย็บลงฝีเข็มเหมือนเดิมเดือน

เย็บทับจับเนียนเป็นเนื้อเดียว

รังคุมหุ้ใหม่ใส่เย็บเสี้ยว

เอิกเกริกกราวเกรียวด้วยศรัทธา

โขลกสิ้นแล้วไปเอามาอีกหว่า

ย้อมผ้าซิดอยู่ดูไม่ดี

พันทูกซ์แล้วหอมหัวร่อรี

แห้งดีเข้าไครไวับนพาน

หุงต้มเร็วรวดอลหม่าน

บ้างชาวข้าวสารใส่กระทะ

กัวยำทำขนมอยู่เอะอะ

ใส่กระบะเรียงรายไว้หลายใบฯ

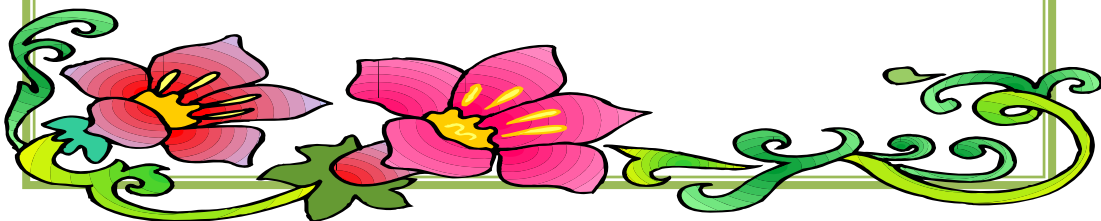
ต่อไป...เป็นเรื่องของ
การเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้
ที่จำเป็นในการบวชครับ

เครื่องอัฐบริวารและเครื่องใช้อื่นๆ ที่ควรมีหรือจำเป็นต้องใช้

ได้แก่

1. ไตรครอง ได้แก่ สบง ประคดเอว อังสะ จีวร สังฆาฏี ผ้ารัดอก ผ้ากราบ
2. บาตร แบบมีเชิงรองพร้อมฝาถลกบาตร สายโยค ถุง ตะเคียว
3. มิดโกน พร้อมทั้งหินลับมีดโกน
4. เข็มเย็บผ้า พร้อมทั้งกล่องเข็มและด้าย
5. เครื่องกรองน้ำ (ชมกรก)
6. เสื้อ หมอน ผ้าห่ม มุ้ง
7. จีวร สบง อังสะ ผ้าอาบ
8. ตาลปัตร ย่าม ผ้าเช็ดหน้า ร่ม รองเท้า
9. โคมไฟฟ้าหรือตะเกียง ไฟฉาย นาฬิกาปลุก
10. ปิ่นโต งานข้าว ซ้อนส้อม ผ้าเช็ดมือ
11. กระจกน้ำร้อน กาต้มน้ำ ถ้วยน้ำร้อน เข็ยกน้ำและแก้วน้ำ
12. กระจอน
13. ขันอาบน้ำ สบู่และกล่องสบู่ แปรงและยาสีฟัน ผ้าขนหนู กระจาดชำระ
14. สันถัด (อาสนะ)
15. หีบไม้หรือกระเป๋าหนังสำหรับเก็บไตรครอง

ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่เณรจุก
เคยอ่าน ก็ได้พูดถึงลำดับขั้นตอนการบวชไว้
เหมือนกันครับ เราลองไปดูสิว่า ประเพณีบวชใน
อดีตกับปัจจุบัน แตกต่างกันตรงไหน แล้วเรา
มาร่วมกันอภิปรายนะครับ

แล้วหันหน้ามาตั้งแก่เณรคง	เอ็งนิมนต์พระสงฆ์ลงไปล่าง
ปูเสื่อสาตอาสนะกะที่ทาง	โกนหัวเข้าพลายพลาญแล้วพามา
ครั้นแล้วลงมาศาลาใหญ่	พระสงฆ์ลงไปอยู่พร้อมหน้า
พลายแก้วอุ้มไ้ไตรไปวันทา	ขรัวบุญให้บรรพชาเป็นเณรพลัน
บวชเสร็จจึงนางทองประศรี	เร่งแม่ครัวมีอยู่ตัวสั้น
บาตรพระสะพรั่งตั้งเรียงกัน	ยกขันข้าวบาตรมาทันที
ช่วยกันตักบาตรธารณะ	เสร็จถวายพรพระประเคนมี
ฉันแล้วก็ยถาสัพพี	เณรแก้วทองประศรีกรวดน้ำพลัน

แล้วก็มาถึงขั้นตอนที่เผลอจุกกับเพื่อนๆชอบมากเลยครับ
นั่นก็คือ การแห่ناقและการนำناقเข้าโบสถ์

ในขบวนแห่นี้ เจ้าناقจะถือดอกไม้รูปเทียนพนมไว้ในมือ
มารดาอุ้มไตรบิดาสะพายบาตร สำหรับหมอนนั้นนิยมให้คนรัก หรือ
แฟนเจ้าناقเป็นคนอุ้ม เมื่อจัดขบวนเรียบร้อยแล้วก็เคลื่อนขบวนเข้าสู่
พระอุโบสถ เวียนขวารอบนอกซุ้มทศสิมา จนครบ 3 รอบ

การจัดกระบวนแห่ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. หัวโต หรือหัวสิงโต (มีหรือไม่มีก็ได้)
2. แตร หรือเค็ดเทิง (มีหรือไม่มีก็ได้)
3. ของถวายพระอุปัชฌาย์คู่สวด
4. ไตรครอง ซึ่งมักจะอุ้มโดยมารดาหรือบุพการีของผู้บวช (มีสัปทนกัน)
5. ดอกบัว 3 ดอก รูป 3 ดอก เทียน 2 เล่ม ให้ผู้บวชพนมมือถือไว้ (มีสัปทนกัน)
6. บาตร และตาลปัตร จะถือและสะพายโดยบิดาของผู้บวช
7. ของถวายพระอันดับ
8. บริหารและเครื่องใช้ข้อย่างอื่นของผู้บวช

โยมพีฑราบหรือไม่ครับว่ามีธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตามความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง คือ หลังจากเคลื่อนขบวนเข้าสู่เขตพระอุโบสถแล้ว ก่อนจะเข้าโบสถ์ก็ต้องวันทาเสมาหน้าพระอุโบสถเสียก่อน โดยมีคำสวดว่า วันทามิ อารามเม พัทธะเสมายัง โพธิรุกขัง เจตียัง สัพพะ เม โทลัง ขะมะณะ เม ภันเต กล่าวเสร็จแล้วก็ไปรยทาน

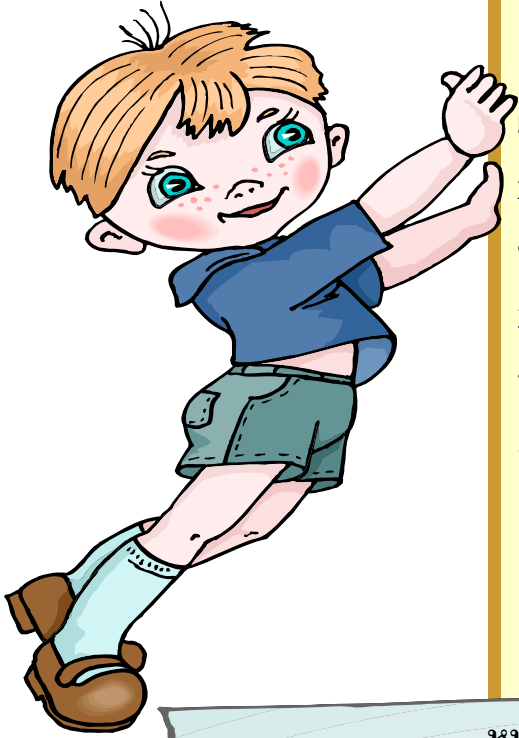
เมื่อวันทาเสมาแล้ว ต้องรีบนำเจ้านาคเข้าโบสถ์ ไม่ควรชักช้า เพื่อป้องกันเหตุร้ายหรือเภทภัยที่อาจทำให้ไม่สามารถบวชได้ โดยบรรดาญาติพี่น้องจะช่วยกันอุ้มนาคเข้าสู่พระอุโบสถให้บิดามารดาจูงติดกัน โดยไม่ให้เท้าของเจ้านาคเหยียบธรณีประตูโบสถ์

เสร็จแล้วผู้บวชก็ไปกราบพระประธาน ด้านข้างพระหัตถ์ขวาขององค์พระ รับไตรครองจากมารดาบิดา จากนั้นจึงเริ่มพิธีการบวช ในการบวชนั้น เจ้านาคจะต้องบรรพชา คือ บวชเป็นสามเณรก่อน แล้วจึงจะอุปสมบทหรือบวชเป็นพระ

ผมสรุปขั้นตอนสำคัญมาฝากพี่ๆ ด้วยนะครับ
มีอะไรบ้าง ไปชมกันเลยครับ

หน้าที่สำคัญสำหรับเจ้าภาพในการจัดงานอุปสมบท

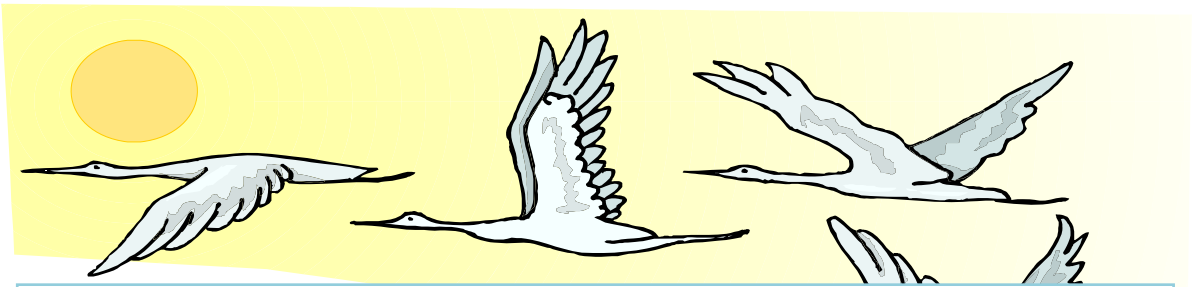
1. พาผู้ที่จะอุปสมบทไปพบพระอุปัชฌาย์ เพื่อฝากตัว และ ขอฤกษ์หรือกำหนดวันนัดหมายที่จะทำการบวช
2. บอกข่าวงาน จัดเตรียมงานและสถานที่ จัดเตรียม ข้าวของ เครื่องใช้ในพิธีต่างๆ
3. ติดต่อผู้ที่จะมาทำหน้าที่ประกอบพิธีสงฆ์ เช่น นำสวด มนต์ ขอศีลและน่านาคเข้าโบสถ์
4. จัดเตรียมเครื่องบวช ได้แก่ เครื่องอัฐบริขาร
5. จัดเตรียมอาหาร สำหรับเลี้ยงพระและแขกที่มาร่วมงาน

หน้าที่สำคัญสำหรับผู้ที่จะอุปสมบท

1. ท่องคำขอบวช หรือ คำขานนาค ได้แก่ คำขอบรรพชาอุปสมบทคำสมาทานสิกขาบท คำขอนิสังข์ คำตอบคำถามของพระกรรมวาจา ฯลฯ ให้ได้ขึ้นใจ
2. เมื่อใกล้ถึงวันบวชจะต้องไปอยู่วัด เพื่อฝึกซ้อมขั้นตอนวิธีการบรรพชาอุปสมบท จากพระพี่เลี้ยง และดูจากเจ้านาคคนอื่นๆ ที่อุปสมบทก่อนเรา
3. ไปขอ “ฉายา” (ชื่อใหม่เมื่อบวชเป็นพระแล้ว) จากอุปัชฌาย์ หรือเจ้าอาวาส เพื่อใช้ตอบคำถามของพระกรรมวาจาต่อหน้าที่ประชุมสงฆ์ในเวลาทำพิธีบวช
4. ท่องบทสวดมนต์พระปริตรต่างๆ พร้อมบทให้ศีลให้พร บทอนุโมทนาฯลฯ หลังจากทีบวชเป็นสามเณรหรือภิกษุแล้ว

บรรณานุกรม

- คณะราชครู. (2516). *ประเพณีและพิธีสำคัญของไทย*. กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์บรรณาการ.
- จ. เปรียญ. (2518). *ประเพณีและพิธีมงคลไทย*. กรุงเทพฯ: ชรรรมบรรณาการ.
- ชนากิต. (2539). *ประเพณี พิธีมงคล และวันสำคัญของไทย*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ประจักษ์ ปรากฏพิทยากร. (ม.ป.ป.). *ประเพณีและไสยเวทวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. (2542). *ประเพณีไทยกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัฒนธรรมโลก*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- วิสันต์ ท้าวสูงเนิน. (ม.ป.ป.). *ประเพณีพื้นบ้าน ดำเนินพื้นเมือง*. นนทบุรี: วิทีเอส.
- สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. (2536). *ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- อนูมานราชชน. (2532). *ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเกิด-ตาย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- . (2532). *รวมเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

อาตมาหวังว่าโยมที่ทุกคน คงได้รับความรู้เกี่ยวกับประเพณีบวชไปเต็มที่แล้วนะครับ และตอนนี้ก็ได้เวลามาประลองความรู้กันแล้วครับ ถ้าพร้อมแล้วตามณรรจุมาเลยครับ

แบบทดสอบระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
เรื่อง ประเพณีบวช

คำสั่ง จงเลือกคำตอบข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. ข้อใด *ไม่ใช่* คุณประโยชน์ของการบวช
 - ก. ผู้บวชได้มีโอกาสเรียนรู้ธรรมะต่างๆ
 - ข. ผู้บวชได้มีโอกาสช่วยดำรงพระพุทธศาสนา
 - ค. ผู้บวชได้แสดงความกตัญญูทวดต่อผู้มีอุปการะต่อตน
 - ง. ผู้บวชสามารถเข้าพิธีมงคลสมรสได้อย่างสมบูรณ์เพราะได้บวชแล้ว
๒. ข้อใดเป็นหน้าที่สำคัญของผู้ที่จะบวช
 - ก. เตรียมงานเฉลิมฉลองงานบวชให้เรียบร้อย
 - ข. ชักซ้อมขั้นตอนในพิธีและท่องคำขอบวช
 - ค. ดูกุณย์ยามกำหนดวันบวช
 - ง. จัดหาพระอุปัชฌาย์
๓. มูลเหตุของการทำขวัญนาคคือข้อใด
 - ก. การสอนให้นาครู้จักการใช้ชีวิตและข้อคิดในการบวช
 - ข. การสอนให้นาครำลึกถึงบุญคุณ ของพระพุทธศาสนา
 - ค. การสอนให้นาครำลึกถึงคุณบิดามารดา และประโยชน์ของการบวช
 - ง. การสอนให้นาคได้เรียนรู้กัจจวัตรของพระภิกษุสงฆ์ที่ควรปฏิบัติในระหว่างการบวช
๔. ข้อใด *ไม่ใช่* เครื่องอัฐบริขารที่ใช้ในการบวช
 - ก. ตาลปัตร
 - ข. เข็มเย็บผ้า
 - ค. เครื่องกรองน้ำ
 - ง. หนังสือสวดมนต์
๕. ข้อใดกล่าว *ไม่ถูกต้อง* เกี่ยวกับพิธีการบวช
 - ก. ในการจัดขบวนแห่ ให้มารดาอุ้มไทร บิดาสะพายบาตร และนิยมนำคนรักอุ้มหมอน
 - ข. การเคลื่อนขบวนเข้าสู่พระอุโบสถ ให้เวียนซ้ายรอบนอกซุ้มทสี่มา จำนวน ๓ รอบ
 - ค. ญาติพี่น้องจะต้องช่วยกันอุ้มนาคเข้าพระอุโบสถไม่ให้เหยียบธรณีประตูโบสถ์
 - ง. ก่อนที่นาคจะเข้าโบสถ์ต้องวันสาสมาหน้าพระอุโบสถเสียก่อน

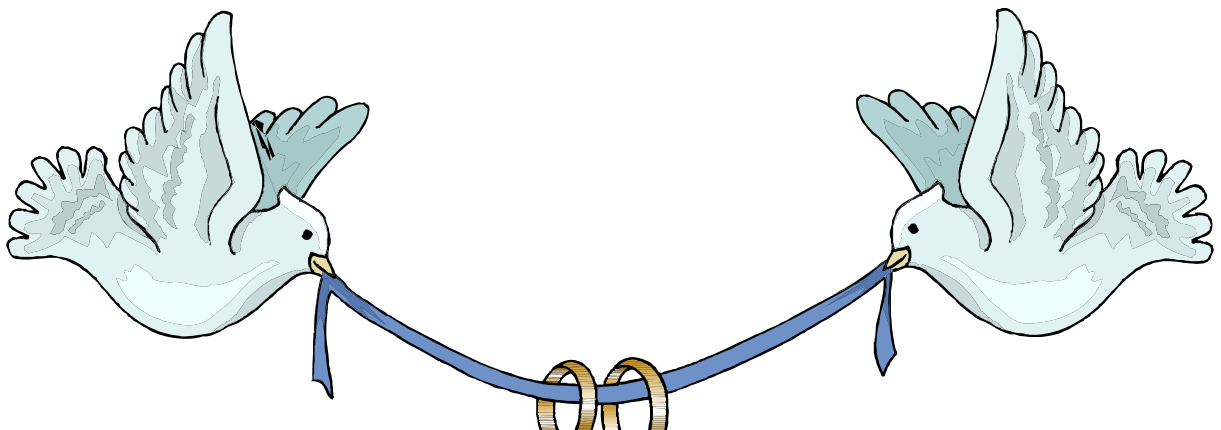

เฉลยแบบทดสอบระหว่างเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
เรื่อง ประเพณีบวช

คำตอบที่ถูกต้องคือ...

๑. ง
๒. ข
๓. ค
๔. ง
๕. ข

โยมพี่ที่ทำถูกตั้งแต่ ๓ ข้อขึ้นไป
เก่งมากครับ แต่ถ้าใครทำถูกไม่ถึง
๓ ข้อ ลองกลับไปอ่านบททวน
อีกครั้งนะครับ

อยู่มาจนเจ้าเจริญวัย
 ไม่วายคิดถึงพ่อที่มรณา
 อยากรจะเป็นทหารชาญชัย
 จึงอ่อนวอนมารดาได้ปราณี
 พระสงฆ์องค์ใดวิชาดี
 ให้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์

อายุนั้นได้ถึงสิบห้า
 แต่นึกนึกตรึกตรามากว่าปี
 ให้เหมือนพ่อขุนไกรที่เป็นผี
 ลูกนี้จะใครรู้วิชาการ
 แม่จงพาลูกนี้ไปฝากท่าน
 อธิษฐานบวชลูกเป็นเณรไว้ฯ

วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน

ภาคผนวก ค

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

เรื่องประเพณีไทยในวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

.....

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว และกาเครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบ

๑. “วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน” เป็นวรรณคดีไทยเรื่องแรกที่แหวกแนว ผิดแปลกไปจากวรรณคดีไทยเรื่องอื่นๆ ที่เคยมีเพราะอะไร

- ก. ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย
- ข. เป็นเรื่องราวของสามัญชน
- ค. เป็นนิทานที่แต่งเป็นคำกลอน
- ง. มีการใช้ไสยศาสตร์เข้ามาปะปน

๒. พระพันวษา ตามที่ปรากฏในเรื่อง “ขุนช้างขุนแผน” สันนิษฐานว่าเป็นกษัตริย์พระองค์ใดในสมัยกรุงศรีอยุธยา

- ก. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
- ข. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1
- ค. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2
- ง. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

๓. ข้อความใดกล่าวถูกต้องที่สุด

- ก. วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนแต่งขึ้นจากเรื่องจริง ในสมัยรัชกาลที่ ๓
- ข. เรื่องราวในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน เกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี
- ค. วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนกำเนิดพลายงาม เป็นบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒
- ง. วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสรในรัชกาลที่ ๕ ว่าเป็นยอดของหนังสือ ประเภทกลอนเสภา

๔. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับคติความเชื่อในประเพณีการเกิด

- ก. ตอนตั้งครรภ์ผู้เป็นแม่มักจะนิมิตฝันไปต่างๆ นานา และจะมีการทำนายเพศของบุตรจากความฝัน
- ข. อาการแพ้ท้อง อยากกินของแปลกๆ สามารถรู้ได้ว่าบุตรเป็นเพศใด
- ค. ถ้ามารดาอยากกินดิน ตามคัมภีร์พรหมจินดา เชื่อว่าสวรรค์ส่งมาเกิด
- ง. คติความเชื่อที่เกี่ยวกับพิธีเนื่องในการเกิด ส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ เพื่อทำนายเพศของบุตรเท่านั้น

๕. สมุนไพรชนิดใด สามารถนำมาใช้เมื่อมารดาเป็นลมในขณะที่ทำคลอด

- ก. ขมิ้นชัน
ข. หัวหอม
ค. ตะไคร้
ง. ใบแมงลัก

๖. จากวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ได้กล่าวไว้ว่า **“ทนายมันแล้วไล่กระดังร้อน”** ข้อใดเป็นเหตุของพิธีร้อนกระดัง

- ก. เพื่อป้องกันมิให้ผีเอาทวารกลับคืนไป
ข. เพื่อให้แม่ของเด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง
ค. เพื่อให้หมอดำแยสามารถทำคลอดคนอื่นๆ ได้อีก
ง. เพื่อให้เด็กมีความประพฤติที่ดีงาม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง

๗. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับการเลือกทรงผมตามความเชื่อของคนโบราณ

- ก. ผู้ใหญ่ที่ครอบครัวนับถือ เป็นผู้เลือกทรงผมให้
ข. พระผู้ทำพิธีโกนจุก เป็นผู้เลือกทรงผมให้เด็กแรกเกิด
ค. วาดรูปภูตผีไว้ผมทรงต่างๆ แล้วให้ปู่ย่า ตายายเลือกให้
ง. นำดินเหนียวมาปั้นเป็นตุ๊กตาไว้ผมทรงต่างๆ แล้วให้เด็กเลือกจับ

๘. การโกนจุก จะประกอบพิธีกรรมเมื่อเด็กอายุย่างเข้าเขตรัยหนุ่มสาว คืออายุเท่าไร

- ก. เด็กชายอายุ ๑๑ ปี เด็กหญิงอายุ ๑๒ ปี
ข. เด็กชายอายุ ๑๒ ปี เด็กหญิงอายุ ๑๑ ปี
ค. เด็กชายอายุ ๑๓ ปี เด็กหญิงอายุ ๑๑ ปี
ง. เด็กชายอายุ ๑๑ ปี เด็กหญิงอายุ ๑๓ ปี

๙. การแบ่งผมจุกออกเป็น ๓ ปอย เพื่อกำหนดให้บุคคลใดเป็นผู้ตัดจุก

- ก. ผู้ใหญ่ในตระกูล ผู้เป็นประธานในพิธี มารดาของเด็ก
ข. ผู้เป็นประธานในพิธี ผู้ใหญ่ในตระกูล บิดาของเด็ก
ค. ผู้เป็นประธานในพิธี บิดาของเด็ก มารดาของเด็ก
ง. บิดาของเด็ก มารดาของเด็ก ผู้ใหญ่ในตระกูล

๑๐. ข้อใดไม่ใช่คุณประโยชน์ของการบวช

- ก. ผู้บวชได้มีโอกาสเรียนรู้ธรรมะต่างๆ
ข. ผู้บวชได้มีโอกาสช่วยดำรงพระพุทธศาสนา
ค. ผู้บวชได้แสดงความกตัญญูตวกต่อผู้มีอุปการะต่อตน
ง. ผู้บวชสามารถเข้าพิธีมงคลสมรสได้อย่างสมบูรณ์เพราะได้บวชแล้ว

๑๑. ข้อใดเป็นหน้าที่สำคัญของผู้ที่จะบวช

ก. เตรียมงานเฉลิมฉลองงานบวชให้เรียบร้อย

ข. ชักซ้อมขั้นตอนในพิธีและท่องคำขอบวช

ค. คุณุภยามกำหนดวันบวช

ง. จัดหาพระอุปัชฌาย์

๑๒. มูลเหตุของการทำขวัญนาคคือข้อใด

ก. การสอนให้นาครู้จักการใช้ชีวิตและข้อคิดในการบวช

ข. การสอนให้นาครำลึกถึงบุญคุณ ของพระพุทธศาสนา

ค. การสอนให้นาครำลึกถึงคุณบิดามารดา และประโยชน์ของการบวช

ง. การสอนให้นาคได้เรียนรู้กวีตรของพระภิกษุสงฆ์ที่ควรปฏิบัติในระหว่างการบวช

๑๓. ข้อใด *ไม่ใช่* สิ่งที่ต้องใช้ในพิธีทำขวัญนาค

ก. ไตรครอง

ข. เครื่องบายศรี

ค. ชั้นใส่ข้าวสาร

ง. เครื่องกระยาบวช

๑๔. ข้อใด *ไม่ใช่* เครื่องอัฐบริหารที่ใช้ในการบวช

ก. ตาลปัตร

ข. เข็มเย็บผ้า

ค. เครื่องกรองน้ำ

ง. หนังสือสวดมนต์

๑๕. ข้อใดเป็นสาเหตุที่ทำให้ขวัญไปจากตัวเจ้าของได้

ก. การตื่นเต้นดีใจ

ข. ความปลาบปลื้มใจ

ค. การตกใจ เตือนร้อนกาย

ง. ความสุขสบายทั้งกายและใจ

๑๖. ผู้ที่ทำพิธีเกี่ยวกับขวัญ เรียกว่าอะไร

ก. หมอขวัญ

ข. ผู้ทำขวัญ

ค. หมอเชิญขวัญ

ง. ผู้เชิญพระขวัญ

๑๗. การเอาทัพพีตักกลมใส่ลงในขัน เป็นส่วนหนึ่งของพิธีทำขวัญใด

ก. การผูกขวัญ

ข. การตักขวัญ

ค. การรับขวัญ

ง. การทำขวัญ

๑๘. พิธีแต่งงานประเภทใด *ไม่*เป็นที่ยอมรับเนื่องจากขัดต่อประเพณีที่ดีงามของไทย

ก. การตราสังศพ	ข. การแต่งตัวศพ
ค. การอาบน้ำศพ	ง. การสวดหน้าศพ

๒๕. คำประพันธ์ข้อใด *ไม่ได้* กล่าวถึงพิธีทำศพนางวันทอง

ก. พลายชุมพลนุ่งขาวใส่ลอมพอก	โปรยข้าวตอกออกหน้าหาช้าไม่
ข. ขับกล่อมซอเสียงลำเนียงนวล	โหยหวนโอดพันสนั่นหอ
ค. ทำชะง่อนชะงอกเป็นโตรกตรอก	มีซุ้มชอกใส่รูปอรหัน
ง. แล้วยืนเป็นคนป่าทำตากลอก	ทะเลิกหลอกเล่นหน้าเหมือนท่าผี

๒๖. การสวดพระอภิธรรม สอนคนที่ยังมีชีวิตอยู่ในเรื่องใด

ก. สอนให้มีสติระลึกถึงความตายอยู่เสมอ
ข. สอนให้มีสติระลึกถึงคุณงามความดีของผู้ตาย
ค. สอนให้มีสติระลึกถึงรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
ง. สอนให้มีสติระลึกถึงพระคุณของบิดามารดา ผู้มีพระคุณ และพระพุทธศาสนา

๒๗. ประเพณียกศพเวียนเซ็งตะโกนจากซ้ายไปขวา ๓ รอบ เกิดจากปริศนาธรรมข้อใด

ก. สรรพสัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายอยู่ในภพทั้ง ๓
ข. สรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนแล้วแต่ตายแล้วเกิด ๓ ภพ
ค. สรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนแล้วแต่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ๓ องค์คุ้มครอง
ง. สรรพสัตว์ทั้งหลายต้องระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

๒๘. คำประพันธ์ในข้อใดแสดงออกถึงธรรมเนียมการต้อนรับแขกของคนไทยสมัยนั้น ได้เด่นชัดที่สุด

ก. จึงชวนกันสังฆรินกินสุรา เมามายพูดจากันอิงไป
ข. กินอิ่มแล้วปล้นทันที เอาของแถมพอกยกออกมา
ค. แล้วเอาสื่อสาตมาลาตปู หมากพลูใส่เขียนขมิขมัน
ง. ศรีประจันแกเรียกว่าเข้า ไหยกสำรับมาทั้งคาวหวาน

๒๙. ข้อใดสะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนในสังคมว่า ผู้หญิงต้องรักเดียวใจเดียว

ก. ใครจะคารสู่สมอยู่กลมเกลียว	ให้เด็ดเดี่ยวรู้กันแต่วันนี้
ข. วันทองหมองจิตคิดเวียนวน	เป็นจนใจนิ่งอยู่ไม่หลุดไป
ค. พระหมื่นไวยใช้ไปให้แม่ว่า	บื้อปากตรงบิดาเป็นหลายหน
ง. อย่าเวียนวนไปให้คนมันหมื่นแคลน	ถ้าแม้นมีรักไหนให้ว่ามา

๓๐. ข้อใดแสดงให้เห็นค่านิยมของคนไทยด้านความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

<p>ก. ความรักขุนแผนที่แสนรัก
 ผู้ลำบากบุกป่ามาด้วยกัน</p> <p>ข. ขุนช้างแต่อยู่ด้วยกันมา
 เงินทองกองไว้มิให้ใคร</p> <p>ค. พระหมื่นไวยใช้ไปให้แม่ว่า
 วันทองหมองจิตคิดเวียนวน</p> <p>ง. จมื่นไวยเล่าก็เลือดในอก
 ทูลพลาถตัวนางเริ่มระรัว</p> | <p>ด้วยร่วมชากมานักไม่เคียดฉันท์
 สารพันอคออมถนอมใจ</p> <p>คำหนักหนาได้ว่าให้เคื่องไม้
 ข้าไทใช้สอยเหมือนของตัว</p> <p>บื้อปากตรงบิดาเป็นหลายหน
 เป็นจนาใจนั่งอยู่ไม่ทูลไป</p> <p>ก็หิบบยรักเท่ากันกับศิว
 ความกลัวอาญาเป็นพันไป</p> |
|--|--|
-

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวสุกัญญา อุดมโกชน์
วันเดือนปีเกิด	18 กรกฎาคม 2523
สถานที่เกิด	จังหวัดขอนแก่น
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	59/1 หมู่ 2 ถนนสุขาภิบาล 5 แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10220
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู รับเงินเดือนอันดับ คศ.1 ปฏิบัติการสอนวิชาภาษาไทย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านบัวมล (เจริญราษฎร์อุทิศ) ถนนสุขาภิบาล 5 แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10220
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2538	มัธยมศึกษาตอนต้น จาก โรงเรียนมัธยมจาศึกษา จังหวัดขอนแก่น
พ.ศ. 2541	มัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย จังหวัดขอนแก่น
พ.ศ. 2545	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) วิชาเอกภาษาไทย จาก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
พ.ศ. 2553	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการมัธยมศึกษา (การสอนภาษาไทย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จังหวัดกรุงเทพมหานคร